

**Dr. Nagy Henriett r. főhadnagy: Pecunia (non) olet –
avagy a pénzmosás jogi, kriminológiai, kriminalisztikai aspektusai
és kapcsolata a szervezett bűnözéssel**

I. FEJEZET

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az elmúlt évtizedekben a világ vezető államaiban is az érdeklődés középpontjába kerültek a pénzmosást keletkeztető bűncselekmények, illetve magából a pénzmosásból eredő problémák. Bár korábban mindez csak távoli jelenségnek tűnt számunkra, amely csupán külföldön létezett, napjainkra világossá vált, hogy Magyarországon is új bűnözési formák telepedtek meg.⁵³

De mit is jelent maga a kifejezés: „pénzmosás”? Melyek azok a pénzügyi és banki tranzakciók, amelyek szokatlannak tűnnek és pénzmosásra utalhatnak? Valószínűleg sokan asszociálnak a 20. századi gengszter és maffiafilmek világára e szó hallatán és bizony nem is járnak nagyon messze a valóságtól. Meglehetősen kifinomult technikai és pénzügyi ismeretek szükségesek ahhoz, hogy „születési bizonyítványt” állítsunk ki olyan dologról, amely valójában meg sem született. Olyan ez mintha el akarnánk hitetni valakivel a levegő eredetét.⁵⁴

A pénzpiacok globalizációjával a szervezett bűnözői körök is igyekeznek minél hatékonyabban kihasználni a csúcstechnológia nyújtotta eszközöket és a pénzügyi szférában is helyet követelnek, amelynek útján megpróbálják az illegális jövedelmet tisztára mosni,⁵⁵ ezért a pénzmosás elleni küzdelem alapvető célja annak megakadályozása, hogy a bűnelkövetők a bűncselekményekből származó jövedelmeiket utóbb „legálisan” felhasználják.

⁵³ Barabás A. Tünde: Látszat és valóság, Gondolatok a pénzmosás és forrása, a szervezett bűnözés egyes kérdéseiről, in: Belügyi szemle, 2003/7-8., 131. p.

⁵⁴ <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>

⁵⁵ http://doktori-iskola.law.pt.e.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

A pénzmosás határon átnyúló jellege (tehát az a tény, hogy az alaphűncselekmények és a kapcsolódó pénzmosás elkövetői nincsenek tekintettel az országhatárookra) felveti a pénzmosás elleni küzdelem terén a nemzetközi együttműködés szükségességét.⁵⁶

A pénzmosás mára az egyik legnagyobb hasznot generáló és leginkább nagyszabásúnak mondható „üzlet” nőtte ki magát, amely már az egész világ gazdasági folyamataira hatással van.⁵⁷ A bűnelkövetők jelentős hányadát a tekintélyes anyagi haszon megszerzésének a lehetősége motiválja a különböző deliktumok megvalósítására. Tekintettel arra, hogy a bűncselekményekből származó vagyon - növelve a jogellenes cselekmények hatóságok általi felfedezésének esélyét - jogszerű tevékenység gyakorlása során nem használható fel, az elkövetők az illegális úton szerzett jövedelem számottevő része tekintetében arra törekednek, hogy annak eredetét a gazdaságban történő befektetés útján felismerhetetlenné tegyék, azaz „tisztára mossák”.⁵⁸

A pénzmosási tevékenység erősödése egy adott régió vagy ország legális üzleti szférájában jelentős károkat okozhat a tisztességes piaci magatartás szabályainak semmibe vételével, a gazdasági verseny lehetetlenné tételével, megzavarhatja a monetáris szférát, egészen szélsőséges esetekben pedig hozzájárulhat akár a demokratikus intézményrendszer bomlásához is.⁵⁹ „A pénzmosás társadalmi veszélye abban áll, hogy konszolidálja a bűnöző szervezetek gazdasági hatalmát és lehetővé teszi számukra, hogy bejussanak a legális gazdaságba.”⁶⁰ A pénzmosás elleni küzdelem ezért úgy tűnik, csak abban az esetben lehet sikeres, ha a nyomozó hatóságok útján sikerül eljutnunk a „piszkos pénzek” végső tulajdonosaihoz és felderíthetővé válnak azok a bűnözői csoportok, amelyek a bűncselekményből származó hasznot tisztára akarják mosni.

⁵⁶ http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/200612sz/2006_1-2_2disser3.pdf

⁵⁷ Nagyon nehéz megbecsülni, hogy a pénzmosás valójában mekkora összegeket érint. Ennek a bűncselekménynek sajátos jellemzője, hogy a folyamat során nemcsak maga a pénzmosó, hanem a köztes szereplők is részesülnek az alaphűncselekményekből származó jövedelemből, tehát a büntetőjog értelmében a pénzmosásnak nincsen klasszikus sértettje. Sok esetben - például adótűlfizetésnél - az államkasszába is folyik bevétel, miközben az államigazgatási gépezetnek nincs is tudomása annak illegális eredetéről (az IMF legutolsó statisztikái szerint a pénzmosás aránya a világ országainak egyesített GDP-jét figyelembe véve 2-5% között mozog.)

⁵⁸ http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/nehany_eszrevetel_a_penzmosas_tenyallasahoz/

⁵⁹ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 14-15. p.

⁶⁰ Lamberto Dini: General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. Cormayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18-20 June 1994. Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC. P.2.

A pénz- és bankrendszerrel történő visszaélések azonban nem kizárólag pénzmosási célzatúak lehetnek. 2001. szeptember 11-ét követően a nemzetközi közösség hamar felismerte a hasonlóságot a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozását célzó cselekmények között.⁶¹ A terrorizmus finanszírozása sem volt eddig ismeretlen, hiszen a terrorista csoportok mindig is támogatták saját akcióikat. Az ilyen tevékenységek korábban szintén illegálisak voltak (bankrablás, fegyverkereskedelem), napjainkban azonban a terrorizmus finanszírozása éppen azért jelent növekvő problémát, mert a szükséges anyagi forrásokat egyre inkább legális úton szerzik be és a „tisztá” pénzt használják fel a terrorista csoportok.⁶²

A pénzmosás ma a társadalmat, a gazdaság egészét fenyegető tényező. Beépül a gazdaságba, mivel visszajuttatja a bűncselekménnyel szerzett javakat a legális gazdaság szervezeteibe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva pedig alapvetően változtatja meg a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességességét és végső soron a demokratikus jogállamot veszélyezteti.

A felderítés - különösen az adatgyűjtések - során alapvető szabadságjogaink bizonyos mértékig sérülhetnek, ugyanakkor saját biztonságunk érdekében be kell látnunk, hogy a globalizált lehetőségek mellé bizonyos „kellemetlenségek” is társulhatnak. Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy a pénzmosás mögött igen súlyos bűncselekmények állnak, legyenek akár a klasszikus szervezett bűnözés egyes formái, vagy gazdasági, vagyon elleni bűncselekmények, súlyos milliárdokat hordoznak magukban, átgázolva akár emberéleteken is...⁶³

⁶¹ A terrortámadást követő nemzetközi összefogás többek között hazánkban is felgyorsította a pénzmosás megelőzését szolgáló törvényi feltételek kialakítását. Megindult egy jogalkotási folyamat, melynek eredményeként megszülettek a különböző nemzetközi szabályozások és e folyamat részeként megalkotásra és elfogadásra került az „új” magyar pénzmosás elleni törvény 2003-ban.

⁶² A 2008. évi LXIII. törvény indokolása (az Európa Tanács pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye kihirdetéséről, valamint a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény módosításáról)

⁶³ http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

II. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ELLENI KÜZDELEM KEZDETEI

1. Történeti áttekintés

Önmagában a pénzmosás mint tevékenység - miszerint valaki megpróbálja a törvénytelen úton szerzett jövedelmének eredetét eltitkolni, a pénzt legális színben feltüntetni - meglehetősen régi keletű.⁶⁴

A pénzmosás, mint jelenség az Amerikai Egyesült Államokban került először a bűnüldöző hatóságok látókörébe. A kábítószer-kereskedők, csalók, csempészek, fegyverkereskedők, terroristák, adócsalók „éltető eleméről” úgy tartja a legenda, hogy *Al Capone*től ered a kifejezés⁶⁵, aki Chicago-szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgáló mosodák segítségével álcázta szerencsejátékokból, prostitúcióból, panamázásból, illetve a szesztilalmi törvény megsértéséből származó jövedelmét. A bűnözői csoportok bevételüket az általuk üzemeltetett mosodákon keresztül „mosták” át úgy, hogy a ténylegesnél nagyobb forgalmat vallottak be. E bevétel után adót fizettek, ez volt a veszteség, de a jövedelmük már tiszta volt.

A szeszcsempészet céljából alakult bünszervezetek a szesztilalom megszűnését követően kábítószerrel kezdtek foglalkozni. Ezek a maffia-jellegű csoportok megfelelő tőkével, szervezettel rendelkeztek, de a szesztilalom feloldása után „munka nélkül maradtak”, ezért egyéb bűncselekmények elkövetésére képezték át magukat. Erre legmegfelelőbbnek a kábítószer-kereskedelem kínálkozott, amelynek során a kábítószer szállítása, terjesztése nagy erőket igényelt - igaz az ebből származó haszon is busás olyannyira, hogy itt bizony már tényleg szükség volt a pénzmosásra is.⁶⁶

⁶⁴ Walker, J. (1999). How big is the global money laundering? *Journal of Money Laundering Control*, 3 (1), 25-26.

⁶⁵ Létezik egy olyan - szintén nem igazolható - elmélet is, miszerint a pénzmosás kifejezés valójában nem is Al Capone mosodáiból, hanem a kábítószer-kereskedők által használt argóból ered, ők nevezték „mosás”-nak azt a tevékenységet, amikor a „piszkos pénzüket” legális forrásból származónak tüntették fel.

⁶⁶ A piszkos pénz nagy része valóban kábítószer-forgalmazásból származik és a szó fizikai értelmében is „piszkossá” válik. Ezt támasztja alá az az Egyesült Államokban végzett kísérlet is, amelyben véletlenszerűen kiválasztott bankjegyeket vizsgáltak meg törvényszéki laboratóriumokban és kiderült, hogy minden forgalomban lévő bankjegyen mikroszkopikus kokainnyomok találhatók. Eszerint minden forgalomban lévő amerikai bankjegyet valamikor már felhasználtak a kábítószer-kereskedelemben. (Bővebben lásd: Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről, Park Kiadó, Budapest, 1996, 195. p.) Felmerülhet az a kérdés is, hogy a bűncselekményből származó pénznek mekkora hányadát forgatják be a bűnözők a mosási folyamatba. Egy, a FATF által végzett kutatás szerint a kábítószer-kereskedelemből származó piszkos pénzt sem mossák teljes egészében tisztára, kb. 50-70%-a kerül be a pénzmosási folyamatba. Erre támaszkodva megkockáztathatjuk azt a kijelentést, hogy a világon elkövetett összes bűncselekmény elkövetéséből származó „piszkos pénz”-nek legfeljebb a felét kísérik meg tisztára mosni.

Az Egyesült Államok után e folyamat - s egyben a szervezett bűnözés - színtere fokozatosan áttevődött Európára. Az amerikai szesztilalom idején kialakult bűnözői csoportoknak tehát nem csupán a szervezett bűnözés, de a pénzmosás kialakulását is „köszönhetjük”...

Az első igazi pénzmosónak azonban egy *Meyer Lansky* nevű, lengyel származású, keleti parti gengszterfőnök tekinthető. 1931 októberében, amikor Al Caponét az Alcatrazba csukták adócsalásért nyilvánosan kijelentette, hogy az adóhatóságok előtt nem ismeretes pénz nem adóztatható. Első lépése a számozott svájci bankszámlák előnyeinek a kihasználása volt (ahol a számla tulajdonosát csak a bank 3-4 vezetője ismerhette - és a szigorú banktitok szabályok szerint, illetve amiatt, hogy a tulajdonos személyének vagy csak a számla létezésének elárulása akkor Svájcban bűncselekménynek minősült -, ők sem adtak ki semmilyen információt).⁶⁷ Néhány évvel később felismerve azt, hogy az adómentes jövő a külföldi terjeszkedésben rejlik, folyamatosan kereste az ilyen lehetőségeket és talált rá Kubára, a Batista kormány idején, aki szívesen fogadta és engedte be az országba az amerikaiakat és természetesen elsősorban a pénzüket.⁶⁸

Maga a „pénzmosás” - money laundering - kifejezést először 1973-ban, a *Watergate-botrány* kapcsán használta a brit *The Guardian* napilap, amelynek cikksorozata feltárta a Nixon-kampány pénzeinek útvonalát, az amerikai cégektől egy mexikói ügyvéden át egészen az elnök újraválasztását támogató bizottság pénztáráig. Az első bíróság, amely *büntető ügyben* a pénzmosás kifejezést használta, szintén egy amerikai bíróság volt 1976-ban, illetve ugyanebben az országban nyilvánították először a pénzmosást *önálló bűncselekménnyé* is 1986-ban.⁶⁹

Napjainkban elmondható, hogy bár nagyságrendileg a mosandó pénz jelentős része többnyire továbbra is a kábítószer-kereskedelemből származik, ennél bizony már sokkal szélesebb a

⁶⁷ Meyer Lansky volt az, aki a pénzmosás őseit a „tökereptést” kidolgozta, amikor Floridában működő kaszinói bevételét Svájcba és egyéb off-shore paradicsomokba menekítette. Az 1934-es svájci banktörvény elfogadását - amely megteremtette a „svájci banktitok” elvét - követően Lansky megvásárolt egy svájci bankot, amely leányvállalatok, holdingok, és off-shore cégek egész rendszerét mozgatta.

⁶⁸ Mindezen jellemzők ellenére Lansky mégsem tekinthető igazi pénzmosónak, hiszen célja elsősorban az adóelkerülés, nem pedig a bűnös úton szerzett jövedelem tisztára mosása volt, ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy nagyon jó érzékkel talált rá azokra a helyekre és lehetőségekre, amelyeket utódai már a pénzmosás céljára vettek igénybe, s amelyek napjainkig működőképes módszereknek bizonyulnak.

⁶⁹ Összehasonlításképpen: az USA-ban ugyanebben az évtizedben még további két bírósági ítéletben olvasható a „pénzmosás” kifejezés, a nyolcvanas években 213, a kilencvenes években pedig már 3643 döntésben.

skála, s a szervezett bűnözéshez kapcsolódó bűncselekmények széles köre eredményezhet manapság „piszkos pénzt”.⁷⁰

1.1. A pénzmosás „természete”

A pénzmosást *súlyos jogsértésnek* minősíti mind a hazai, mind a nemzetközi közfelfogás. A pénzmosás a bűncselekményből származó vagyonok, pénzeszközök tulajdonosainak érdekeit szolgálja, ugyanakkor egyre agresszívan veszélyezteti a társadalom erkölcsi, jogi rendjét, a gazdaság versenyképességét, biztonságát, az esélyegyenlőséget a versenyben. A pénzmosás ugyanis durva beavatkozás a piac keresleti-kínálati mechanizmusába és nincs tekintettel a megértő, elnéző piaci szereplőkre sem. Ha nem is azonnal, de hosszabb távon az utóbbiakra nézve is romboló hatással jár a szervezett bűnözéssel szoros kapcsolatban álló folyamat.

A pénzmosás *gazdasági hatásmechanizmusa* meglehetősen összetett. A gazdaságban nemcsak legális, hanem illegális forrásból származó jövedelem is képződik. Ennek egy része pedig nem marad meg az illegális szférában, bekerül a legális gazdaság vérkeringésébe. Az illegális forrásból származó tőke sokszor leküzdhetetlen konkurenciát jelent a legális gazdaságban tevékenykedők számára. Olyan „vállalkozók” jutnak versenyelőnyhöz az üzleti életben, akik a kezdőtőkét bűncselekmény(ek) elkövetéséből szerezték, s ez mindenképpen kedvezőtlen tendencia.

A pénzmosás elleni fellépésnek két aspektusát különböztetjük meg. A pénzmosás büntetőjogi vetülete magát a pénzmosás bűncselekményének az elkövetőjét szankcionálja. A pénzmosás a bűncselekmény elkövetéséből eredő pénzeszköznek, vagyonnak a gazdasági tevékenység során való felhasználását, vagy azzal kapcsolatban pénzügyi művelet végzését jelenti a pénzeszköz, vagyon eredetének leplezése céljából. A pénzmosás elleni harc másik oldalát a *nem büntetőjogi intézményrendszer* alkotja, amely a pénzmosás szempontjából kiemelten

⁷⁰ Miklós Irén: Egy bűncselekmény metamorfózisa II., A pénzmosás büntetőjogi megítélésének változásai a hazai jogalkotásban; Büntetőjogi és Kriminológiai tanulmányok II., in: Rendvédelmi Füzetek, Budapest, 2009/1., 63. p.

Ferkóczy Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi küzdelem - Az offshore mint a pénzmosás egyik lehetséges eszköze, „Nyílt terek”, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2004, 151. p.

Jeffrey Robinson: *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről*, Park Kiadó, Budapest, 1996. 9. p.

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20080910-penzmosas-az-adocsalok-a-foszereplok-apeh-vpop-imf-fiu.html>

veszélyeztetett tevékenységeket folytató szolgáltatók számára fogalmaz meg egységes szabályokat. E szabályrendszer rendeltetése a „piszkos pénznek” a szolgáltató által működtetett infrastruktúrába való bekerülésének, beágyazódásának megelőzése és megakadályozása.

A pénzügyi szolgáltató szervezetnek kifejezetten kárt okoz a kétes, gyanús ügyfelek és ügyletek befogadása, ilyen megbízások teljesítése. A pénzmosás gyanújába keveredés hírnév és működési kockázatot hordoz, és egyben piacvesztéshez is vezethet. A pénzmosást ezért gyakran azoknál a pénzügyi szervezeteknél kísérlik meg az illegális jövedelmek tulajdonosai, amelyek kellően elnézőek, rugalmasak, így éppen ezek a szolgáltatók válnak könnyen a pénzmosók áldozatául megbízható ügyfeleik, piaci partnereik elvesztése miatt.

A pénzmosás lehetséges társadalmi és politikai költségei rendkívül súlyosak. A szervezett bűnözés beszivároghat a pénzügyi intézményekbe, a befektetéseken keresztül megszerezheti az ellenőrzést jelentős gazdasági szektorok felett, megvesztegetve vezető tisztségviselőket és politikusokat, a megszerzett politikai és gazdasági befolyása gyengítheti a szociális hálót, a kollektív etikai normákat, és végső soron a társadalom demokratikus intézményrendszerét is.⁷¹

McClellan szerint: „a bűnöző oldaláról nézve nincs értelme a bűncselekmények elkövetésének, ha az abból származó *hasznot* nem tudja felhasználni, melynek legegyszerűbb módja *új bűncselekménybe fektetni*, míg bonyolultabb *más legális célokat megvalósítani* a piszkos pénzzel”. Ez a második módszer óriási veszélyt hordoz magában a gazdaság egészére nézve, hiszen a piszkos pénzek gazdaságba, legális szférába való beforgatása felboríthatja az ott meglévő egyensúlyt, hiszen a kínálati oldalon alacsonyabb árértékért is megéri nekik az üzlet, míg keresleti oldalon magasabb árat is könnyebben fel tudnak ajánlani. A legálisan tevékenykedőkre nézve ez a folyamat vagy életszínvonaluk romlásához vezet, mivel minimális bevételre tesznek szert, vagy pedig a bűncselekmények elkövetésével (például adócsalás) próbálnak versenyben maradni.

A pénzmosás elleni küzdelem szükségszerűen *kiegészíti a liberalizációs folyamatokat* és nem annak ellentéte. Nem kell korlátokat emelni a tőke mozgások szabad áramlása ellen vagy a pénzügyi rendszert akadályozni. A pénzmosás elleni lépéseket nemcsak úgy kell tekinteni,

⁷¹ Dr. Gál István László - Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás - egy új tényállás kritikai elemzése, in: Magyar Jog, 2008/3., 129-130. p.

mint olyan intézkedéseket, amelyek a bűnözés megelőzésére vagy megakadályozására szolgálnak, hanem a pénzügyi intézmények és a pénzügyi rendszer, mint egész teljességének és így a fejlődésének fenntartását célzó eszközöket. A pénzmosás ellen folytatott küzdelemnek egyben célja az is, hogy a szervezett bűnözői csoportokat - amelyeknek működése jól konspirált, így felderítése nehézkes - gazdasági oldalról támadja, onnan szerezzen információkat. Ilyen irányú megközelítéssel pedig a *pénzmosás elleni küzdelem egybefolyik a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel*. Tapasztalatok szerint a hagyományos bűncselekmények generálják a pénzmosást, tehát rossz hír, hogy az átalakulóban lévő országokban az utóbbi néhány évben megsokszorozódott az elkövetett bűncselekmények száma, így a pénzmosás ma az egyik leggyorsabban terjedő bűncselekménytípus.

1.2. A pénzmosás fogalma és fázisai

Annak ellenére, hogy a pénzmosás elleni küzdelem terén szinte egymást érik a nemzetközi szerződések az ENSZ égisze alatt⁷², szinte évente születnek a kötelező jogi normák (EU irányelvei, döntései) és rendszerek az ún. „soft law”⁷³ körébe tartozó ajánlások (FATF, Bázeli nyilatkozat stb.), mind a mai napig nem született meg a jelenség általános definíciója, illetve ahány szerződéshez csatlakozó ország, ahány tagállam, annyi variációját fedezhetjük fel a nemzeti szabályoknak, a pénzmosás elleni küzdelemmel foglalkozó pénzügyi hírszerző egységeknek (Financial Intelligence Unit).

Általános szabály, hogy a pénzmosás megvalósításához szükséges egy alaphűncselekmény (a nemzetközi együttműködésben: „predicate offence”) elkövetése is, amelyből származó bűnös vagyont a pénzmosás során próbálják tisztára mosni, tehát a pénzmosás járulékos bűncselekmény, amely az előcselekményével „kéz a kézben jár”.⁷⁴

A fogalom *tágabb értelemben* vett értelmezése alapján minden olyan eljárást pénzmosásnak nevezhetünk, amelynek célja, hogy lehetetlenné teszi az illegálisan származó pénz eredetének azonosíthatóságát és azt legális forrásból származónak tünteti fel. *Kriminalisztikai megfogalmazásban*: a pénzmosás azt a tevékenységet jelenti, amely az illegálisan szerzett pénz azonosságát megváltoztatja, átalakítja úgy, hogy az legális forrásból származónak tűnjön

⁷² Indira Carr - Miriam Goldby: Recovering the proceeds of corruption: UNCAC and anti-money laundering standards *Journal of Business Law* 2010, 173.

⁷³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:187E:0075:0079:HU:PDF>

⁷⁴ Blackstone, W. Commentaries on the Laws of England (Book IV, 1769), 27.

és illegális forrása ne legyen azonosítható.⁷⁵

A pénzmosás *célja* végső soron az, hogy a bevétel visszakerüljön ahhoz az egyénhez, akitől származott. A pénzmosás szükségszerű következménye majdnem minden jövedelmező bűncselekménynek és szinte bárhol előfordulhat a világon.⁷⁶

A pénzmosás olyan *illegális*, rendszerint a *gazdasági szférában* megvalósuló *szolgáltatás*, amely valamilyen (egy korábbi bűncselekményből származó) „*piszkos*” pénzt *látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál*. A művelet célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb-nagyobb veszteséget eredményez, mégpedig akár hosszabb távon is - ez a pénzmosás egyik tipikus ismérve. Mivel a „*technológia*” jórészt különböző pénzügyi műveletek felhasználásával valósul meg, közelebb jutunk a pénzmosás lényegének feltárásához, ha azt illegális pénzügyi szolgáltatásként definiáljuk.⁷⁷

A pénzmosás tehát az a módszer, amely által valamennyi bűncselekményből származó nyereséget a világ bankrendszerain és üzleti szféráján keresztül mind fehérebbé és fehérebbé tesznek, s az így nyert pénz lesz a *bűnös tevékenység „tisztá” nyeresége*.⁷⁸

A pénzmosás fázisaival kapcsolatban több modellt dolgoztak ki a témával foglalkozó szakemberek. A *Zünd-féle körforgásmodell* Svájcban ered, ez a mosási folyamatot a természetben megfigyelhető vízkörforgás analógiájára írja le.⁷⁹

⁷⁵ Kenneth Murray: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, Journal of Money Laundering Control 2011, J.M.L.C., 2011, 14(1), 7.

⁷⁶ Brother Layman: Az offshore halála, HVG könyvek, 2010, 78. o.

⁷⁷ Fontos hangsúlyozni, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a műveletsorozat egésze viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.

⁷⁸ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 27. p.

⁷⁹ A modell kiindulópontja szerint a bűncselekmény elkövetési helyén csapadék (azaz bűncselekményből származó készpénz) keletkezik. Ez elszivárog, felszívódik a bűnszervezetben, majd úgy áramlik ide-oda, mint a talajvíz a föld alatt. A talajvíz ezután kijut a felszínre (azaz a pénz kikerül a legális gazdaságba, legális vállalkozásokhoz), majd tavakban összegyűlik (előkészítés a legalizálásra). A szivattyúzási fázisban (pénzügyi- és bankműveletek, értéktárgyak vásárlása) a pénz belép a legális pénzügyi szférába. Ezután a különböző befektetések, átcsoportosítások, számláról számlára történő mozgatások segítségével egyre tisztább lesz. A sort az elpárologtatás zárja, ekkor a pénzt visszajuttatják az alapbűncselekmény elkövetésének országába. Majd újabb bűncselekményekből újból „csapadék” képződik...

E modellhez nagyon közel áll az Egyesült Államokban kidolgozott ciklusmodell, amelynek alap gondolata sok hasonlóságot mutat a körforgásmodellel.

Léteznek más modellek is, mint például az *Ackermann-féle célmodell*, amely a pénzmosás céljain alapul. Ez lehet a bűncselekményből származó pénz integrációja, a beruházás, az adócsalás és a bűnözés finanszírozása stb. Ezzel a modellel sem foglalkozunk részletesebben.⁸⁰

A pénzmosás fázisaival kapcsolatos legelterjedtebb koncepció azonban az Amerikai Egyesült Államokból származó „*három fázis modell*”. Ennek áttekintése elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy a pénzmosás lényegét megértsük. A pénzmosást e koncepció alapján három szakaszra szokták felosztani. A fázisok nem egymás után következnek, illetve nem minden esetben van meg mind a három, de „tiszta pénz”-t így lehet biztosan nyerni. A klasszikus folyamatábra az *elhelyezés*, a *rétegzés* és az *integrálás stádiumait* tartalmazza. A pénzmosás legalapvetőbb *folyamata* tehát az alábbiakban részletezett fázisokból áll.

1.2.1. Elhelyezés (*Placement*)

Az elhelyezés fázisában a készpénz elválik az alaphűncselekménytől és a pénzügyi szervezetekhez kerül. A bűncselekményből származó pénzt a bűnözők általában a bankokba viszik, majd onnan rövid időn belül átutalják más bankba, átváltják más fizetőeszközzé.

Az elkövetők gyakran alkalmaznak ismeretlen, büntetlen előéletű, gyanútlan személyeket arra, hogy azok kis tételekben - egy vagy több számlára az azonosítási kötelezettség alsó határa alatt, majd bizonyos összeg elérése után azt átutalva egy gyűjtőszámlára - fizessék be a bűncselekménnyel szerzett pénzt a bankokba, s ezért a közreműködőt (más néven strómant) jól megfizetik. A közvetítők gyakran hamis papírokat, eltérő személyazonosságot használnak, hogy a sok apró ügylet ne egy embernél fusson össze.⁸¹ A megbízók szigorúan ellenőrzik, hogy a közreműködők az ő javukra járnak-e el és a pénz eljut-e a megbízásnak megfelelő helyre. Az ok persze nyilvánvaló: ha a stróman rájön, hogy bűncselekményből származó pénzről van szó, akkor azt kockázat nélkül (egészen pontosan büntetőjogi kockázat nélkül) eltulajdoníthatja, hiszen feljelentést úgysem tesznek ellene.

⁸⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 32-33. p.

⁸¹ Hazánkban hárommillió-hatszázezer forint értékűt meghaladó ügylet, illetve összefüggő ügyletek esetében köteles a pénzügyi szolgáltató az ügyfelét átvilágítani, vagyis azonosító okiratokat bekérni és azokat ellenőrizni.

Alkalmazott módszer még a bűncselekmény külföldön szerzett pénzt úgy átjuttatni a határon (elektronikus átutalással, vagy fizikailag), mintha az törvényes, szabályos üzleti tevékenység, rendes gazdálkodás körében keletkezett bevétel lenne.⁸² E módszernek köszönhetően a bűnöző kiléte akkor is rejtve marad, ha a befizetést végrehajtó közreműködőt azonosítják. E fázisra jellemző továbbá, hogy az elkövetők a készpénzt úgy rendszerezik, hogy az egyösszegben elhelyezett betétek nagysága, vagy az egyszerre vásárolt értékpapírok, pénzügyi aktívák értéke az azonosítási kötelezettség alá eső határ alatt maradjon. Ezt nevezzük *strukturálásnak*.

Az elhelyezés célja tehát, hogy az *illegális forrásból összegyűjtött pénzt bejuttassák a pénzügyi rendszerbe*. Ez a szakasz a *legrövidebb*, mert a bűnözők igyekeznek minél hamarabb megszabadulni a bűncselekményből származó készpénztől, míg a bankok, pénzügyi intézetek fokozott figyelmet fordítanak a csalás-gyanús ügyletekre, a cselekmény ebben a fázisban fedezhető fel ugyanis a legkönnyebben.⁸³

1.2.2. Rétegzés (*Layering*)

A második lépés célja, hogy a *már rendszerbe került pénzek és azok megszerzője között ne lehessen kapcsolatot találni*. Ennek legegyszerűbb módja a pénzek különböző országokban, más-más ügyfél nevére vezetett számlák közötti átutalása, pénznemének átváltása, valamint nagy értékű eszközök (ingatlanok, autók, hajók, drágakövek) vásárlása, ami lehetetlenné teszi azok eredetének felderítését.

A rétegzés szakaszban tehát az *illegális jövedelmet elválasztják a forrástól, a bevételeket elrejtik* úgy, hogy a *jövedelem megszerzője, valamint a bűncselekményből származó pénz között kapcsolatot ne lehessen felderíteni*. A pénz eredete követhetlenné válik keresztező és

⁸² Az elhelyezés elősegítésére nagy készpénzforgalmú üzletek (kaszinók, áruházak, éttermek, pénzváltóhelyek etc.) készpénzbevételeihez vegyítik a „piszkos, mosásra váró” jövedelmet. Fedő vállalkozások létrehozásával olyan névleges tulajdonosok (és ügyvezetők) mögé bújtatják a bűncselekményből származó tőkét, amelyek teljes mértékben a jogszabályok betartásával működnek, s az így keletkezett nyereséget már mint törvényes, adózott jövedelmet veszik ki. Hamis dokumentumok előállítására és felhasználására is gyakran előfordul ebben a fázisban. Sok esetben vesznek igénybe alacsony szabályozottsági fokon álló pénzváltó helyeket, akár az átváltani kívánt készpénz külföldre csempészése árán is.

⁸³ „Olyan ez, mint amikor kavicsot hajítanak a tóba. Az ember látja, amint a kavics vizet ér, hiszen fröccsen. Amikor süllyedni kezd, a víz fodrozódik, és pár másodpercig még tudni lehet, hol esett be a kavics. Amint azonban elkezd süllyedni, a fodrozódás megszűnik. Mire a kavics a víz fenekére ér, minden nyom rég eltűnt, és a kavicsot talán meg sem tudnánk találni.”
Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről, Park Kiadó, Budapest, 1996, 38. p.

fedő műveletek, vásárlások, elektronikus átlutalások, többszöri átutalás, azaz *komplex pénzügyi tranzakciók révén*. Jogcímetek teremtene nemzetközi off-shore társaságok, pénzügyi szervezetek igénybevitelével, hamis, fiktív számlák, szerződések, nemzetközi kereskedelmi okmányok felhasználásával. Előfordul papíron létező, fantom-társaságok, -személyek felhasználása valóságosnak feltüntetett kötelezettségek teljesítése érdekében. Tipikus rétegzési módszer még az illegális bevétel kisebb összegekre bontása és továbbutalása több, rendszerint külföldi pénzintézetbe, vagy a vásárolt anyagi javak továbbértékesítése és a befolyt jövedelem befektetése.

1.2.3. Integrálás (Integration)

Az utolsó fázisban, ha addig eljutott a pénzmosó, a *pénz eredete már csaknem kideríthetetlen és a lebukás veszélye is igen csekély*. A legalizálás során az integráció az a részmozzanat, amellyel a pénzmosó törvényes magyarázatot tud adni a hirtelen felgyülemlett vagyonára. Itt a lebukás veszélye viszonylag kicsi, ebben a fázisban már legtöbbször csak informátor segítségével lehet az elkövetők nyomára akadni.⁸⁴ E fázisban a *bűncselekményből származó vagyont visszajuttatják a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve azt* - például valós vállalkozásokba befektetésként -, amely így elismert pénzügyi szervezetektől induló és odaérkező vagyonként tűnik fel. A bűncselekményből származó vagyont beillesztik egy legálisan alapított vállalkozásba és ott bevételként tüntetik fel. Mind a bevételi, mind a kiadási adatokat meghamisítják, fiktív számlákkal fedezik a „mosott” pénzt (így például az üzlet, vendéglő nagyobb értékesítési forgalmat mutat ki, mint a tényleges, s a különbözetbe helyezik a mosásra váró összegeket). Az integrálás során gyakran alkalmazott módszer anonim társaságok létrehozása is olyan országokban, ahol a titokvédelmi szabályok garantálják a névtelenséget.⁸⁵

1.2.4. A folyamat összegzése

E három mozzanat napjainkra egyre bonyolultabb részcselekmények hálózatát öleli fel, egyre több átfedéssel. A lényeg azonban változatlan: olyan manőverek (átutalások, átváltások, befektetések etc.) sorozatáról van szó, amelyben a pénz eredeti bűnös származása követhetlenné válik, majd elvész.

⁸⁴ Bardócz Csaba: Pénzmosási technikák, in: Belügyi Szemle, 1997/3., 76. p.

⁸⁵ Dr. Gál István László - Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás - egy új tényállás kritikai elemzése, in: Magyar Jog, 2008/3., 131-132. p.

Az ilyen tettek veszélyessége vitathatatlan, a tisztára mosott tőke koncentrációja a nemzetközi bűnöző szindikátusok erősödéséhez vezet, s egyre súlyosabb bűncselekmények eszközévé válhat. A bűncselekmények elkövetéséből származó jövedelem hatalmas mennyisége arra készíti a bűnözőket, hogy annak tisztára mosása során a gazdasági tevékenységek és tranzakciók költségeit is beleszámítva jóval többet áldozzanak az extra profitjukból. Mindezt azért teszik, mert a költségekkel csökkentett, a pénzmosást követő érték még mindig jelentős, ráadásul legális bevételként és jövedelemként lehet feltüntetni, amely ezeket a fáradozásokat kárpótolja. Amennyiben a legális eredettel bíró pénzt visszaforgatták a gazdaságba, a rengeteg pénzügyi és gazdasági manőver után az időben előrehaladva már tényleg követhetlenné válik, hogy hol vált el egymástól a legális és illegális befektetett pénz. Nem csoda, hogy a világ minden táján az egyik legnehezebben bizonyítható bűncselekmény a pénzmosás. Ha az alaphűncselekmény miatt még nyomozást is elrendelnek, nem biztos, hogy össze tudják kapcsolni a pénzmosással, nem beszélve arról, hogy célzatos bűncselekményről van szó.⁸⁶

Ott tehát, ahol a vagyoni javak a bűnözés célját és eszközeit egyaránt jelentik, a bűnüldözésnek nem lehet más feladata, minthogy megfossza a bűnözőket eszközeitől, s ezáltal meggátolja céljaik elérését.⁸⁷

III. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ELLENI HARC MAGYARORSZÁGI SZABÁLYOZÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

Közismert és évek óta Magyarországon is tapasztalható, hogy terjed a szervezett bűnelkövetés. Az európai profitorientált bűnözés megerősödéséhez jó alapot szolgáltat a határok lebontása, az ellenőrzési formák visszaszorulása, valamint a fejlett közlekedési, szállítási és kommunikációs infrastruktúra. A közép-kelet európai országok fejletlenségi hozadéka, valamint az eleinte kezdetleges, és viszonylag későn létrehozott kétszintű bankrendszer elsőrangú lehetőséget biztosít a szervezett bűnözői körök tevékenységének és ezzel együtt a pénzmosásnak.

⁸⁶ Mateusz Radomyski: What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction?, Coventry Law Journal 2010, 4., 9.

⁸⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 357. p.

A pénzmosás fenyegetettsége megbomlasztja a versenypiac szabályozottságát és egységét, veszélyeztetve annak legális pénzügyi forrását, mivel az alvilág beszivároztatja a piszkos pénzeket a gazdasági folyamatokba, így meg nem érdemelt előnyhöz jutnak, és egyes, a piacot irányító egyensúlyok felborulnak.⁸⁸

2. A pénzmosás elleni küzdelem magyarországi szabályozásának vázlata

A pénzmosás jelensége távolról sem újdonság, a pénzhamisításhoz hasonlóan minden bizonnyal egyidős magának a pénznek a kialakulásával. A hazai jogirodalomból érdemes kiemelni *Csemegi Károlyt*, aki már 1882-ben egy igen szemléletes példával élt, miszerint a csempész az általa csempészett árukat siet minél előbb más, legálisan szerzett áruk közé rejteni, hogy a hatóság kutakodó szeme ne ismerhesse fel azok bűnös eredetét.⁸⁹ Ezáltal a csempészárú törvényesen szerzett árunak tűnik fel, s eladása révén újabb illegális kereskedelem finanszírozható.⁹⁰

Több mint egy évszázaddal korábbról egy valódi pénzmosó karrierje elevenedik fel előttünk *Herczeg Ferenc* memoárjában, amelyben arról az ügyvédi irodáról ír, ahol ügyvédbojtári éveit töltötte. Önéletrajzi művében egy nagystílű csalássorozat elkövetőjéről ír, aki leleplezése előtt magas jövedelmét úgy igyekezett legalizálni, hogy évekig egy látszólag jelentős forgalmú, valójában azonban pusztán díszletként funkcionáló, mondhatni „fantom ügyvédi irodát” működtetett, így hosszú ideig mindenki azt hitte: gazdagsága a bőkezű adakozásra is futó jólét kemény munkájából, a kilincset nyilván egymás kezébe adó, tehetős ügyfelek megbízásaiból származik.⁹¹

⁸⁸ Indira Carr - Miriam Goldby: Recovering the proceeds of corruption: UNCAC and anti-money laundering standards *Journal of Business Law* (.B.L. 2011, 2, 175.)

⁸⁹ Csemegi Károly: A bűnvádi eljárás tervezetének általános indokolása, in: Magyar Igazságügy 1882. évi évfolyamának melléklete, 7. p.

⁹⁰ Érdekességképpen megjegyezzük, hogy a mai magyar fogalom szerint valószínűleg a XIX. századi regényhős, egy ismert Jókai-mű címszereplője, az Aranyember volt az első „híres” pénzmosó. Tímár Mihály ugyanis a regény szerint megtalálja Ali Csorbadzi kincseit és azokat mint talált idegen dolgot eltulajdonítja. E cselekménye pedig a hatályos büntetőjogi szabályozás szerint Jogtalan elsajátítás vétsége, amely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény. Ezután a kincseket az eredetük leleplezése céljából elkezdte felhasználni gazdasági tevékenysége gyakorlása során, azaz a ma hatályos szabályozás szerint pénzmosást folytatott. A regényében tehát nemcsak a kapitalizálódás folyamatának árnyoldalait, a polgári életlehetőségek kritikus ábrázolását találhatjuk meg, hanem egy, a mai fogalmaink szerinti pénzmosó karrierjének bemutatását is...

⁹¹ „Szavljevics régóta nem vezette már az irodáját, hanem minden dolgát Farkas Menyhétre bízta. Farkas mint ügyvédi írnok szerepelt, tulajdonképpen azonban bérben vitte az irodát, amelynek az volt a híre, hogy valóságos aranybánya. Annyi bizonyos, hogy Farkas bővében volt a pénznek, és bőségesen pénzelte Szavljevicsét is. Farkas Menyhért tekintélyes és megnyerő külsejű férfi volt, emberbaráti, de különösen hazafias célokra sokat költött. Farkas egy nap kivált az irodából, s [...] rövidesen azt a kínos tapasztalást szereztük, hogy az ügyvédi aranybánya egyáltalán nem jövedelmez. A dolog még rejtélyesebb lett mikor előkerestük a régi ügyiratokat, és azt a tapasztalást szereztük, hogy Farkas Menyhért az elmúlt pár

De mi egyébről is van szó az említett esetekben, ha nem pénzmosásról? Ám nem csupán felismerték a dolog káros voltát, hanem bizony büntették is. *1843. évi javaslatunk* súlyos szankciót helyezett kilátásba egyebek mellett azzal szemben is, aki „valamely büntett által szerzett vagyont, tudva, hogy az büntett által szerzett, mástól szándékosan átvész és elrejt...”⁹² Azóta is minden büntetőtörvényünk szabadságvesztéssel fenyegeti a bűnpártolás és az orgazdaság valamennyi formáját.⁹³

A pénzmosás ellenes szabályozás hazai története nem nagy múltra tekinthet vissza. Az *1970-1980-as években* nem azért nem volt Magyarországon pénzmosás, mert nem voltak szervezett bűnözők, vagy nem termeltek extraprofitot, hanem azért, mert a bankrendszer fejletlensége és a forint konvertibilitásának hiánya megakadályozta azt. „Ismeretlen, sőt lehetetlen volt a pénzmosás a rendszerváltás előtt, hiszen hazánkban akkor még nem létezett kétszintű bankrendszer, ráadásul a nemzetközi pénzmozgás csupán egy-két, rendszerint állami tulajdonban lévő társaság kiváltsága volt, arra a lakosság és mások nem kaptak lehetőséget. A banki szolgáltatások csupán takarékszövetkezetek révén voltak elérhetőek a lakosság számára és a szolgáltatások közül is csak a betét elhelyezése, esetleg hitel igénylése jöhetett szóba. Sem tőzsde-, sem valutaügyletek nem tették lehetővé a pénzmosást, így annak lehetősége csupán a takarékbetétekkel kapcsolatos műveletekre korlátozódott. A takarékbetétek azonban jellemzően minimális összegű megtakarításokat jelentettek és egyébként is csak magyar állampolgároknak lehettek betéteik.”⁹⁴

A rendszerváltozással összefüggő gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az állami tulajdon privatizációja szükségszerűen együtt járt bizonyos gazdasági bűncselekmények megjelenésével. A bűncselekmények számának jelentős emelkedése és az egy bűncselekményre jutó átlagos kárérték nagyságának az inflációt leszámítva is jelentős mértékű megnövekedése folyamatosan termelte ki azt a vagyont, amely alapja lehetett a pénzmosásnak. Emellett *1987. január 1-jén az egyszintű bankrendszert kétszintű váltotta fel,*

esztendőben alig hajtott be valamit ügyvédi díjak címén. Az idő meghozta a rejtély megoldását. Farkast később letartóztatták lottójövedék kárára elkövetett óriási csalásai miatt. Száz ezreket, talán milliókat szerzett [...], az ügyvédi irodára azért volt szüksége, hogy vagyona eredetét illetően tévútra vezesse a közvéleményt.” (Lásd: Herczeg Ferenc: Emlékezések, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1985, 219-220. p.)

⁹² Az 1843. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye, I. kötet, szerkeszti: Fayer László, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896, 94. p.

⁹³ Tóth Mihály: Gondolat-töredék a pénzmosás elleni harc hazai szabályozásának első évtizedéről, „A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései” c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, szerkesztette: Gál István László, PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2005, 9-10. p.

⁹⁴ Molnár Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen, in: Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, 2003/7., 252. p.

és a kezdeti években a banktitok körének túlzottan tág értelmezése is kedvező terepet jelentett a pénzmosók számára.

A pénzmosás ellenes szabályok és a büntetőjogi védelem megalkotása azonban még évekig váratott magára. „Hazánk 1993-94-re pénzmosásra alkalmas területként híresült el.⁹⁵ Ezek az okok, illetve hazánk földrajzi elhelyezkedése vezetett odáig, hogy országunk a régióban szerepet játszhatott a pénzmosásban, és ez végül is lépésre készítette a politikusokat, ki kellett alakítani a megfelelő védelmet.”⁹⁶

Az Országgyűlés 1994-ben a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról törvényt alkotott, illetve a Kormány végrehajtási rendeletet bocsátott ki, továbbá sor került a *Büntető Törvénykönyvben a pénzmosás bűncselekményének meghatározására és a pénzmosás szankcionálására.*⁹⁷

A bűnözőknek és társaiknak a bűnözésből származó bevételek eredetének leplezése vagy a jogszerűen, illetve a jogellenesen szerzett pénzeknek terrorista célokra való átirányítása veszélyeztethetik a pénzügyi rendszer iránti bizalmat, a rendszer stabilitását. E területen a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni hatékony fellépés érdekében szükségessé vált a pénzmosás elleni egységes, hazai és nemzetközi fellépés, ezért is csatlakozott Magyarország a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, *Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezményhez, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény* rendelkezik.⁹⁸

⁹⁵ Ennek okai a következők voltak:

- hiányoztak a pénzügyi szektor védelmét biztosító jogszabályok, nem volt azonosítási kötelezettség, nem volt bejelentési kötelezettség, banktitok érvényesült a rendőrségi adatkérések során;
- terjedt a szervezett bűnözés, amivel nem tartott lépést a rendőrség felkészültsége;
- tőkeéhség jellemezte a hazai gazdaságot, lehetővé téve az ellenőrzést nélkülöző intenzív tőkebeáramlást;
- gyorsan kialakult a kétszintű és a régióhoz képest fejlett bankrendszer, gyorsan bekapcsolódott a nemzetközi pénzforgalomba, vonzotta mind a legális, mind az illegális tőkét.

⁹⁶ Az 1994-ben hatályba lépett Társulási Szerződés 86. cikkében kötelezettséget vállaltunk arra, hogy minden erőfeszítést megteszünk a pénzmosás megakadályozására és olyan megfelelő szabályozást vezetünk be, amely egyenértékű azokkal a szabályokkal, amelyeket a Közösség, valamint az e területen működő más nemzetközi fórumok - ideértve a FATF - elfogadtak.

⁹⁷ Az 1994. évi IX. törvény a Btk. 303. §-aként iktatta be a pénzmosást. A törvény a pénz tisztára mosását a szervezett bűnözéssel leginkább érintett területeken rendelte büntetni. A pénzintézetekről és a pénzintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény (a Hitelintézeti törvény elődje) tervezett módosításával összhangban szankcionálta a törvényben előírt bejelentési kötelezettség elmulasztását szándékos és gondatlan elkövetés esetén is.

⁹⁸ [http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/\(menudocs\)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument](http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/(menudocs)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument)

A FATF döntése után három hónappal, a 2001. szeptember 11-én történt terrortámadások hatására a terrorizmus elleni nemzetközi együttműködés határozottan erősödni kezdett, és felgyorsult a pénzmosás elleni szabályozás amúgy is napirenden lévő szigorítása. Ennek jegyében született meg *a terrorizmus elleni küzdelemlről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről* szóló 2001. évi LXXXIII. törvény.

2003-ban a korábbi „téglatörvényt” (ahogyan azt a törvény hatálya alá tartozók elnevezték) új váltotta fel. Az Országgyűlés a 2003. február 24-ei ülésnapján fogadta el *a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról* szóló 2003. évi XV. törvényt. Ez a törvény, valamint a korábbi intézkedések arra készítették a FATF döntéshozóit, hogy a szervezet a 2003. június 20-án befejeződött berlini ülésén megszüntette a korábbi különleges figyelemmel kíséresi mechanizmust is Magyarországgal kapcsolatban.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény (a továbbiakban: Pmt.) rendelkezéseinek túlnyomó többsége 2007. december 15-én lépett hatályba és felváltotta a korábban hatályban volt pénzmosás elleni törvényt. A 2007-től hatályos magyar pénzmosás ellenes szabályozás két törvényben, a Btk-ban és a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben (2003. évi XV. törvény) található.⁹⁹

Lényeges változás, hogy míg a 2003. évi XV. törvény rendelkezései a pénzmosás megelőzését és megakadályozását biztosították, addig az új Pmt. tárgyi hatálya kiterjesztésre került a pénzmosás mellett a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre is. Az új Pmt. személyi hatálya kiterjed a gazdaság azon szereplőire, akik tevékenységük során ki vannak téve annak, hogy szolgáltatásaikat pénzmosásból származó vagyon legalizálására, vagy a terrorizmusnak pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatására használják fel. A 2003. évi XV. törvény hatályához képest a legfontosabb változás azon árukereskedelmi

⁹⁹ A Btk. jelenleg két tényállást tartalmaz a pénzmosással kapcsolatban. A „Pénzmosás” és „A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása”, amelyek közül az első tekinthető az ún. „klasszikus” pénzmosásnak, a második pedig a pénzügyi szféra pénzmosás céljára történő felhasználását próbálja meggátolni tipikus keretdiszpozíciós szabályozási módszerrel. A „téglatörvény”-nek nevezett háttérnorma tehát jórészt ehhez a második tényálláshoz kapcsolódott.

tevékenységet folytató szolgáltatók Pmt. hatály alá kerülése, akik 3,6 millió forintot elérő vagy meghaladó összegű készpénzfizetést fogadnak el.¹⁰⁰

A pénzügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 169/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet értelmében a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért való felelőssége körében irányítja és koordinálja a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos hazai és nemzetközi szakmai kommunikációt, valamint előkészíti a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló jogszabályokat, továbbá e tárgykörökben törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján miniszteri rendeleteket ad ki.

Az EU III. pénzmosási irányelve következtében a magyar pénzmosás ellenes szabályozás büntetőjogi része 2007. július 1-től megváltozott.¹⁰¹

A hazai szabályozás - legfontosabb - hatályos jogforrásai összefoglalva:

1. 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról;
2. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (261. § és 303. §);
3. [2007. évi XLVIII. törvény](#) a Közösség területére belépő, illetve a Közösség területét elhagyó készpénz ellenőrzéséről szóló 2005. október 26-i [1889/2005/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtásáról](#);
4. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény alapján elkészítendő belső szabályzat kötelező tartalmi elemeiről szóló [35/2007. \(XII. 29.\) PM rendelet](#);
5. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvényben meghatározottakkal egyenértékű követelményeket alkalmazó harmadik országokról szóló [28/2008. \(X. 10.\) PM rendelet](#).¹⁰²

¹⁰⁰ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf (Dr. Gál István László: A pénzmosás hatályos büntetőjogi szabályozása Magyarországon, 5-8. p.)

¹⁰¹ Megjegyzés: mindhárom törvény előkészítésénél figyelembe kellett venni az Európai Unió pénzmosással kapcsolatos I., II. és III. Direktíváját.

¹⁰² [http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/\(menuodcs\)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument](http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/(menuodcs)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument)

(további törvények, illetve részletezés a Budapesti Ügyvédi Kamara honlapján:

http://www.bpugyvedikamara.hu/penzmosas_elleni_szabalyozas_tobbszemelyes_ugyved_irodak/.)

Mint azt a fentiekben láthattuk, a pénzmosás elleni hatékony fellépés eszközei mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban már rendelkezésre állnak. Most már a jogalkalmazókon a sor, hogy ezekkel az eszközökkel élve bizonyítsák, hogy van lehetőség a szervezett bűnözés visszaszorítására, az illegálisan megszerzett pénzek elvonására.¹⁰³

IV. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS FOGALMÁNAK JOGI, KRIMINOLÓGIAI ÉS KRIMINALISZTIKAI MEGKÖZELÍTÉSEI - GONDOLATOK ÉS KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK

3. A kriminológia helye és szerepe a társadalomban

A bűnözés virtuálisan mindig jelen van a lakosság hétköznapi életében és - szerencsére ritkábban - még a napi gondjaiban is. A téma különleges, izgalmas volta miatt az emberek fantáziájában, szórakozásában, olvasmányjaiban, szorongásaiban, érdeklődésében úgyszintén. Emiatt írók, újságírók, tömegtájékoztatói szakemberek, érzelve a nagyfokú érdeklődést, ugyancsak jelentős figyelmet szentelnek a bűnözésnek. Mivel ezek a szakemberek nem kriminológusok, a témafeldolgozásuk szükségképpen nem tudományos. Stílusuk, bemutatási módjuk érzelmi megközelítésű, féligazságokkal teli, ennél fogva jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a befogadók, a lakosság félreinformált legyen.

Mivel a bűnözés mint téma kétségkívül hordoz valami mágikus vonzerőt, amelyet a szenzációkereső tálalás alaposan ki is használ, ezzel szoros kölcsönhatásban az általános életfélélmek részeként a lakosság egy részében kialakuló szorongás egy olyan veszélyt is jelent, hogy szélsőséges, meggondolatlan vagy csak egyszerűen utópista politikusok a bűnözőkben és a bűnözésben mutassanak rá arra a veszélyre, amely szerintük a lakosságot fenyegeti, és amelynek elhárításával, többnyire radikális fellépések ígérésével, biztos szavazókat lehet nyerni.

¹⁰³ Wiesel Iván: Harc a pénzmosás ellen (kivonat), in: Fejlesztés és Finanszírozás, 2008/1. szám
Karsai Krisztina: Pecunia olet avagy gondolatok a pénzmosásról, in: Ünnepi kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára, szerkesztette: Ligeti Katalin, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 157. p.

Mindezek után van egy diszkreditált tudományág, a kriminológia, amely örökké többfrontos harcban áll a tömegtájékoztató szenzációkeresésével, a meghaladott kriminálpolitikai elveket valló és gyakran előítéletes lakossággal és a demagóg politikusokkal, akiknek a bűnözés még valahol kapóra is jön a választások megnyeréséhez.

Összességében a *kriminológia* egy olyan nem tökéletes tudomány, amelytől sokat vár el a társadalom. Az elvárásokra adott feltételes válaszai nem mindig bizonyulnak igaznak, de még ha igazak is a tanácsok, azokat a társadalom és reprezentásai nem mindig fogadják meg, mert a belepillantás a társadalom elé tartott tükörbe nem mindig örömteljes.¹⁰⁴ A kriminológia társadalomban betöltött szerepe tehát meglehetősen ellentmondásos és bonyolult, és hogy ezt valamennyire világosabban lássuk, arra próbál eligazítást adni a következő eszmefuttatás.¹⁰⁵

3.1. A kriminológia és a jogi bűnügyi tudományok kapcsolata

A két diszciplína alapvető különbsége abban mutatkozik, hogy a *büntetőjog normatív tudomány*. Kutatási tárgyára úgy tekint, hogy az nem foglalja magában az összes társadalomellenes magatartást, abból csupán annyit, amennyit a törvényhozó bűncselekménynek nyilvánít.

A *kriminológia* ezzel szemben a kriminológiai bűncselekmény-fogalom értelmében - lényegében relatíve határozatlanul - a büntetőjogi bűncselekmény-fogalom túl még kutatási területéhez számítja az összes negatív devianciát, mindent, ami kapcsolatba hozható a bűnözéssel.

Módszereikben abban fedezhető fel különbség, hogy míg a büntetőjog-tudomány dogmatikai, történeti, filozófiai, jogszociológiai eszköztárral dolgozik, addig a kriminológia nagy általánosságban empirikus adatgyűjtési módszerekkel, amelyeken belül megtalálhatók a szociológiai, pszichológiai és egyéb megközelítések.

¹⁰⁴ „A kriminológia a bűnözésről, a bűnelkövetőről és a negatív deviáns viselkedésről, valamint ezek ellenőrzéséről létező tapasztalati tudás rendszerezett összessége. A tudományterület olyan alapfogalmakkal dolgozik, mint a bűnözés, bűnelkövető és bűnözési kontroll, de hozzátartozik az áldozattan és a bűnmegelőzés is.” - Günter Kaiser, in: Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 19. p.

¹⁰⁵ Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 13. p., 15. p., 19. p.

A büntetőjog emberi magatartásokat értékeli, normákat alkot. A *büntetőjogász* jó értelemben vett, rendszerben gondolkodó dogmatikus. Legfőbb feladata a jogállamiság: a társadalom védelme a bűnözőktől, de egyúttal a bűnözők védelme is az állam büntetőjogi definíciós hatalmától az anyagi és az eljárási jog szabályaival. A büntetőjogász rendszeralkotó, de rendszere, ha van hatályos büntetőjogszabály, mindig relatíve zárt, és kész. Ezzel szemben a *kriminológus* nyitott rendszerrel dolgozik. Nincsenek még csak időlegesen lezárt problémái sem, hiszen mind az emberi magatartások, mind pedig az ezekről szerzett ismeretek folyamatosan változnak, gyarapodnak. Hivatásos kételkedő, problémákon töprengő. Feladata a bűnözés megismerésén túl épp a büntetőjog és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának kontrollja. Számára a büntetőjog csak ultima ratio. Sokkal inkább szeretné, ha erre egyre ritkábban kerülne sor, inkább kedvelné az informális kontrollt, a jól működő családokat, szomszédságot.¹⁰⁶

3.2. A kriminológia és a kriminalisztika

„A *kriminalisztika* lényegét tekintve *bűnügyi nyomozástan*, azaz a bűnügyi tudományoknak az az ága, amely a bűncselekmények felderítésének és bizonyításának eszközeit és módszereit tárja fel és rendszerezi elvi és gyakorlati szempontból egyaránt.” A két nem jogi bűnügyi tudományágban számtalan közös vonás fedezhető fel. Mindkettő ténytudomány abban az értelemben, hogy a bűnözés valóságjelenségeit kutatja. Céljaik is közősek: a társadalomnak a bűnözéstől való védelme. Konkrét kutatási területük vonatkozásában azonban már mutatkoznak különbségek. Míg a kriminológia mozgásterét a kriminológiai bűncselekmény-fogalom széles tereje adja, addig a kriminalisztikáé inkább a büntetőjogilag értékelhető emberi magatartás, tehát lényegében a büntetőjogi bűncselekmény-fogalom sokkal egzaktabb meghatározott köre.

Különbség fedezhető fel abban is, hogy míg a kriminológia egyebekben túl a bűnözés okait keresi, addig a kriminalisztika a bűncselekmények tényállási elemeinek felderítését és

¹⁰⁶ Hazánk kezdettől fogva igen jelentős tudományos eredményekkel képviselteti magát a bűn kutatásában. Sajátosságként emelhető ki a büntetőjoghoz való igen erős kötődés. Ez bizonyos mértékben természetesnek mondható, hiszen a vizsgálódások keretét a törvény határozza meg. A magyar kriminológia kiemelkedő személyiségei többnyire közvetlenül is művelték a büntetőjog tudományát, abban is maradandót alkotva. A két kutatási terület elválaszthatatlan egységére hívta fel a figyelmet Irk Albert, aki azt hangsúlyozta, hogy a bűncselekmény tartalmi és formai összetevői egyaránt fontosak: a bűncselekmény formában jelentkező tartalom. Ezen belül lényegében a kriminológia tárja fel a szubsztanciális oldalt, amelyhez azután egy értékelő tevékenység kapcsolódik. Tudományunk másik nagy úttörője, Vámbéry Rusztem is lényegi egységről szólt. Álláspontja szerint a kriminológiának és a büntetőjognak azonos tárgya van, csupán módszerük tér el. A büntetőjog fejlődésének biztos alapját az a kriminálpolitika szolgálja, amely a kriminológiára támaszkodik.

bizonyítását szolgáló legmegfelelőbb eszközöket és módszereket kutatja. A legmarkánsabban azonban mégis a módszertani apparátusukban térnek el.

A kriminálstratégiában vagy a krimináltaktikában kevésbé, de a kriminalisztika harmadik meghatározó területén, a krimináltechnikában - épp a bűncselekmények konkrétsága miatt - már markánsan jelen van az egzakt természettudományos eszköztár, mint például a genetika vagy a ballisztika.

A *kriminálpolitika* optimális bűnözési kontroll segítségével egyidejűleg akarja megvédeni a polgárt a bűnözéstől, de a bűnelkövetőt is meg akarja óvni az állam túlhatalmától vagy a társadalom önkényétől. Ennek érdekében alkotó módon befolyásolja a társadalmi állapotokat, a közgondolkodást, végső soron a jogalkotást és -alkalmazást. Vagyis álláspontunk szerint a bűnügyi tudományok rendszerét egy állandóan mozgásban lévő organizmusként kell értelmezni. A folyamatos működés lényegében egyúttal egy állandó visszacsatolás is, amely az optimális problémamegoldások alkalmazásával a permanens büntetőjogi reformot szolgálja. Ebben a folyamatban a kriminálpolitika meghatározó szerepet visz, amelyben a kriminológia tapasztalati eredményeire támaszkodik. Ahogy Földvári fogalmaz: „A jövőre irányuló feladatmeghatározás elengedhetetlen feltétele megbízható, igazolt ismeretek birtoklása arról, mi van - ezt követően dönthető el, mi legyen. Az első megállapítás a kriminológia, a második a kriminálpolitika feladata.”¹⁰⁷

3.3. A pénzmosás fogalmának kriminológiai megközelítése

A pénzmosás *kriminológiai fogalmát* úgy határozhatjuk meg, hogy olyan *legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás*, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.

Tóth Mihály professzor a fehérgalléros és a gazdasági bűnözéssel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy a rendszerváltozás idején definiálásuk kriminológiai megközelítéssel történt, így helyettesítve a jogi keretek felismerhetőségének hiányát.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 26-27. p.

¹⁰⁸ Tóth Mihály: A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés, In: *Kriminológia-Szakkriminológia*. (szerk.) Gönczöl-Kerezsi-Korinek-Lévay, Complex, 2006, 399-420. p.

A dogmatikus részéről ez határozott nyitást jelent, hiszen közismert, hogy a büntetőjogász és a kriminológus más és más módon közelít a bűnözés kérdésköréhez. *Korinek László* és *Lévay Miklós* különbséget tesz a büntetőjogászi és a kriminológusi gondolkodás között.¹⁰⁹ Véleményük szerint a büntetőjogász jó értelemben vett, rendszerben gondolkozó dogmatikus, rendszeralkotó és rendszere mindig relatíve zárt és kész, míg vele szemben a kriminológus nyitott rendszerrel dolgozik és nincsenek lezárt problémái, azaz hivatásos kétkedő. E különbségtétel általánosnak tekinthető, mert mind a büntetőjogászi, mind a kriminológusi szakma nagy százalékának álláspontját fogalmazza meg, mégis vannak olyan időszakok a társadalmak és a jogrendszerek életében, amikor a határok mégis elmosódnak és a kriminológia a kriminálpolitika révén erőteljesebb hatást gyakorol a büntetőjogra, akár olyan szintűt is, hogy kriminológiai fogalmak alakulnának át büntetőjogivá.¹¹⁰

4. A pénzmosás fogalmának büntetőjogi meghatározása

A pénzmosás *büntetőjogi fogalma* a mindenkori törvényi szabályozás szövegéből vezethető le, azonban örökérvényű definícióra - különös tekintettel a hazai Btk. módosításokra - még így sem tehetünk szert.

A kriminológia tudománya által leírt fogalmi jellemzők fontosak a büntetőjogi fogalom (tényállás) megalkotásánál, de látni kell, hogy a kriminológiai szakirodalom távolról sem egységes a pénzmosás jellemzőit illetően. Ettől függetlenül a *kriminológiai* feltárásnak köszönhetően *két fő jellemző elem* jól meghatározhatóan kirajzolódik, s amelyek még az egymástól különböző kriminológiai pénzmosás-modellekben is megtalálhatók: a *jövedelem illegalitásának elrejtése* és *egyben a jogszerű szerzés látszatának megteremtése*. A két jellemző egyben lényeges fogalmi elemként is felfogható, ezért azokat szükséges a törvénytörvény megalkotásánál is figyelembe venni.

Ennek megfelelően járt el a magyar *jogalkotó* is, amikor a ma hatályos tényállást (Btk. 303. §) törvénybe iktatta, mivel egyfelől az *eredetleplezési célzatot*, illetve másrészt a *gazdasági*

¹⁰⁹ Korinek László-Lévay Miklós: A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei, helye és szerepe a bűnügyi tudományokban és a társadalomban, In: Kriminológia-Szakkriminológia, Complex, 2006, 25-65. p.

¹¹⁰ Domokos Andrea: Hogyan lesz a kriminológiaiból büntetőjogi fogalom?, in: Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, PTE-ÁJK, Pécs, 2011, 155. p.

tevékenység során történő felhasználást, pénzügyi és bankműveletek végzését, mint alternatív elkövetési magatartásokat a tényállás részévé tette. Pénzmosás tehát a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység során történő felhasználása, a dologgal összefüggésben végzett bármi(lyen pénzügyi vagy bankművelet a dolog eredetének elleplezése céljából.

A büntetőjogi szakirodalom sem tud sokkal többet hozzátenni a törvényi tényállásból leszűrt büntetőjogi fogalomhoz, így például azon fogalmak, miszerint „a pénzmosás olyan illegális gazdasági szolgáltatásnak minősíthető, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától”, vagy amely szerint „a pénzmosás olyan manőverek (átutalások, átváltások, befektetések etc.) sorozata, amelyben a pénz eredeti bűnös származása követhetlenné válik, majd elvész”¹¹¹ jó esetben is legfeljebb csak magyarázni tudják a törvényi tényállásból eredő fogalmat.¹¹²

A kriminológiai fogalom, jóllehet első ránézésre teljesen visszaköszön a tényállásban, tágabb és szűkebb is egyben annál, mint amit a mai magyar büntetőjog pénzmosásnak tekint.

¹¹¹ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 310. p.

¹¹² Szokatlan tranzakciók (az alábbiakban csak a leggyanúsabb és egyben leggyakoribb jeleket mutatjuk be):

- Számlanyitás alkalmával az ügyvezetővel egy másik személy is jelen van, akinek a neve sehol sem merül fel a cég irataiban, a számlanyitás folyamatát mégis eme személy irányítja, miközben az „ügyvezető” teljesen inaktív. A tárgyalást irányító személy aláírása nem kerül a pénztintézet birtokába, ám az elektronikus hozzáférésnél mégis az ő telefonszáma van megadva. Ebben az esetben az ügyvezető általában sem öltözködésben sem intellektuálisan sem felel meg a pozíciótól elvártaknak (általában hajléktalanok és lakcímként valamely menhely címét adják meg).
- A számlavezetett ügyfél számlájára rendszeresen érkeznek átutalások rendszerint ugyanazon megbízóktól, majd még a jóváírások napján készpénzben fel is veszik azokat, gyakran több részletben ügyelve a pénzmosási törvény által meghatározott értékhatárra - ez általában különböző bankfiókokban, előzetes készpénzigény bejelentés nélkül zajlik.
- Az adott vállalkozás és ügyvezetője is egyazon banknál vezeti számláit és gyakoriak a két számla közötti banki átutalások - rendszerint nagy összegekkel és „tagi kölcsön” megjegyzéssel.
- Két cég egy banknál vezeti számláit, és gyakoriak a számlák közti átutalások, készpénzfelvételek. Az egyik cég számlájára rendszeresen érkeznek külső utalások, amik néhány napon belül tovább utalódnak a másik cég számlájára, ahonnan készpénzben felveszik rendszerint a jóváírás napján. A két cég ügyvezetője egyazon személy, aki számlák felett önállóan rendelkezik.
- A cég devizaszámlájára rendszeresen érkeznek eseti befizetők általi készpénzbefizetések - ügyelve a pénzmosási limitre - majd a befizetett összegek egy összegben kerülnek átutalásra főleg külföldi számlára.
- Külföldi magánszemély számlájára kisösszegű befizetések, átutalások érkeznek több tételben, rendszerint internetes vásárlásokra utaló megjegyzésekkel. A jóváírásokat követően egy összegben készpénzfelvételre kerül sor. Egy adott bankfiókban rövid időn belül több külföldi-de ugyanazon állampolgárságú ügyfél nyit számlát és bonyolítja hasonló módon a pénzforgalmát.
(Lásd: <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>)

Az elkövetési magatartások csakis a gazdasági tevékenység (vagy pénzügyi műveletek) körén belül követhetők el (ebben szűkebb), viszont a szubjektív oldalt tekintve a büntetőjogi rosszallás szélesebb körű, mint amit a kriminológiai feltárások indokolnának.

Különösen vitatható, hogy a gondatlanságból elkövetett ilyen cselekmények egyáltalán pénzmosásnak tekinthetők-e, hiszen az illegális jövedelem elleplezésének, illetve elrejtésének alapvető fogalmi elemként kellene a pénzmosást jellemeznie, s ebben az összefüggésben a gondatlanság nem enyhébb felelősségi formát hordoz, hanem értelemszerűen a felelősség hiányát is. Ezt a nézetet a jogalkotó nem osztja, s a gondatlan pénzmosást - e néven - rendeli büntetni.

A fogalmak szintjén kiemelendő továbbá, hogy a Btk. 303/B. §-a által szabályozott bűncselekmény, amely bizonyos bejelentési kötelezettség elmulasztásában áll, nem tekinthető pénzmosásnak.

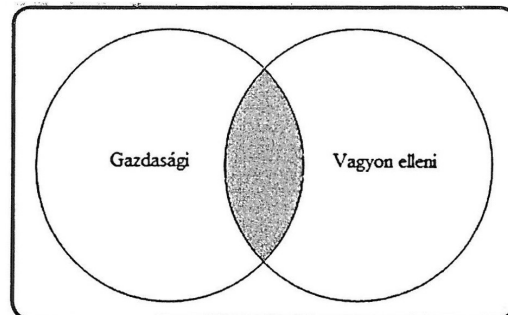
4.1. A gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények elhatárolása

A gazdasági büntetőjog változása a jogalkalmazást számtalan új feladat elé állította. Nem csupán az új tényállások tucatjainak jogalkalmazói gyakorlatában kellett utat törni, hanem ki kell alakítani az új gazdasági bűncselekmények és a hagyományos vagyon elleni bűncselekmények kapcsolatára vonatkozó rendező elveket. Az elhatárolást nehezíti, hogy az egyes gazdasági és vagyon elleni bűncselekmények védett jogi tárgya - részben - fedi egymást. Egyaránt védik a tulajdont és a tulajdonból folyó egyes részjogosítványokat.

A különbség - nagyon általánosan - talán elsősorban abban ragadható meg, hogy a vagyon elleni bűncselekmények elsősorban egy statikus helyzet, egy állapot védelmét szolgálják. A gazdasági bűncselekmények meghatározása során ezzel szemben nem a tulajdon, illetve az abból folyó jogosítványok védelme az elsődleges, illetve e bűncselekmények többnyire a vagyon működtetése körében követhetők el. A vagyon a gazdasági életben olyan jószágként jelenik meg, amelynek működtetése, kezelése, hasznosítása önálló érték.

A gazdasági bűncselekmények tényállásaiban részben ehhez az értékteremtéshez, értékmegóváshoz fűződő társadalmi érdek domborodik ki, részben pedig az értékteremtés,

értékmegóvás garanciális szervezeti és működési feltételeinek biztosításához fűződő érdek. A vázolt helyzetből - a védett társadalmi-gazdasági érdekek átfedéséből - adódik, hogy visszatérő gondot okoz a vagyon elleni, illetve a gazdasági bűncselekmények elhatárolása. A gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények védett jogi tárgyának kapcsolatát jól illusztrálja az alábbi ábra:

Ha a tett-azonosság keretébe tartozó cselekmény egyaránt megvalósítja valamely, a XVIII. Fejezetben meghatározott vagyon elleni és a XVII. Fejezetben szabályozott gazdasági bűncselekmény tényállását, akkor a (részben) azonos jogtárgy-sértés a valódi alaki halmazát megállapítását kizárja. Ilyen esetekben a *látszólagos alaki halmazát feloldására* kialakult elvek, megoldások (*specialitás, szubszidiaritás, alternativitás, konzumpció*) segíthetik a jogalkalmazót a megfelelő bűncselekmény kiválasztásában.

A gyakorlatban a vagyon elleni és gazdasági bűncselekmény elhatárolásának igénye a csalás és a csalásszerű gazdasági bűncselekmények körében merülhet fel. Ha e két bűncselekmény a speciális és a generális viszonylatában áll, akkor értelemszerűen csak a speciális gazdasági bűncselekmény megállapítására kerülhet sor. A rendszerinti probléma azonban akkor és azért merül fel, mert a gazdasági bűncselekmény valójában nem speciális a csaláshoz képest. A specialitás ugyanis csak az egymást az általános elemek tekintetében fedő tényállások tekintetében állapítható meg. A csalás három alapvető eleme a haszonszerzési célzat, a megtévesztés és a károkozás. A gazdasági bűncselekmények ebből - kifejezett rendelkezéssel - rendszerint csak a megtévesztést tartalmazzák. Emellett a haszonszerzési célzat - rendszerint - a gazdasági bűncselekmények immanens tényállási elemének tekinthető. A kár azonban a legtöbb gazdasági bűncselekménynek már nem a tényállási eleme. Ilyenkor pedig a specialitás elve nem alkalmazható.

Figyelemmel arra, hogy egyrészt a csalás, másrészt pedig az a gazdasági bűncselekmény, amely mind a haszonszerzési célzat, mind a megtévesztés tényállási elemét tartalmazza, egymást fedő tényállás, ebből kiindulva kikövetkeztethető, hogy mire irányult a jogalkotó szándéka. Nem kétséges ugyanis, hogy amennyiben valamely gazdasági bűncselekmény elkövetőjét már akkor is például három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti, ha cselekményével nem okoz kárt, úgy a csalás három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntetési alakzata helyett ezt a bűncselekményt kell megállapítani.

A jogalkotó ugyanis az azonos absztrakt fenyegetettséghez kevesebb feltételt szabott. Ha a gazdasági bűncselekmény kár hiányában is három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntetett, akkor az egyfajta előbbre hozott büntetendőséget jelent. Ilyenkor a csalás csak akkor konzumálja a gazdasági bűncselekményt, amennyiben a büntetési tétele súlyosabb (tehát a vizsgált esetben legalább öt évig terjedő szabadságvesztés). A gazdasági bűncselekmények jogalkalmazói gyakorlata ma már rendszerint követi a vázolt elvet.¹¹³

4.2. A bűncselekmény törvényi tényállása

A bűncselekmény eredeti változatának megalkotásával kapcsolatosan a legalapvetőbb kérdés az volt, hogy vajon a hatályos jog orgazdaság és tárgyi bűnpártolás tényállásai nem fedik-e le teljesen a büntetni kívánt pénzmosást. Mivel azonban az európai irányvonal igen határozott e tekintetben, ezért célszerű volt önálló tényállásban szabályozni azt.

A büntetőjogi tényállások azokat a magatartásokat pönalizálják, amelyek a legsúlyosabb jogsértéseket hordozzák, és amelyekkel szemben a társadalom védelme érdekében a büntetőjog szigorával kell fellépni. A pénzmosás bűncselekménnyé nyilvánítása és ennek megfelelően törvénybe iktatása nemzetközi kötelezettsége volt hazánknak, de azt a gazdasági szükségesség is előbb vagy utóbb megkövetelte volna. Maga a tényállás eddigi rövidke életében szinte évenként ért meg egy-egy módosítást, leginkább a tényállás pontosítása és alkalmazhatósági deficitjének csökkentése érdekében.

¹¹³ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 17-19. p.

A jogalkotó eredetileg is a gazdasági bűncselekmények körében helyezte el a bűncselekményt, kifejezve azt, hogy a pénzmosás az egész gazdaság rendjét, kiszámítható és jogszerű működését veszélyezteti, illetve sérti. A hatályos szabályozást a Btk. 2007-es módosítása alakította ki, amelynél hazánk figyelembe vette mind az európai uniós, mind pedig a nemzetközi szervezetek elvárásait és a tényállás kapcsán a jogirodalomban megfogalmazott kritikák egy részét. A magyar szabályozás leglényegesebb elemei az alábbiakban foglalhatók össze.

A pénzmosás tényállásának védett jogi tárgya kettős: a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemhez fűződő társadalmi érdek, illetőleg - s ami a XVII. Fejezetben történő elhelyezést indokolja - a pénzintézeti rendszer törvényes működésébe vetett bizalom védelme. A terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében is hatékony eszközt kíván a jogalkalmazók kezébe adni a bűncselekményből származó pénzeknek a pénz- és tőkepiaci rendszeren, továbbá más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett tevékenységeken keresztül történő tisztára mosásának megakadályozásához.

A pénzmosás valamennyi fordulata alaki (immateriális) bűncselekmény, amely az elkövetési magatartások tanúsításával befejezetté válik.

A pénzmosás előkészületét a törvény nem rendeli büntetni. Az előkészületi jellegű cselekmények közül azonban önálló (sui generis) bűncselekményként büntetendő a pénzmosás elkövetésében való megállapodás. A megállapodás legalább két személy kölcsönös egyetértését feltételezi, amelynek részese lehet az alpbűncselekmény elkövetője is, ám ha akár ő, akár kívülálló partnere később személyesen pénzmosásnak minősülő tettet követ el, a beolvadó előkészületért nem felelnek. Az a személy, aki az alpbűncselekmény előtt a tettel a majdani pénzmosásban megállapodik, az előkészületen kívül felelősséggel tartozhat az alpbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

A pénzmosásnak alsó értékhatára vagy szabálysértési alakzata nincs.

A bűncselekmény tettese bárki lehet azzal az értelemszerű megszorítással, hogy az egyes fordulatok körében külön-külön vizsgálni szükséges azt a feltételt, hogy a bűncselekmény kizárólag vagy csak a más által elkövetett, vagy csak az azonos elkövető által elkövetett

bűncselekményből származó dologra történő elkövetés mellett tényállásszerű. Miután a Btk. 19. §-a szerint elkövetők a tettes és a társtettes (tettesek), valamint a felbújtó és a bűnsegéd (részese), ezért jelentősége lehet annak, hogy a korábban elkövetett (elő)cselekmény körében ez elkövetői minőség közömbös.¹¹⁴

A pénzmosás *bűnkapcsolati alakzat*, azaz egy másik bűncselekményhez járul utólagosan, önálló büntetőjogi értékelést vonva maga után. Nem önálló, hanem *járvulékos bűncselekmény*. Mindig meg kell, hogy előzze valamilyen másik bűncselekmény, amelynek a jövedelmét legalizálni, tisztára mosni próbálják. Annyiban azonban mégis kilóg a klasszikus bűnkapcsolatok (orgazdaság, bűnpártolás etc.) sorából, hogy az elkövető saját bűncselekményéből származó dolgok „tisztára mosásáért” is külön felel, azaz valódi halmazatot képezhet az alapcselekmény és a bűncselekmény. A törvény két bűncselekményt rendel büntetni: egyrészt a „tulajdonképpen” pénzmosást (303. §, 303/A. §), illetőleg a pénzmosáshoz kapcsolódó *bejelentési kötelezettség elmulasztását* (303/B. §).

A pénzmosásnak a hatályos szabályozás szerint *szándékos és gondatlan alakzata* létezik, azonban a gondatlan elkövetés objektív ismérvei szűkebbek. Valamennyi alakzatnál az elkövetési tárgynak „szabadságvesztéssel büntetendő cselekményekből” (ún. alapcselekmény) kell származnia. A pénzmosás tényállásának felépítése alapján - a bűncselekmény *alanyi oldalán* megkívánt feltételeket tekintve - a *szándékos pénzmosásnak* három alakzata létezik:

- a más által elkövetett dologra eredetleplezési cézzal elkövetett pénzmosás (*célzatos pénzmosás*);
- a más által elkövetelt dologra eredetleplezési célzat nélkül elköveteti pénzmosás (*célzat nélküli pénzmosás*);
- saját bűncselekményből származó dologra elkövetett pénzmosás (*saját pénz mosása*).

Sinku Pál és *Gál István László* közgazdasági szempontból közelíti meg a pénzmosás egyes alakzatait, és erre tekintettel nevezik a 303. § (1) bekezdést *dinamikus*, míg a (2) bekezdést *statikus pénzmosásnak*. Álláspontjuk szerint a dinamikus pénzmosás elkövetési magatartásai túlnyomó többségének jellemzője a vagyon-transzformáció, míg a statikus pénzmosásnál ez nem áll fenn.¹¹⁵ Megjegyzendő, hogy a dinamikus pénzmosáshoz sorolt magatartás, a 303. §

¹¹⁴ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 516. p., 519. p.

¹¹⁵ Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 161-165. p.

(1) bekezdés b) pontjában meghatározott dolog feltalálási helyének eltitkolása, vagy elleplezése nem feltételez vagyonmozgást.

Az előcselekmény a különös részi diszpozíció objektív tényállási eleme. A büntetőügyekben eljáró hatóságoknak perrendszerűen bizonyítani kell meglétét a pénzmosás megállapítása során. Nem szükséges azonban, hogy az előcselekmény(ek) elkövetését jogerős bírósági határozat mondja ki. Nem akadály a pénzmosás megállapításának, ha az előcselekmény miatti elítélést az akadályozza, hogy elkövetője valamely büntethetőségi akadály miatt nem büntethető. Ugyanakkor korántsem ilyen egyértelmű annak a megítélése, ha az előcselekmény már elévült, hiszen a büntethetőséget megszüntető elévülés figyelmen kívül hagyása - a gondatlan alakzat pönalizálására is tekintettel - teljességgel parttalanná tehetné a büntetőjogi felelősségre vonást.

A gyakorlat számára fontos kérdés, hogy a *pénzmosás tényállásszerűségéhez megkívánt alapcselekmény vonatkozásában megkívánjuk-e a jogerős ítélettel elbírált cselekményt.* Ha a törvény szövegéből indulunk ki, az a törvényhozói szándék vezethető le, hogy a törvényalkotó a „büntetendő cselekmény” megfogalmazással is azt kívánta kifejezni, hogy nem szükséges az „elbírált” cselekményt bevárni. Ha egy másik járulékos bűncselekmény kapcsán (orgazdaság) kialakult bírói gyakorlatra gondolunk, akkor is megállapíthatjuk, hogy nem szükséges az orgazda elítéléséhez az alapcselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonása.

Dr. Tóth Mihály arra a következtetésre jut, hogy „bárki által bárhol elkövetett olyan előcselekmény gyanúja alapozhat pénzmosás miatti eljárást, amely a magyar törvény szerint (is) szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmény. A pénzmosás bizonyítása azonban ki kell terjedjen az előcselekmény megállapíthatóságára is.”¹¹⁶ A törvényi szóhasználat arra enged következtetni, hogy a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető.

A gyakorlat szempontjából ugyancsak több kérdést vet fel a *saját pénz mosásának kriminalizálása*, hiszen egy szabadságvesztéssel büntetendő - ámde a társadalomra csekélyebb fokban veszélyes - cselekmény elkövetése esetén fennállhat az a helyzet, hogy a járulékos jellegű bűnkapcsolati alakzat - a pénzmosás - súlyosabb büntetőjogi következményeket von

¹¹⁶ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 359. p.

maga után, mint maga az alapcselekmény. A jogalkotó a büntetőjogi felelősség szélesebb határát azzal indokolta, hogy az alapcselekmény és a pénzmosás eltérő jogi tárgyakat véd.

Az Európai Unió több tagállama ragaszkodott a tradicionális büntetőjogi alapelvekhez - *ne bis in idem* -, és csak a más által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában rendelte büntetni a pénzmosást. A magyar jogalkotó a kétszeres értékelés tilalmába ütközést az elkövetési magatartások saját pénz vonatkozásában szűkebb körben való meghatározásával igyekszik elkerülni. Érdeemes megemlíteni e probléma német megoldását. A német Btk. szerint fő szabályként bárki elkövetheti a pénzmosást, viszont a tényállás tartalmaz egy úgynevezett személyes büntethetőségi akadályt, amely szerint, ha az alapcselekmény elkövetőjének a felelősségét az alapcselekmény vonatkozásában megállapítják, akkor - a kétszeres értékelés tilalmába ütközés elkerülése érdekében- nem vonható pénzmosásért is felelősségre.

A gondatlan pénzmosás továbbra is *büntetendő*, amelynél az elkövetési magatartások köre is - a fogalmi pontosítás kivételével - változatlan marad. Fontos változás viszont, hogy a jogalkotó egyértelművé teszi a jogirodalomban korábban megfogalmazott álláspontot, miszerint a büntethetőséget megszüntető ok a pénzmosás gondatlan alakzatára is egyaránt vonatkozik.¹¹⁷ A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása kapcsán kiemelendő, hogy a hatályos szabályozás nem rendeli büntetni a gondatlan elkövetést, így prognosztizálható a bejelentések számának csökkenése.¹¹⁸

A törvény meghatároz egy *büntethetőséget megszüntető okot* is, amelynek az a kriminálpolitikai indoka, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez. A pénzmosás feltárása nemcsak az alapbűncselekményekkel okozott kár megtérülését eredményezheti, hanem azt is megakadályozza, hogy a bűnös úton szerzett anyagi javak legalizálása újabb bűncselekmények anyagi háttérét teremtsen meg. *Ha tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt.* A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a

¹¹⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 363. p.

¹¹⁸ Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és a magyarországi gyakorlati tapasztalatai, in: Rendészeti Szemle, 2009/7-8., 229-230. p.

felelősségre vonás alól. *Ez azonban nem vonatkozik az előcselekményre.* Ha abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett a pénzmosás miatt nem büntethető elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban az intézeti, vagy hivatalos személyként elkövetett pénzmosás miatt fontos, ahol - bizonyos hivatali, szolgálati utak betartása folytán - maga a kezdeményezés is méltányolható lehet.

A büntethetőséget megszüntető ok - a rendszerbeli elhelyezéstől függetlenül - a szándékos és a gondatlan változatra egyaránt vonatkozik (hiszen gondatlanságára a tettes utóbb rájöhethet), nem terjed ki viszont a 303/B. §-ban szabályozott pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztására, amely sui generis bűncselekmény.

4.2.1. A tényállás gyenge pontjai

4.2.1.1. Az objektív oldal

Az objektív tényállási elemek között az *elkövetési magatartást* gyenge láncszemnek tekinthetjük, mivel indokolatlan megkülönböztetést eredményez, hiszen a bűncselekményből származó pénz luxuscikkekre vagy utazgatásra költése nem tényállásszerű. Ugyan az elköltött pénz nem veszélyezteti a gazdaság tiszta működéséhez fűződő társadalmi érdeket, de mint potenciálisan nagy vásárlóerő igenis hatással lehet a gazdasági folyamatokra. Itt értelemszerűen arra az elvi helyzetre kell gondolni, ha minden bűncselekményből származó vagyont áruk és (nem pénzügyi etc.) szolgáltatások megszerzésére fordítanának, ami óriási fogyasztást és nagy mennyiségű pénz visszaáramlását jelentené. Mindebből pedig az is következik, mintha a jogalkotó a bűncselekményből származó pénz pusztá elköltésére „buzdítana”, a más tevékenységekre vonatkozó büntetőjogi tilalom miatt kevésbé kockázatos a tényállás körébe nem tartozó tevékenység kifejtése. Más kérdés persze, hogy a pénzköltés nagyon is veszélyes lehet, hiszen bárkinek feltűnhet, ezért csak akkor érheti meg a pénzmosás elkövetése, ha az elkövetők képesek a bűncselekményből származó bevételt feltűnés nélkül (apránként) elkölteni.

Hasonlóképpen nem elkövetési magatartás a jótékony célú adakozás vagy éppen az ajándékozás sem. A törvényi tényállás szintjén ez azt jelentené, hogy például a templom felújítására, a kisgyermekek étkeztetésére, vagy épp orvosi műszer vásárlására adományozott pénz eredete lényegtelen, s azt az elvi kérdést veti fel, hogy a piszkos pénz „megtisztulhat-e”

a nemes cél által? Jóllehet jogi igazolást nem adhat például az adakozás - különösen ha megtevesztéssel vagy épp erőszakkal jutott jövedelemhez a bűnelkövető -, a hasznos célra való fordítás a bűnös eredetre vonatkozó társadalmi rosszallást enyhítheti.

Mindebből tehát az is következik, hogy a magyar jogalkotó a pénzmosás veszélyességét a kézzelfogható gazdasági ügyletekre vonatkozóan látja csupán megalapozottnak, a bűnös eredetű pénz egyéb felhasználását nem tekinti társadalomra veszélyes cselekménynek - legalábbis olyannak biztosan nem, ami a pénzmosás tényállásába illeszkedne, vagy amely önmagában (ti. a piszkos pénz elköltése) más bűncselekmény lenne, de ez nem jelenti azt, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon ne eshetne vagyonelkobzás alá.

A tényállás *alapcselekményével* kapcsolatosan is egy indokolatlan megkülönböztetést kell megemlíteni, méghozzá azt, hogy míg a szándékos alakzatnál bármely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény lehet alapcselekmény, a gondatlannál minden (más által elkövetett) büntetendő cselekmény is szóba jöhet. Ezt a tágítást elvi alapokról nem lehet indokolni, különösen úgy nem, hogy csupán néhány csekély súlyú - bűncselekménnyel bővül így ki az alapcselekmények köre, ezért szükségképpen azt a következtetést kell levonni, hogy itt „egyszerű” jogalkotói elírás történt. A *szándékos pénzmosás esetén tehát csak akkor tényállásszerű a magatartás, ha az elkövetési magatartásokat az objektíve ilyen deliktummal szerzett dologra követik el.* Nem kérdéses, hogy a nem bűncselekményből származó vagyonra elkövetett leplező cselekmény nem lehet pénzmosás.¹¹⁹

4.2.1.2. Szubjektív oldal

A pénzmosás tényállása *alap esetben célzatos bűncselekmény, egyenes szándékot (dolus directus) feltételez.* A tettes leplezni kívánja a dolog eredetét, azonban korántsem egyértelmű minden esetben, hogy ez a leplezés éppen a bűnös eredet elrejtését szolgálja-e. A tipikus eset

¹¹⁹ Történetünk hőse nagy összegű pénzt nyer a lottón. Nem akarja azonban, hogy a gyors meggazdagodása feltűnjék ismerőseinek, ezért elmegy az alvilág egyik ismert „mosodásához”, s megbízza a pénz oly eltüntetésével, hogy az apránként jöjjön vissza, például vállalkozások profitjaként, a „mosodás” pedig - kihasználva eddigi tapasztalatit - sikeresen „átmossa” hősünk pénzét a szokásos pénzmosási technikákkal. Az esetben szereplő tevékenység nem tényállásszerű pénzmosás, mivel a pénz nem büntetendő cselekményből származik. Megállapítható ezért az is, hogy a pénzmosási „know-how” alkalmazása, amennyiben jogszerűen szerzett vagyontárgyról vagy pénzről van szó, a hatályos büntetőjogi megítélés szerint nem képes olyan mértékben veszélyeztetni a gazdasági folyamatokat, hogy annak büntetendőségére szükség lenne.

valóban az, hogy a bűncselekményből való származás felfedezését akarja a pénzmosás tettese elkerülni, és ilyenkor nyilván tud a dolog bűnös eredetéről is, de könnyen elképzelhető más eset is.¹²⁰

A leplezés, mint célzat, olyan tényállási elem, amely realizálódásának nem kell bekövetkeznie a tényállásszerűséghez, emiatt azonban a kísérlet megállapításával összefüggésben nehézségek keletkezhetnek, mivel a célzat hiányában megkezdett elkövetési magatartás nem elegendő a kísérlet megállapításához. Az alapeseti célzat miatt az eshetőleges szándékkal (dolus eventualis) elkövetett pénzmosás - legalábbis dogmatikailag - kizárt. Elképzelhető persze, hogy tényállásszerű magatartás vezetett a bűnös eredet eltűnéséhez, de nem azért, mert az elkövető a szokásos bonyolult pénzmosási technikákat alkalmazta volna, hanem a körülmények kedvező összehatásának, például az ellenőrzés elégtelenségének eredményeképpen. A célzat hiánya kizárja itt is a pénzmosás megállapítását.

A pénzmosás *gondatlan alakzata* értelemszerűen csak a más által elkövetett büntetendő cselekményekkel kapcsolatosan merülhet fel, ami akkor állapítható meg, ha az elkövető az alaptényállásban meghatározott elkövetési magatartásokat olyan dologra követi el, amelynek eredetéről gondatlanságból fakadóan nem volt tudomása. Lényeges kérdés, hogy vajon a gondatlanság mely alakzata tekinthető tipikusnak a pénzmosás vonatkozásában, illetve, hogy egyáltalán szóba jöhet-e egyformán a luxuria és a negligentia? A tényállás megfogalmazása eleve hanyagságot követel meg, hiszen éppen valaminek a nem tudása lesz a szubjektív tényállás része. A gondatlan pénzmosás kapcsán is felmerülhetnek olyan szituációk, amelyek azért érdekesek, mert ugyan a hatályos jog alapján megoldhatók, de a megoldásuk inkább aggályos, mint meggyőző.¹²¹

A törvényi tényállás pusztán a dolog eredetének ismeretéről szól, nem szűkíti ezt a bűnös eredet ismeretének hiányára. A pénzmosás (még ha gondatlan is) lényegét szem előtt tartva azonban nem állítható, hogy ehelyütt a bűncselekményből való származáson kívül másfajta

¹²⁰ A lottónyertes példája esetén tehát még ha a „mosodás” ugyanazon műveleteket is végzi a rábízott pénzzel, mint amilyeneket bűnözői ügyfeleinek szokott végezni, nem lesz büntetendő, hiszen tudja, hogy a lottónyeresemény nem büntetendő cselekmény. Ha a pénzmosó ügyfele viszont hamisan azt állítja, hogy a pénz lottónyereseményből származik, valójában persze valamely alapcselekményből, a pénzmosó - amennyiben a gondatlanság ebben a vonatkozásban kizárható - tévedés címén nem fog felelni pénzmosás miatt.

¹²¹ A kistülű, mindig pénzhiánnyal küszködő hamisító egy szerencsés magánokirat-hamisítással nagyobb összeghez jut. A pénz tetemes részét egyik távoli unokahúga esküvőjére ajándékozza, aki bár sejti, hogy nem tisztességes munkával szerezte, mégis elfogadja, s azt például értékpapírok vásárlásába fekteti. A magánokirat hamisítója leplezési célzat nélkül cselekedett, s egyébként sem fejtette ki a pénzmosás tényállásszerű elkövetési magatartásait. Őt pénzmosás miatt bizonyosan nem lehet felelősségre vonni. A kis unokahúg és férje viszont tényállásszerű gondatlan pénzmosást valósítanak meg akkor, ha gondatlanságból nem tudtak a pénz eredetéről.

eredet ismeretének hiányát is fel kellene/lehetne róni az elkövetőnek. Ellenkező esetben - azaz ha a tényállási elem leírásának teleologikus értelmezését mellőznénk - arra az eredményre jutnánk, hogy teljesen objektív körülményektől függene, hogy valaki gondatlan pénzmosó lesz-e, avagy sem, hiszen olyan helyzetekről lenne szó, amelyekben a dologgal kapcsolatos elkövetési magatartások kifejtése idejéhez képest csupán egy későbbi időpontban válik bizonyossá, hogy honnan is származik az adott dolog, így tehát a szórakozásról való általános meggyőződés (felróható) hiánya a valódi származás objektív tényétől, és nem az elkövetői viszonyulástól függően minősülne pénzmosásnak. A példaként felhozott amerikai nagybácsi által ajándékozott pénzösszeg eredetével kapcsolatosan megvalósuló gondatlanság akkor lenne pénzmosás, ha kiderülne, hogy adócsalással szerezte, s akkor nem, ha lottón nyerte. Nem engedhető meg ezért a tág értelmezés, emiatt a gondatlanságnak itt - ha már lennie kell - mindenképpen a bűnös eredetre kell kiterjednie.¹²²

Nyilvánvalóan nem az kifogásolható, hogy nem felel pénzmosás miatt az utóbbi jogesetben szereplő ifjú pár, hanem az, hogy mivel nem következetes a jogalkotói szigor, nem teljesen érthető sem a tényállással elérni kívánt cél, sem pedig a védendő jogtárgyak pontos köre. Nem érthető, hogy a leplezési célzatot nélkülöző, de a származást ismerő személy elkövetési magatartásával nem meríti ki a pénzmosás tényállását, míg az a személy, aki azért nem tudott a bűnös eredetről, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta megtenni, pénzmosásért felelni fog. A logikai értelmezés szabályainak is ellentmond a törvényi szövegezés: a többről a kevesebbre, illetve a kevesebbről a többre való következtetés együttes alkalmazásával megállapítható, hogy amennyiben a célzatos magatartás és a gondatlan elkövetés is büntetendő, a szándékosság enyhébb fokával megvalósított cselekménynek is büntetendőnek kell lennie.

Összességében tehát, ha a jogalkotót a tényállás szubjektív határainak kijelölésénél nagyobb fokú előrelátás és következetesség jellemezte volna, dogmatikailag tisztább tényállás született volna meg, igaz, ehhez - akár szűkítő, akár tágító irányban - kriminálpolitikai döntést is kellett volna „mellékelni”.

¹²² A példát még azzal lehet tovább bonyolítani, hogy akár fel is merülhetett volna az ifjú párban, hogy a nagybácsi nem tisztességes úton szerezte meg az ajándékba adott pénzt, sőt a bűnös származást még akár tudhatták is, annak további felhasználása, vagy akár az azzal való pénzügyi művelet végzése sem pénzmosás. Hiszen láttuk, a pénzmosás elkövetési magatartásaihoz kapcsolódó eshetőleges szándék nem alapozza meg a szándékos alakzatot sem.

4.2.2. Egyéb kritikai észrevételek

Kritikák fogalmazhatók meg abban az esetben is, hogy ha a szándékos pénzmosást valaki a saját korábbi bűncselekményével szerzett javakra követi el, az alapcselekmény halmazatot képez a pénzmosással, szemben a korábbi állásponttal és szabályozással, amelynek értelmében csupán büntetlen utócselekményként jelentkezett a pénzmosási tevékenység. Ma ugyanis például egy vagyoni értelemben „sikeres” magánokirat-hamisítás esetén (Btk. 276. §, 1 évig terjedő szabadságvesztés), ha a hamisító a megszerzett fekete jövedelmet eltünteti, vagy azt csupán megkísérli [Btk. 303. § (1) bekezdés, öt évig terjedő szabadságvesztés] a valódi halmazat miatt igen szigorú büntetéssel is számolhat. A saját alapcselekményből származó dolog tisztára mosásával kapcsolatos külön büntetendőség egyébként olyan - nem lényegtelen - problémákkal is jár, hogy például sok ország ezt ilyen formában nem bünteti, így például a bűnügyi jogsegély adott esetben akadályokba ütközhet.

Megjegyezhető az is, hogy egy, a gondatlan pénzmosásra vonatkozó büntethetőséget megszüntető ok hiánya újabb aránytalanságot eredményez a tényállásban, illetve a benne tükröződő kriminálpolitikai megítélésben. A gondatlan pénzmosónk elkövetési magatartásai kifejtésekor nincs tisztában a dolog bűnös eredetével, azonban elvárható lett volna tőle, hogy megfelelő figyelem tanúsítása esetén észlelje azt. Később azonban, amikor már számára is nyilvánvalóvá válik, hogy a dolog bűncselekményből származik, nem tud mit tenni, a gondatlanságából fakadó jogtárgy-sértést nem tudja a hatóság bevonásával enyhíteni, vagyis hiába fedi fel a cselekmény elkövetését, azt legfeljebb csak a büntetés kiszabása körében lehet értékelni. Alig indokolható, hogy az elkövető a nagyobb társadalomra veszélyességet hordozó célzatos pénzmosás esetében mentesülhet a felelősségre vonás alól, a gondatlan esetében pedig nem.

Érdeemes arra is kitérni, hogy a pénzmosással kapcsolatos, a külön törvényen alapuló bejelentési kötelezettség gondatlan elmulasztása is bűncselekmény, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A Btk-n alapuló, egyes bűncselekményekhez kötött feljelentési kötelezettség csak lényegét tekintve hasonló, mégis a fentiek ismeretében aligha találunk olyan érvet, ami indokolhatja, hogy például a súlyos, élet elleni bűncselekmények körében miért nem létezik hasonló feljelentési kötelezettség?

4.2.3. A pénzmosás és a hasonló jogi tárgyakat védő tényállások elhatárolása - egység, többség, elhatárolás -

Az nem kétséges, hogy a pénzmosás azonos (akár folytatólagos) előcselekmény kapcsán több alkalommal, rövid időközönként, azonos akaratelhatározásból megvalósított elkövetési magatartásai *folytatólagos egységet* képeznek, akár saját pénz mosásáról, akár más bűnös pénzének legalizálásáról van szó.

A cselekmény új alapokra helyezése, valamint a további járulékos bűncselekmények kapcsán megszilárdulni látszó gyakorlat felülvizsgálandóvá teszi *Dr. Tóth Mihály* azon korábbi álláspontját, hogy helyes-e a *rendbeliséget a különálló előcselekmények számához* kötni.

Az orgazdaság kapcsán követett bírói gyakorlat tükrében úgy tűnik, a pénzmosás folytatólagosságának megállapítását önmagában nem zárja ki a több bűncselekményből eredő pénzre, vagy akár több személy bűnös magatartásából származó javakra vonatkozó - a törvényi egység kritériumainak egyébként megfelelő - magatartás tanúsítása. Ez arra tekintettel is elfogadható, hogy a pénzmosásnak kifejezett sértettje nincs, az ilyen jogellenes tettek révén a gazdasági viszonyok egésze sérül.¹²³

A Btk. 303. § (1)-(2) bekezdése, valamint a 303/A. § (1) bekezdése „klasszikus” értelemben vett bűnkapcsolat, hiszen az elkövetési magatartást kifejtők az „alpbűncselekmény” elkövetésében semmilyen elkövetői alakzatban nem vesznek részt. Az elhatárolás szempontjából szóba jöhető bűnkapcsolatok: a *bűnpártolás*, a *jövedéki orgazdaság* és az *orgazdaság*.

A Btk. 303. § (1)-(2) bekezdésében meghatározott *pénzmosás* az elkövetési magatartásokra tekintettel a Btk. 244. §-ban meghatározott (tárgyi) *bűnpártoláshoz képest speciális*, mert *előcselekménye csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény* lehet és *elkövetési tárgya* nem bármilyen előny, csupán a *dolog* lehet, ennél fogva kizárólag a pénzmosás állapítható meg.

¹²³ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 361-362. p.

A Btk. 311/A. §-a (1) bekezdésében meghatározott *jövedéki orgazdaság*, valamint a 326. § (1) bekezdésében meghatározott *orgazdaság* az elkövetés tárgyára és a célzatra tekintettel a *pénzmosáshoz képest* ugyancsak *speciális*, e bűncselekmények állapíthatóak meg.

A Btk. 303/A. § (1) bekezdésében foglalt pénzmosás elhatárolásának problémaköre fel sem merül, tekintettel arra, hogy a *bűnkapcsolat kizárólag gondatlanul* követhető el.

4.2.4. Perspektívák - új magyar büntetőjog, új büntetőjogi eszközök

A büntetőjog két alappillére a bűncselekmény és a büntetés. A mai büntetési elméletek sokszínűséget mutatnak az utóbbi évtizedek túlzásai és kudarcai ellenhatásaként, keresve a hatékonyságot a jogállamiság keretein belül.¹²⁴

Van-e létjogosultsága a büntetőjognak a gazdaságban? A közigazgatási jogi, az adójogi és egyéb büntetőjogon kívüli pénzbeli szankciók alkalmasak lehetnek a gazdaság védelmére, ha a következő két feltétel teljesül:

- konszolidált viszonyok közötti, magas erkölcsi nivójú üzleti kultúra,
- a kilátásba helyezett pénzbeli szankciók felső határának olyan meghatározása, hogy az többszöröse legyen az elkövető által elért vagy elérni kívánt illegális profitnak.

A *gazdasági büntetőjog magatartásszabályozó eszköz*. Alkalmas a gazdasági szereplők cselekvéseinek bizonyos, a társadalom által elvárt irányba terelésére. Ezt a szerepét azonban csak akkor tudja betölteni, ha a többség vagy önkéntes jogkövetéssel betartja az előírt szabályokat, vagy a szankciótól való félelem miatt nem lépik át a jogalanyok a büntetőjog által kijelölt korlátokat.

A gazdasági büntetőjog azonban elveszíti a magatartásszabályozó szerepét, ha a többség nem tartja ezeket be (például rendszeresen adócsalást követnek el), és a hébe-hóba lebukó elkövetők szinte jogosan érezhetik áldozatnak magukat. Szinte alig tehetünk szemrehányást nekik, amikor megkérdezzük: miért pont én kerültem büntetőeljárás alá abból az ezerből vagy tízezerből, aki szintén ugyanezt csinálja?

¹²⁴ <http://ujbtk.hu/category/szakcikkek/>

Sokat ronthat a helyzeten, ha az állampolgárok azt látják, hogy a vezető politikusok és a gazdasági elit tagjai (az ún. opinion leader-ek) szintén nem tartják magukra nézve kötelezőnek a gazdasági büntetőjogi szabályokat. Ebben az esetben a gazdasági büntetőjog már nem mint magatartásszabályozó, hanem sokkal inkább mint bizonytalansági tényező, mint egy a gazdasági kockázaton kívüli, további kockázat jelenik meg a piaci szereplők fejében. Ez veszélyes folyamat, hiszen az eredetileg jó célt szolgáló szabályokat kétélű karddá változtatja. Ha túl sok a mellékhatás, az egy idő után megkérdőjelezi a gyógyszer használatának a létjogosultságát.

Érdekes módon a büntetőjogi szabályok szigorítása és enyhítése, mint állandóan váltakozó folyamat összefüggést mutat a gazdasági válságjelenségekkel is.¹²⁵

2009-ben, illetve 2010-ben a magyar Büntető Törvénykönyvet több jelentős módosítás is érintette. Ezek szinte kivétel nélkül szigorítást jelentettek és már a jelenlegi válság következményeiként is leírhatók. Kimondható az eddigi tapasztalatok alapján az, hogy Magyarországon a gazdasági recessziókat követően kisebb-nagyobb késéssel mindig a büntetőjog szigorításával, mint kriminálpolitikai eszközzel próbálta a gazdaságpolitikai lépéseit támogatni a törvényhozó.¹²⁶

2010-ben például lehetővé tették, hogy a bűncselekményi értékhatárt el nem érő összegű vagyon elleni szabálysértések elkövetőivel szemben is lehessen elzárást, tehát szabadságelvonást alkalmazni. A „három csapás” törvényjavaslat büntetőjogi módosításai az erőszakos bűnözők elleni szigorúbb fellépést célozták. A kilátásba helyezett szankciók emelése és több módosítás a Btk. Általános Részében számos bűncselekmény esetében azt eredményezte, hogy már első alkalommal elkövetett bűncselekmény esetén is letöltendő

¹²⁵ Magyarországon például a második világháborút követő recesszió alatt a világtörténelem legnagyobb inflációja volt megfigyelhető. A pengő az értékét a második világháború végén a különféle okok miatt meginduló hiperinfláció során teljesen elvesztette. A stabilizációs törekvések során új pénznemként a forintot vezették be 1946. augusztus 1-jén. Az új pénz bevezetésekor 1 forint 400 000 kvadrillió pengőt, vagy kétszázmillió adópengőt ért. A forint bevezetésével egyidejűleg jelentősen szigorították a gazdaság büntetőjogi védelmét is. Az árdragító visszaélésekre és a közellátás veszélyeztetésére akár halálbüntetést is ki lehetett szabni. (2008 októberében a zimbabwei infláció 231 000 000%-ra nőtt, ezzel a pengő 1946-os magyarországi inflációja a 2. helyre szorult a nemzetközi „toplistán”. Bővebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Zimbabwei_dollár)

¹²⁶ A sok módosítás ugyan nem feltétlenül pozitív jelenség, hiszen a büntetőjognak viszonylagos állandóságot kellene mutatnia. Ez az a jogág, amely az állampolgárok magánéletébe a legmélyebb fokú beavatkozást teszi lehetővé, emiatt nem célszerű gyakran módosítani. Bizonyos módosítások viszont elkerülhetetlenek.

szabadságvesztéssel kell számolnia az elkövetőknek. Emellett Magyarország az egyetlen az Európai Unió 27 tagállama közül, amelyik a gyakorlatban is alkalmazza az úgynevezett „valódi életfogytiglan” büntetést a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőivel szemben.

Ha a profitorientált bűnözés nő, ha egyre több bűncselekményből származó pénz halmozódik fel a feketegazdaságban és emellett a bankok tőkeéhsége nő a válság hatására, ez a pénzmosás volumenét exponenciálisan fogja növelni. A terrorizmus finanszírozása viszont, mint a pénzmosáshoz kapcsolódó, nem profitorientált bűncselekmény, véleményem szerint csökkenő tendenciát mutat úgy Magyarországon, mint Európa legtöbb más országában. A terroristák ugyanis áttértek a készpénz-alapú finanszírozásra az elmúlt években.

A válság által generált szigorúbb jogi szabályozás egyik alappillére a szigorodó büntetőjogi szabályozás lesz a világban és Magyarországon is. A gazdasági büntetőjog kodifikációja megtörtént. A politikai-gazdasági rendszerváltással ugyan megteremtettük Magyarországon a piacgazdaságot, de nem sikerült megteremtünk az ehhez tartozó üzleti etikai szabályokat. Ezek a szabályok hosszabb idő alatt rögzülnek majd a fejekben, addig - legalábbis ma úgy tűnik - fokozottabban kell támaszkodnunk a gazdasági büntetőjogra. Igazi szerepét, vagyis hogy háttérbe vonulva „végső eszköz”, „ultima ratio” eszköz legyen, csak a gazdasági szereplők gondolkodásmódjának és viselkedési mintáinak megváltozása után töltheti majd be. Jelenleg nem liberalizációra, hanem következetesebb, szigorúbb kriminálpolitikára és gazdasági büntetőjogi szabályozásra van szükség.

Az elmúlt fél évtizedben a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogi szabályozás jelentős mértékben átalakult. Amint azt a korábbiakban már vázoltuk, a pénzmosás megelőzéséről szóló korábbi törvényt - a 2003. évi XV. törvényt - felváltotta egy új jogszabály, a 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. Többször megváltozott a pénzmosás büntetőjogi törvényi tényállása is, ráadásul 2013. július 1-jén hatályba lép *Magyarország új Büntető Törvénykönyve*, a 2012. évi C. törvény, 1878 óta a negyedik büntető törvénykönyvünk. Az új kódex több ponton szigorítást jelent majd a jelenleg hatályos törvényhez képest, amely - közvetlenül vagy közvetve de - érinti majd a gazdasági büntetőjogot is. Ezen főbb szigorítások az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- Szigorúbb büntetésre számíthatnak a súlyos erőszakos bűncselekmények elkövetői, valamint a visszaesők. A különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve a halmazati vagy összbüntetés leghosszabb időtartama pedig húszról huszonöt évre emelkedik.
- Szigorodnak a büntetékiszabási szabályok, például halmazati büntetés felső határát felemeli, eszerint a legsúlyosabb törvényi büntetési tétel felső határa nem a felső határ felével, hanem a büntetési tétel középértékével emelkedik.

Szigorúbb korrupció és gazdasági bűncselekmény ellenes szabályok jellemzik az új Büntető Törvénykönyvet. *Magyarország 2010 szeptemberében csatlakozott a Nemzetközi Korrupcióellenes Akadémiához (IACA)*, amely az ENSZ, az Interpol, az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) és az osztrák állam kezdeményezésére jött létre. Ezen intézkedésekkel összhangban az új Btk. további lépéseket tesz a közélet tisztaságát védeni képes szabályok megalkotására. Az új Btk. szerkezetileg egyszerűsíti a tényállásokat, így például egy fejezetben szabályozza a közélet tisztasága elleni és a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményeket.

A gazdaság átláthatóságának biztosítása és ezen keresztül a közélet tisztaságának elősegítése érdekében (például stróman vagy egy nem tényleges tulajdonos offshore-társaság) is új szabályokat tartalmaz az új kódex.¹²⁷

Az új Btk. a mindennapi tapasztalatok alapján korszerűsíti a gazdasági bűncselekmények körét, más fejezetekbe kerülnek a nem szorosan a gazdasági élet prudens működését sértő bűncselekmények, mint például a számítógépes bűncselekmények.¹²⁸

Láthattuk, hogy a potyautas magatartás logikájából következően az egyes gazdasági szereplők akkor járnak jól, ha nem tartják be a szabályokat. A cél tehát az lenne, hogy olyan jogszabályi környezetet teremtsünk, amelyben kiszámíthatóan az emberek többsége rá van kényszerítve a jogkövető magatartásra (a többiek pedig önkéntes jogkövetést tanúsítanak). Ez azonban csak

¹²⁷ A gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztásának minősül és büntethető lesz az, aki a jövőben közreműködik abban, hogy olyan gazdálkodó szervezet vagy magánszemély kerüljön tulajdonosként bejegyzésre a cégnyilvántartásba, akinek a lakóhelye ismeretlen, vagy a székhelyén nem lelhető fel, illetve aki, vagy amely nem a gazdasági társaság tényleges tulajdonosa.

¹²⁸ <http://ujbtk.hu/gal-istvan-laszlo-uj-magyar-bunteto-torvenykonyv-es-a-gazdasagi-valsag-elleni-kuzdelem/>

akkor lehetséges, ha a gazdasági szereplők ismerik a szabályokat. Ez vonatkozik úgy a büntetőjogon kívüli, mint a büntetőjogi szabályok ismeretére.

Végül be kell ismernünk, hogy a gazdasági büntetőjog a rendszerváltás óta bizonyos működési zavarokat mutat. A gazdasági élet szereplőinek a sok büntetőjogi tilalom láttán - ezeket összehasonlítva a gazdasági bűncselekmény miatt ténylegesen elítélt személyek számával - az a véleménye alakulhat ki, hogy ezeket a tilalmakat nem kell túlzottan komolyan venni. Erre azt felelhetjük, hogy tényleg ellentmondás feszül az elkövetett és a hatóság tudomására jutott (ismertté vált) gazdasági bűncselekmények száma között, vagyis borzasztóan magas a látencia. Emellett más kérdés az, hogy valaki ténylegesen elkövetett egy gazdasági bűncselekményt, és megint más kérdés, hogy mit lehet a bíróság előtt bizonyítani. Ma még a védők összességében jobban felkészültek, mint a nyomozó hatóság tagjai. Ez azonban megváltozhat a jövőben. Talán javul majd a felderítési hatékonyság és talán abban is reménykedhetünk, hogy csökkenni fog a ténylegesen elkövetett gazdasági bűncselekmények száma is. Talán. Ez viszont már a bűnügyi prognosztika területe, amelynek a kifejtése meglehetősen unalmas lenne az eddigiekben tárgyalt mondanivaló után.

Sajnálatos módon a törvényi szabályozások - és a banki elővigyázatosságok szem előtt tartása - ellenére is elmondható, hogy virágzik a pénzmosás és a modernizáció csak újabb alternatívákat ad az elkövetők számára, s amíg pénzalapú (cserekereskedelem-barter helyett) kereskedelem jellemzi a világgazdaságot addig a pénzmosás is jelen lesz. A jövőben már csak értelmezésbeli különbség lesz a legális és illegális pénz között, akár az alább idézendő André Kostolany novellában:

„Történt egyszer, hogy egy olasz vállalkozó fia elkeseredve rohant be apja irodájába a könyveléssel.

- Apám, a cég csődben van, nézd a könyvelést!

(Majd fogta a vállalkozó a könyvelést és a kandalló tűzébe dobta.)

- Na, látod fiam, most már nem vagyunk csődben!”¹²⁹

5. A pénzmosás nyomozása

5.1. A felderítés nehézségei

A közhiedelemmel ellentétben a *pénzmosás hátterében* általában nem kábítószer-kereskedelem vagy prostitúció, hanem *gazdasági bűncselekmény áll*. Magyarországon

¹²⁹ André Kostolany: Több mint pénz és mohó vágy, Lexecon Kiadó, Győr, 2006, 31-32. p.

elsősorban nem a szervezett bűnözésből származó jövedelmekhez kapcsolódik a pénzmosás, hanem annak hátterében általában adócsalás, sikkasztás és hűtlen kezelés áll, míg az elkövetők között gyakran strómanokat és külföldi állampolgárokat találunk. Bármilyen fedőtevékenység alkalmas pénzmosásra, az illegális forrásból származó pénz eredetének leplezésére, a lényeges elem az, hogy a bűncselekmény útján keletkezett pénz az azonosságának megváltoztatása céljából kerül a legális gazdaságba.

Egyelőre úgy tűnik, hazánkban a pénzmosásban leginkább érintett terület az építőipar. A cégek láncolatában ugyanis könnyedén minimálisra csökkenthető a fizetendő adó összege, a pénzmosás és az adócsalás tehát kéz a kézben jár. Az „iparág” gyakori szereplői még a pénzügyi tanácsadással, a reklámmal, illetve médiával foglalkozó társaságok, vagy az őrző-védő cégek is. Jóval nehezebb kiszűrni azokat a nem strómanok által alapított cégeket, amelyek a fiktív mellett legális tevékenységet is folytatnak. Ezek sokszor milliárdos számlaforgalmat bonyolítanak le, így a banknak sem tűnik fel, ha például százmillió forint nem a legális üzletmenethez kapcsolódik. Az illegális forrásból származó pénzek adómentes jövedelemként feltüntetése is gyakori a pénzmosók körében. A legnépszerűbb a fiktív kölcsönügylet alkalmazása, amelyben sokszor off-shore¹³⁰ cégek is érintettek. Mindemelllett a mezőgazdasági területtel is lehet pénzt mosni, a tartós földhaszonbérletből származó jövedelem után ugyanis nem kell adót fizetni. Ez utóbbi módszer korlátozottan alkalmazható, mivel ezen a területen létezik a szokásos piaci ár, nem úgy, mint például a tanácsadói üzletben.¹³¹

A pénzmosás esetében nem beszélhetünk olyan értelemben sértetről, mint például a vagyon elleni bűncselekmények körében, ezen kívül általában a megvalósítás során az elkövetőn túl más személyek is profitálnak a vagyoni előnyből, amit vagy megélhetésre fordítanak, vagy gazdasági tevékenységbe fordítják, esetleg nagy értékű, nemesfémvásárlással biztosítják be a jövőjüket, hiszen a legutóbbi felmérések szerint a nemesfémek közül is az aranyból készült tömbök, lemezek és ékszerek forgalma jelentősen megnövekedett.

¹³⁰ Az „off-shore” szó jelentése az amerikai angolban „külföldi”. Off-shore adózásnak azt nevezzük, amikor egy állam az adott országban tevékenységet nem folytató cégekre nagyon alacsony (vagy akár nulla) nyereségadót alkalmaz. Az adóparadicsomokban bejegyzett cégek nem automatikusan off-shore vállalatok, azokat kifejezetten így kell alapítani, amelynek speciális követelményei lehetnek (csak országon kívüli tevékenység, zömében helyi állampolgárokból álló igazgatóság, könyvvizsgálat, jelentéstételi kötelezettségek). Az igazán egzotikus, tengerentúli off-shore paradicsomok esetében sokszor csak regisztrációs díj van, ezen túlmenően más adófizetési kötelezettség nem jelentkezik, s a valódi haszonhúzót sem kell megnevezni.

¹³¹<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20080910-penzmosas-az-adocsalok-a-foszereplok-apeh-vpop-imf-fiu.html>

Természetesen a látencia magas fokú ezen bűncselekmény vonatkozásában, de a hazai pénzüzetek forgalma elmarad az USA-beli és az uniós átlagtól, ehhez képest azonban a pénzmosás elleni jogszabályok fejlettek és szigorúak. Az éberséget meg kell őrizni, mivel a fejlett világ országainak bankrendszereinek fel- és kihasználásával állandóan új technikák jelennek meg, amelyek megkövetelik a hazai szabályozás módosítását és a nemzetközi kötelezettségek teljesítését.¹³²

Pénzmosás gyanújával alapvetően háromféleképpen indulhat büntetőeljárás:

- 1) az elkövető *önfeljelentése* vagy *más személy feljelentése* alapján, vagy
- 2) pénzmosás-gyanús tranzakció miatt tett *bejelentés* alapján, avagy
- 3) *hivatalból*.

A pénzmosással kapcsolatos *felderítési arány javítható lenne* mindhárom esetkörben. Az első esetben maga a Btk. nyitott meg egy lehetőséget már évekkel ezelőtt: büntethetőséget megszüntető egyéb okként definiálja a feltáró jellegű beismerő vallomást, amennyiben az ügyet még nem vagy nem teljesen derítették fel.¹³³

A bejelentések tekintetében az új szabályozás minőségi és mennyiségi javítást célzott meg. Várhatóan jobb minőségű, azaz indokoltabb és konkrétabb bejelentések érkeznek majd a szolgáltatók felől a bejelentési kötelezettség elmulasztása gondatlan alakzatának dekriminalizálása miatt. Mennyiségi változást fog jelenteni a bejelentések számában a bejelentésre kötelezettek körének jelentős kibővülése.¹³⁴

A harmadik esetkör rejti magában talán a legnagyobb tartalékokat, a hivatalból induló eljárások terén ugyanis több módon is lehetne korrigálni. Először is tudatosítani kellene a bűnüldöző szervezetekben, hogy a vagyoni motivációjú bűncselekmények bizonyos körében mindig próbálják meg nyomon követni a pénz útját és próbálják megkeresni az esetleges

¹³² http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

¹³³ Észrevétel: kevesen tudják például, hogy a Kulcsár ügy is gyakorlatilag Kulcsár Attila önfeljelentése miatt indult.

¹³⁴ A pénzüzetek a legszorgalmasabbak, a bejelentések 80 százaléka tőlük érkezik. A jogszabály 2002-es megjelenésekor, a szintén kötelezett könyvelők, adószakértők, illetve könyvvizsgálók attól tartottak, hogy az előírások kikezdehetik a köztük és az ügyfeleik között fennálló bizalmi viszonyt, a statisztikák alapján azonban nincs sok dolguk pénzmosás ügyben: 2008 júniusáig közel ötezer jelentést küldtek a pénzügyőrség illetékes osztályának, ebből könyvvizsgálóktól mindössze kettő, könyvelőktől három érkezett, adószakértőktől pedig egy sem. Az ügyvédek és közjegyzők sem találkoznak gyakran pénzmosás-gyanús esettel, ők összesen hat bejelentést tettek 2008-ban.

pénzmosási szálát. Ez nem könnyű feladat, ezért e téren talán a legnagyobb szakmai kompetenciával rendelkező bűnüldöző szervnek, vagyis az ügyészségnek kellene vezető szerepet játszania. A vagyoni motivációjú bűncselekmények döntő többségéhez azonban Magyarországon nem járul pénzmosás! Érvelésünket alátámasztja az a FATF által végzett kutatás is, amely szerint a kábítószer-kereskedelemből (amely talán a leginkább „készpénz-intenzív” bűncselekménytípus) származó piszkos pénzt sem mossák teljes egészében tisztára, mintegy 50-70%-a kerül be a pénzmosási folyamatba.¹³⁵

Hazai viszonyok között tipikusan milyen bűncselekmények esetében kellene pénzmosási szálát is keresnünk? Valamekkora összeghatárig (ez egy átlagos magyar állampolgár esetében kb. 10 millió forint) minden gond nélkül elkölthető a bűncselekményből származó összeg. Ha a kétes eredetű pénzösszeg elér egy bizonyos nagyságot, amely már kockázatosá teheti a „sima” felhasználást, akkor még mindig van lehetőség arra, hogy lebukás veszélye esetén az elkövető megindokolja a bűnös pénz eredetét: családi ajándék, öröklés, baráti kölcsön a forrás - nincs szükség másra, csak egy hihető legendát kitalálni a pénz eredetére vonatkozóan. Ha igazán nagy összegről van szó (persze relatív, hogy mi tekinthető „nagy” összegnek), akkor már szükség lehet pénzmosásra. Ötven-, százmillió forint körüli összeg pedig már feltétlenül „igényli” a tisztára mosást.¹³⁶

Pénzmosásra annak is szüksége lehet továbbá, aki rendszeresen realizál bűncselekményekből származó bevételt, és nincs civil foglalkozása, tehát az életvitelszerűen bűnöző elkövetőnek.

Ezekben az estekben tehát kiemelt figyelmet kellene fordítani a pénzmosási szál megkeresésére. Mivel a hazai ismertté vált közvélemény bűncselekmények jelentős része pénzmosási szempontból indifferens értékre elkövetet vagyon elleni bűncselekmény, megkockáztatom a kijelentést, hogy országosan évente mindössze néhány ezer, azaz megyénként egy-két száz bűncselekmény esetében kellene az eddigi gyakorlatnál alaposabban a pénzmosási szál után eredni.¹³⁷

¹³⁵ Lásd részletesebben a FATF Report on Money Laundering Typologies 1996-97 c. anyagban (Lásd: www.fatf-gafi.org)

¹³⁶ Természetesen ez az összeghatár is meglehetősen relatív: ha valakinek már több százmillió forintos vagyona van, és legális gazdasági tevékenységet (is) folytat, annak akár százötvenmillió forint illegális eredetű pénz elköltése sem jelent kockázatot. Tehát fogalmazhatunk úgy is, hogy „egy bizonyos szint felett”, megfelelő gazdasági (és politikai) kapcsolatokkal felvértezve már nincs is szükség az illegális úton szerzett pénz tisztára mosására, azt „piszkosan” el lehet költeni...

¹³⁷ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf

5.1.1. A felderítési arány javítása a statisztikai rendszer „finomhangolásával”

A pénzmosással kapcsolatos felderítési arány azonban nem biztos, hogy annyira rossz, mint amilyennek első ránézésre látszik. Lehetséges, hogy olyan bűncselekmények, amelyek látszólagos alaki halmazatban állnak a pénzmosással, legalábbis részben statisztikailag átszámíthatók lennének a pénzmosáshoz. Ezzel kedvezőbb képet mutathatnánk magunkról az EU, az (alább tárgyalandó) FATF és más nemzetközi szervezetek felé.

Milyen bűncselekmények jöhetnek számításba? Elsősorban a *bűnpártolás*, amely igazságszolgáltatás elleni, és az *orgazdaság*, amely vagyon elleni bűncselekmény. Más fejezethez tartoznak, más a jogi tárgyuk is, de az elhatárolásuk a *pénzmosás* mint gazdasági bűncselekmény legújabb szabályozásától nem is olyan egyszerű, amilyennek elsőre gondolnánk. *Közös ismérvek* is vannak, elsősorban az, hogy mindhárom úgynevezett *jámulékos bűncselekmény*.

A *bűnpártolás* a *bűnkapcsolat* egyik sajátos formája. Lényege az, hogy megvalósítója a bűncselekmény elkövetése - vagy legalábbis a támogatott személy tevékenységének a befejezése - után nyújt segítséget, és ez a segítségnyújtás vagy a bűnelkövető személyéhez, vagy a bűncselekményből származó tárgyhöz kapcsolódik.

A *pénzmosás* tipikusan *haszonszerzésre irányuló tevékenység*, ez azonban nem feltétele a bűncselekménynek, tehát *az alapesetek* is *állhatnak látszólagos alaki halmazatban*. Nem konkurálhat *bűnpártolás* egyik alakzata sem a saját pénz mosásával és a gondatlan pénzmosással. *Az elhatárolás* tehát *csak a dinamikus és a statikus pénzmosás körében végezhető el*. Mindkét alakzattól értelemszerűen a tárgyi bűnpártolást kell elhatárolni. *A tárgyi bűnpártolás konkurálhat a dinamikus pénzmosással* is, de inkább a statikus pénzmosással áll látszólagos alaki halmazatban, *a statikus pénzmosás speciális a tárgyi bűnpártoláshoz képest*. Ha viszont az elkövető haszonszerzés céljából követi el a tárgyi bűnpártolást, akkor a bűnpártolás minősített esete több ismérvet tartalmazhat, olyan ismérvet (haszonszerzési célzat), amelyet a pénzmosás alapesetben nem tartalmaz. Véleményünk szerint ilyenkor is pénzmosást kell megállapítani, a konzumpció elve alapján. A pénzmosás esetében ugyanis súlyosabb a jogtárgy-sértés, ezt jelzi a súlyosabb szankció is.

A pénzmosáshoz azonban talán közelebb áll egy olyan vagyon elleni bűncselekmény, amelyet szintén a bűnkapcsolat egyik fajtájának tekinthetünk: az *orgazdaság*.¹³⁸ „Az orgazdaság önálló

¹³⁸ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf

bűncselekményként felfogása és büntető rendszerbeli helye tekintetében csak a századforduló utáni jogelmélet fejlődése hozott elfogadható megoldást. A közép- és újkori irodalomban és törvényhozásban az olasz praktikusoknak az a téves nézete vált uralkodóvá, hogy az orgazdaság a bűnpártolás (fautoratus) egyik esete, és ezzel együtt nem egyéb, mint utólagos részesség. Ezt a felfogást csak a XIX. század büntetőjogi irodalmának sikerült megdöntenie, amely kimutatta, hogy az orgazdaság önálló és sajátos vagyoni elleni bűncselekmény.”¹³⁹

5.1.2. Operatív felderítés

A pénzmosás bűncselekmény jellege miatt hangsúlyozottabb szerepet kap az *operatív felderítő munka*. Mivel a szervezett bűnöző csoportokra is egyre inkább jellemző a gazdasági folyamatokba való beépülés, a magas színvonalú szervezés és a stratégiai tervezés, ezért az ellenük folytatott harc sikerességét nagyban meghatározza, hogy milyen hatékonysággal alkalmaznak a hatóságok titkos adatgyűjtési eszközöket és módszereket, és mennyire képesek konspiráltan beépülni a szervezett alvilágba.¹⁴⁰

A *bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre* vonatkozó rendelkezéseket a hatályos Büntetőeljárásról szóló törvényünk részletesen szabályozza.¹⁴¹

A pénzmosás gyanúja esetén minden esetben lehetőség van a *bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre*, mivel az alapesetben öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a cselekmény. A titkos adatszerzést¹⁴² a külön törvényben meghatározott szervezet hajtja végre. A hírközlési szolgáltatást, valamint a postai küldemények továbbítását végző szervezetek kötelezettségeiről és az együttműködés részletes szabályairól külön jogszabály rendelkezik.¹⁴³ Az elektronikus hírközlésről szóló *2003. évi C. törvény* szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles együttműködni a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel.

A Be. szerint lehetőség van a *fedett nyomozó* alkalmazására is, amikor a nyomozó hatóság az

¹³⁹ Erdős-Földvári-Tóth: Magyar büntetőjog Különös rész, Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 441. p.

¹⁴⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 176. p.

¹⁴¹ 1998. évi XIX. törvény 200-206/A. §§

¹⁴² Leggyakoribb fajtái: telefonlehallgatás, postai és egyéb küldemények ellenőrzése, szobabeépülések, megfigyelés, követés, konspiratív környezetanulmány

¹⁴³ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 177. p.

adatszerző tevékenysége során az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint a reá irányadó törvény szerint más, bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.

A fedett nyomozók a célirányos kiképzést követően kockázatos és nagyon hosszadalmas folyamat révén épülnek be az alvilágba, a szervezett bűnözői körökbe. A legnagyobb rizikó a lebukás veszélye, mert ilyenkor a gyors segítség nem biztosított, mert lehet, hogy a fedett nyomozó „munkahelye” távol esik és akár a kapcsolat is megszakadt a nyomozó hatósággal és az ügyészséggel.¹⁴⁴ A titkos ügynökök filmbeli világát nyugodtan elfelejthetjük, gyakran unalmas, évekig tartó aprólékos megfigyelésből és a kellő bizalom elnyeréséből áll az operatív munka.¹⁴⁵

A fedett nyomozóval kapcsolatban bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén az ügyész a feljelentést határozattal elutasítja, vagy a nyomozást megszünteti, ha a bűnszervezetbe beépült fedett nyomozó által a szolgálati feladata teljesítése közben elkövetett bűncselekmény bűnüldözési érdeket szolgál, és az jelentősen meghaladja az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdeket. Egyetlen kivétel, ha a fedett nyomozó olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény szabályozza a *titkos információgyűjtést*. A rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme, valamint meghatározott költségvetési szervek bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzése érdekében - a törvény keretei között - titokban információt gyűjthet.

A fentiekben foglaltak teljesítésére a rendőrség a természetes személyekkel, a jogi személyekkel vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel *titkos együttműködési megállapodást* köthet. Ennek keretében a rendőrség kezdeményezheti a bűnüldözés szempontjából különleges fontosságú ilyen szervezetek munkatársával hivatásos

¹⁴⁴ A fedett nyomozók védelme érdekében a Be. alapján a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést elutasíthatja, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.

¹⁴⁵ Lásd az igaz történet alapján íródott Joseph D. Pistone: Fedőneve: Donnie Brasco című könyvet.

szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti jogviszony, illetve munkajogviszony létesítését.¹⁴⁶ A beépülés során, illetve azt követően a rendőrség tagja különböző titkosszolgálati eszközöket vehet igénybe annak érdekében, hogy biztonságos módon és később bizonyíthatóan tudja rögzíteni az elhangzottakat és látottakat.¹⁴⁷

A rendőrség az ügyész hozzájárulásával a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezésével *információszolgáltatásban* állapodhat meg a bűncselekmény elkövetőjével, ha a megállapodással elérhető bűnüldözési célhoz fűződő érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek. Nem köthető azonban megállapodás azzal a személlyel, aki olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.

Az *adatkérés* keretében a rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó szerv az adatszolgáltatás teljesítésére határidőt jelölhet meg. Az adatszolgáltatás ingyenes és nem tagadható meg. Az így kapott információ csak a megjelölt célra használható fel. Halaszthatatlan intézkedésként, ha a késedelem veszéllyel jár és az ügy kábítószer-kereskedelemmel, terrorizmussal, illegális fegyverkereskedelemmel, pénzmosással vagy szervezett bűnözéssel függ össze, az adatigényléshez az ügyész előzetes jóváhagyása nem kell és azt haladéktalanul teljesíteni kell.¹⁴⁸

Felmerül a kérdés, hogy azok a személyek, akik a pénzmosás bűncselekményének felderítésében a nyomozó hatósággal aktívan közreműködtek, milyen védelemben részesülhetnek, hiszen adott esetben akár az életük kockáztatásával szerzik meg az operatív

¹⁴⁶ 1994. évi XXXIV. törvény 64. § (1)-(2) bekezdések

¹⁴⁷ A titkosszolgálati eszközök felsorolását „A haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivételének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről” szóló 16/2004. (II. 6.) Korm. Rendelet tartalmazza, amelyek a lehallgató eszközök, a titkos vizuális megfigyelés eszközei, a titkos behatolás eszközei, a rejtjelző és titkosító berendezések és az egyéb eszközök.

¹⁴⁸ A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény 2004. május 1-jén lépett hatályba, amely először teszi lehetővé, hogy a jogi személyekkel szemben is lehessen büntetőjogi intézkedéseket alkalmazni.

információkat. Hazánkban erre a problémára 2001 óta létezik megoldás, s ez a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. A törvény célja, hogy védelmet nyújtson a büntetőeljárásban részt vevő, az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő, továbbá azokkal közeli kapcsolatban álló olyan személyek számára, akik erre tekintettel kerülnek fenyegetett helyzetbe és személyes biztonságuk az állam fokozott védelmét igényli. Célja továbbá, hogy az érintettet fenyegető veszély mértékéhez igazodva különleges intézkedések alkalmazásával segítse elő a bűnözés - különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények elleni küzdelmet, a bűnüldözés, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését.

Összességében tehát megállapítható, hogy adott a pénzmosás elleni küzdelem terén a megfelelő eszközrendszer. A gazdasági bűncselekmények esetében - mint a pénzmosásnál is - az operatív felderítés bonyolultabb és időigényesebb, mint például a személy elleni bűncselekményeknél, de állandóan törekedni kell a gyakoribb alkalmazására, valamint akár a nemzetközi együttműködésben az Európai Unió tagállamainak nyomozó hatóságaival közös nyomozócsoportok létrehozásával, különösképpen a határon átnyúló elkövetéseknél.

5.2. A bizonyítás nehézségei

A pénzmosás elleni magyar hatályos jogszabályok megalapozottak, a nemzetközi elvárásoknak a legteljesebb mértékben megfelelnek. A szabályrendszer gyakorlatba történő átültetése - ahogy a legtöbb országban - kisebb-nagyobb nehézségekbe ütközik. A pénzmosás ugyanis nagyon nehezen felderíthető és főleg bizonyítható bűncselekmény. Sokszor az alaphűncselekmény sem jut a hatóságok tudomására, ha pedig a pénzmosás gyanúja felmerül, meg kell keresni a hozzá tartozó előcselekményt.

Megállapítható, hogy a tényállási elemekkel összefüggésben, de azokon túlmenően is jelentkezhetnek olyan problémák, amelyek gyengítik a pénzmosás büntetőjogi szabályozását, ilyenek például az alapcselekménnyel, illetve a pénzmosáshoz szükséges okozati összefüggéssel kapcsolatos bizonyítási nehézségek.

Az alapcselekmény megléte a pénzmosás objektív tényállási elemeinek egyike. Mint ilyen, bizonyítás tárgyát kell, hogy képezze. Azonban éppen ez az, ami a gyakorlatban a legnagyobb nehézségeket okozza. Vagy inkább megfordítva: a jogirodalom és az elmélet nem egységes abban a tekintetben, hogy vajon az alapcselekményt, mint objektív tényállási elemet milyen

mértékben kell bizonyítani? Jogerős elmarasztaló ítélettel? Megindult büntetőeljárással (legalább alapos gyanú)? A tényállás grammatikai értelmezése alapján az alapcselekmény büntetendőségéhez kötődik a felelősségre vonás és nem az elkövetőnek a tényleges megbüntetéséhez.

Pénzmosás gyanúja esetén tisztázni kell azt, hogy a dolog szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származik. Nem elegendő azt kimutatni, hogy jogszerűtlenül szerezte, hanem bizonyosan ki kell zárni azt is, hogy olyan cselekményből szerezte, amely nem szabadságvesztéssel büntetendő, még akkor is, ha ilyen bűncselekmények elenyésző számban találhatóak a Btk-ban. Ezt pedig csakis a büntetendő alapcselekmény törvényi tényálláshoz rendelésével lehet megtenni. Azonban az alapcselekményhez általában elkövető is szükséges, nem beszélve arról, hogy eleve egyes büntetendő cselekményeknél a szubjektív/alanyi oldal specialitása ad alapos a bűncselekménnyé nyilvánításra, tehát csakis az objektív tények alapján nem lehet egyértelműen állást foglalni. Ha nincs meg azonban az elkövető, elegendő lehet-e csupán a büntetendő cselekmény egyes elemeit megállapítani és ezek összefüggését a pénzmosás elkövetési tárgyával, hogy a pénzmosás objektív tényállását igazoljuk? Végül is elfogadható lehet ez az álláspont, de csak azokban az esetekben, ahol az alapcselekmény elkövetőjéhez speciális tényállási elem nem kötődik.

A pénzmosás elkövetési tárgyának bizonyítottan szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből kell származnia, ami a dolog és az alapcselekmény között oksági kapcsolatot feltételez. Nem világos azonban, hogy milyen fokú bizonyítottság szükséges e kapcsolat - mint a pénzmosás objektív tényállási elemének a - megállapításához. Könnyű ugyanis állítani, hogy például a pénzösszeg, amit a pénzmosónál megtaláltak, éppen legális eredetű, de a nyomozó hatóság számára szinte lehetetlen minden kétséget kizáróan bebizonyítani, hogy mégsem, hiszen nem ugyanazt bizonyítani, hogy illegális úton szerezte, mint azt, hogy jogszerűen nem szerezte.¹⁴⁹

Az elkövetők egyre kifinomultabb eszközökkel próbálják a bűncselekményből származó bevételeket tisztára mosni, emellett manapság számos legális vállalkozás keretében hajtják végre a pénzmosást, a bűnös és a törvényes pénz szétválasztásának problematikája is a

¹⁴⁹ Karsai Krisztina: Pecunia olet avagy gondolatok a pénzmosásról, in: Ünnepi kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára, szerkesztette: Ligeti Katalin, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 145-150. p.

nyomozó hatóságokra hárul. Ugyanakkor a büntetőjogi eszközök alkalmasak arra, hogy a pénzmosással foglalkozó személyek ellen fel lehessen lépni, azonban még mindig nem a szabadságvesztés büntetés a legfőbb megelőző erő, hanem a pénzmosás végtermékének, az illegális pénznek az elvonása vagyonvisszaszerzés keretében, mivel nem kevés szakember véli úgy, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelem a szervezett bűnözés anyagi bázisának az elvonása révén lehet csak hatékony.

A bűnüldöző szervek helyzete tehát meglehetősen nehéz, hiszen a vádat a nyomozó hatóságoknak kell bizonyítani.¹⁵⁰ Ennek hiányában ugyanis ha az alapbűncselekménnyel kapcsolatos eljárást bűncselekmény vagy bizonyíték hiányában megszüntetik, a pénzmosás megállapítására nem kerülhet sor.¹⁵¹

V. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS KAPCSOLATA

6. Problémafelvetés

A szervezett bűnözés veszélyt jelent Európa gazdaságára és társadalmára. Az Európai Uniónak a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén adott válasza igazodik e jelenség összetett voltához, és az egyaránt irányul az ember-, a fegyver- és a kábítószer-csempészet, a gazdasági és pénzügyi bűnözés, a korrupció, valamint a pénzmosás ellen.¹⁵²

A szervezett bűnözésre vonatkozó európai gondolkodás talán legkifejezőbb megfogalmazása szerint: „A szervezett bűnözés egyre inkább fenyegeti a társadalmat, azt a társadalmat, amelyet ismerünk, és amelyet meg kívánunk őrizni. A bűnözői magatartás már nem csak magánszemélyek, hanem szervezetek jellemvonása is, amely behatol a polgári társadalom egyes szerveződéseibe, mi több, a társadalom egészébe is. A bűnözés egyre inkább szervezkedik az országhatárokon túl, kihasználva az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a magánszemélyek szabad mozgását is. Az olyan technológiai újítások, mint az Internet és az elektronikus bankügyintézés a bűnelkövetés, vagy abból keletkező profit látszólag törvényes

¹⁵⁰ Hazánkban jelenleg a pénzmosással kapcsolatos feladatokat a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóság Pénzügyi Információs Főosztálya látja el, vagyis a Pmt. 3. § 1) bekezdése alapján e szerv „pénzügyi információs egységként működő hatóság: a pénzügyi információs egység feladatait ellátó, a vámhatóság külön jogszabályban meghatározott szervezeti egysége” - tehát a magyar Financial Intelligence Unit (FIU).

¹⁵¹ http://elib.kkf.hu/edip/D_9078.pdf

¹⁵² http://europa.eu/legislation_summaries/fight_against_fraud/fight_against_corruption/index_hu.htm

tevékenységekbe történő átvitelének különösen kényelmes eszközévé válik. A csalás és a korrupció tömeges méreteket ölt, egyformán károsítva a polgárokat és polgári intézményeket. Ezzel szemben az ilyen bűnöző tevékenységek megelőzésének és visszaszorításának hatékony eszközei csak lassú ütemben fejlődnek, csaknem mindig egy lépéssel lemaradva. Ha Európa a szabadság, a biztonság és az igazság/jog területévé kíván fejlődni, akkor jobban kell magát megszerveznie és hosszú, illetve rövid távon is megfelelő válaszokat kell adnia az előtte álló kihívásokra. Ehhez a legmagasabb szintű politikai elkötelezettségre van szükség.”¹⁵³

6.1. A szervezett bűnözés kezdetei

A szervezett bűnözés kezdetei arra az időre nyúlnak vissza, amikor Dél-Olaszországból (különösen Szicíliából) nagy kivándorlási hullám indult az Egyesült Államok felé, 1875 és 1920 között. Ezek a bevándorlók olyan környezetből érkeztek, amely a korábbi évszázadokban igencsak ellenséges volt velük szemben. Szicília olyan ország, amelyet betolakodók egyre újabb csoportjai és idegen uralkodók nyomtak el már Kr. e. 800-tól fogva. Először a görögök és a föníciaiak vetettek szemet rá, mivel stratégiai pozíciót foglalt el a Mediterráneum kereskedelmi útvonalai mentén. A későbbi századokban római, bizánci, arab, normann, német, spanyol, osztrák katonák vették ostrom alá, és próbálták megkaparintani ezt a földet. A szicíliai családok valójában kevés változáson mentek keresztül az elmúlt kétezer évben, a görög-római kor óta.¹⁵⁴

A modern kori szervezett bűnözés megjelenését általában a szicíliai maffia XIX. századi kialakulására vezetik vissza.¹⁵⁵ A szervezet a korábbi feudális birtokok eladás után az új, de távol élő tulajdonosok érdekeinek, vagyonának védelmére felbérelt személyek tevékenységéből nőtte ki magát. Valójában tehát a korábbi (feudális) köz- és magánhatalom intézményes egybefonódása élt tovább akkor, amikor a civil társadalom és a politikai állam

¹⁵³ Az Európai Tanács szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló cselekvési terve - elfogadva 1997. április 28.

¹⁵⁴ A hagyományos szicíliai családot nagycsaládként vagy klánként írják le. Egyenes ági és az apa ágán oldalági rokoni kapcsolatokra épül, ameddig csak a vérségi kapcsolatot vissza lehet vezetni. Ez a famiglia hierarchikusan szervezett, a családfő, a capo di famiglia (a rómaiaknál pater familias) irányítja, akinek minden családtag engedelmességgel és hűséggel tartozik. Az idegenekben, különösen ha az állami vagy az egyházi hatalmat képviselik, nem szabad megbízni. A család fontosságát bizonyítja a híres szicíliai közmondás: „La legge e' per l'ricchi, La forza e' per l'poveri, E la guistizie e' per l'buffoni.” (azaz „A jog a gazdagoké, a bitófa a szegényké, az igazságosság a bolondoké.”) A szicíliaiak számára minden probléma a családon belül oldódik meg, amelynek erejét ezért mindig meg kell őrizni. A család tekintélyét, becsületét, gazdagságát és hatalmát védeni, erősíteni kell, néha úgy, hogy távolabbi rokonokkal kötnek szövetséget.

¹⁵⁵ A jelenség gyökerei és egy-egy átvett magatartásforma a történelem különböző, korai időszakaihoz nyúlnak vissza, mint például Dél-Itáliában a máig is megmaradt archaikus vonások: a vérbosszú (vendetta), a hallgatás (omerta), a klánhoz tartozás (ezek az elemek jól ismertek Mario Puzo „A Keresztapa” című regényéből készült, Francis Ford Coppola által rendezett világhírűvé vált filmből). Végső soron a maffia azoknak a szicíliai családoknak az összességét jelenti, amelyek egymással laza kapcsolatban állva működtetik a szervezett bűnözést Amerikában és Szicíliában. A maffia szerveződésének első realiztikus ábrázolását Joseph Valachi adta, a Szenátus McClean Bizottsága előtt 1963-ban tett vallomásaiban. Valachi, aki a Genovese család kiábrándult tagja volt, az olasz szervezett bűnözés első olyan alakja volt, aki felfedte a bűnözői szindikátus kvázi katonai titkait. Ettől fogva nevezik a maffiát La Cosa Nostrának, ami szó szerint azt jelenti, „a mi dolgunk”.

szétválasztása alkotmányos követelménnyé vált. A maffiózók tehát egyrészt a hagyományok erejére, másrészt a mögöttük álló gazdasági erőre támaszkodva ténylegesen egyfajta „árnyékhatalmat” hoztak létre, amely számos tekintetben vetélytársa lett a formális bürokráciának.¹⁵⁶

A történelem során ezek a családok jó szolgálatot tettek egymásnak és Szicíliának. A szicíliai családok Egyesült Államokba vándorolt tagjai hamarosan úgy találták, hogy a társadalmi környezet új hazájukban éppen olyan ellenséges, mint az óhazában volt. Az ország bátorította a nagyratörő terveket, de a megvalósításukhoz szükséges törvényes eszközök gyakran elérhetetlenek voltak. És úgy látszott, az új országban már léteznek a gazdagság és hatalom erkölcstelen megszerzésének viselkedési mintái.

Ahogy múlt az idő, új törvényeket hoztak, hogy visszaszorítsák a szabad kereskedelmet korlátozó megállapodásokat és más gazdasági bűncselekményeket. De mire a szicíliai bevándorlók utolsó hulláma elérte Amerikát, a nagy rablólovagok neve már összekapcsolódott a legnagyobb egyetemek, alapítványok és jótékonyági intézmények nevével. Helyi szinten a szicíliai bevándorlók egy olyan politikai rendszerben találták magukat, amelyben a támogatást és a védelmet korrupst politikusoktól és a korábbi bevándorlók közül kikerült kisstílusú gengszerektől lehetett megkapni. A szicíliai családszerkezet segítette a szicíliaiaknak, hogy fönmaradjanak ebben az ellenséges környezetben, egyúttal megteremtette azt a szervezeti alapot is, mely lehetővé tette számukra, hogy megragadják a kínálkozó alkalmat, amikor 1920. január 16-án az alkotmány 18. kiegészítése törvényen kívül helyezte az alkoholtartalmú italok gyártását, eladását és szállítását.¹⁵⁷

¹⁵⁶ A leginkább közkeletű felfogás szerint a szervezett bűnözés kialakulása és elterjedése Amerikában azzal függ össze, hogy 1875 és 1920 között Dél-Olaszországból - így Szicíliából is - nagy kivándorlási hullám indult el az Egyesült Államok felé. Ebben a migráns társadalomban a nagycsaládok, a klánok szerepe egyébként is kiemelkedően fontos volt, hiszen a történelem során gyakori elnyomással, külső támadásokkal szemben ez az összetartó intézmény nyújtott védelmet. E kohézió jelentősége még inkább megnőtt az Újvilágban, ahol az idegen, számos tekintetben pedig szintén ellenséges vagy legalábbis ellentétes érdekű közegbe való beilleszkedés fokozottan szükségessé tette a csoport tagjai számára az együttműködést, egymás segítségét. 1920-ban az Egyesült Államokban törvényen kívül helyezték az alkoholtartalmú italok gyártását, eladását és szállítását. Az egyik oldalon a tilalom, míg a másikon az óriási kereslet óhatatlanul létrehozta a törvény kijátszására, megszegésére épülő, a kereskedelmi jelleg miatt pedig szervezettséget igénylő szeszcsempészetet és tiltott terjesztést. Tény, hogy ebben a vezető szerepet először nem az olasz, hanem más nemzetiségű bűnözők vitték, a későbbiekben azonban az említett jellegzetességekben rejlő előnyöket kihasználva egyre inkább a szicíliai csoportok vették át az uralmat. Ezért vált szinonimává a maffia és a szervezett bűnözés az Egyesült Államokban.

¹⁵⁷ Howard Abadinsky világítja meg a történeteket: „A szesztilalom katalizátorként működött a bűnöző elemek példátlan mértékű mozgósításában. A szesztilalom időszaka előtti bűnözés (már amennyire egyáltalán szervezett volt) középpontjában a korrupst politikai gépezet és az erkölcstelen vállalkozók álltak, a bandák pedig legalul helyezkedtek el. A szesztilalom példátlan mértékű erőszakos bűnözést gerjesztett az egymással versengő csoportok között, és megváltoztatta a rendet: a bandavezérek kerültek a csúcsra.”
(In: Freda Adler-Gerhard O. W. Mueller-William S. Laufer: Kriminológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 438-439. p.)

7. Terminológiai, elhatárolási kérdések

A definíciók minden tudományos kutatás és irányzat számára fontosak, hiszen kijelölik a vizsgálódások körét, de a meghatározáshoz tartozó egyes elemek körbejárása egyben a dolog lényegét érintő ismereteket is felszínre hoz. Egyidejűleg arra is lehet következtetni belőlük - témánkat érintően -, hogy a jelenség kutatása valóban új kriminológiai elméletet vagy módszert igényel-e. Nem véletlen, hogy a szervezett bűnözés tudományos vizsgálatának egyik központi kérdése éppen a definíció. Okkal mutatnak rá egyes szerzők arra, hogy miközben a rendőrség és általában a biztonságpolitikai lobbis a legnagyobb erővel hangsúlyozza a jelenség veszélyeit, addig a valóságos fenyegetettségéről, de magáról az ilyen kriminális tevékenységről is igen kevés konkrét, megfogható ismeret áll rendelkezésre.

7.1. A szervezeti bűnözés

A szervezeti bűnözés valamennyi formájának közös jellemzője, hogy üzleti vállalkozásokat használnak fel illegális haszonszerzésre. A szervezeti bűnözés problémái szorosan kapcsolódnak a szervezett, a fehérgalléros, valamint a gazdasági bűnözés kérdéseivel, azonban nemcsak a fehérgalléros bűnözés és a társaság bűncselekményei jelenleg elfogadott meghatározásával és fogalmi megragadásával vannak nehézségek, hanem azokkal a válaszokkal is, amelyeket a büntető igazságszolgáltatási rendszer ad ezekre a cselekményekre.

Hasonló nehézségek merülnek fel, ha a szervezett bűnözéssel foglalkozunk. Ez is üzleti vállalkozásokra támaszkodik. A társaságok által elkövetett bűncselekményekhez hasonlóan ez is olyan sok változatban jelenik meg, hogy pontos definiálása majdhogynem reménytelen. A szervezett bűnözésre vonatkozó információkhoz való hozzáférés nehézsége szintén akadályát jelenti minden olyan próbálkozásnak, amely az ilyen típusú törvénysértések által felvetett problémák konceptualizálására irányul. Végül pedig a bűnüldöző szervek erőfeszítései sem bizonyultak megfelelőnek a szervezett bűnözés befolyásának visszaszorítására.

A szervezeti bűnözés azért nem azonos a szervezett bűnözéssel, mert nem az elkövetés céljából létrejött csoportosulásokról, hanem „normál” szervezetekről, mindenekelett vállalkozásokról van szó, ahol olyan mértékben vált általánossá a törvényszegés, hogy az egyesek által elkövetett bűncselekmények vagy azok összegezése nem adja vissza a jelenség lényegét. Az ilyen magatartások kimutathatóan az adott szervezeten belül uralkodóvá vált bűnös normákon alapulnak, ebben az értelemben tehát feltétlenül meg kell különböztetni azokat az egyéni elkövetéstől. A szervezeti bűnözés létezését valló szerzők szerint tehát

valóban maga a csoport, a vállalkozás, sőt, akár az egész iparág válik bűnözővé a szó tartalmi értelmében.

7.2. A szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés fogalmára számos definíció született az elmúlt évtizedekben, azonban egy átfogó, minden szervezett bűnözői csoport törvényellenes tevékenységére érvényes megfogalmazás nem áll rendelkezésre. Ennek alapvető oka a jelenségnek azon ismérve, hogy olyan dinamikus és rugalmas bűnözési forma, amely a mindenkori társadalmi, politikai berendezkedéshez igazodik, így jellemzőit egy fogalomba sűríteni szinte lehetetlen. Mindenesetre a következő szellemes állítás igaz és szemléletes: A szervezett bűnözés legális és illegális árut és szolgáltatást nyújt a legális és illegális piacon. Ahol nincs erre kereslet/piac, ott a szervezett bűnözés sincs jelen. Célszerűbb tehát ahhoz a megoldáshoz folyamodni, amit a nemzetközi és hazai szakirodalom is követ, azaz a legfontosabb elemeit megragadni, tudomásul véve folyamatos változását, alkalmazkodását az őt körülvevő társadalmi valósághoz.

Az Európa Tanács meghatározása szerint a szervezett bűnözés olyan jogellenes tevékenységek összessége, amelyeket három vagy több személyből álló és hosszabb időre, egyeztetett módon súlyos bűncselekmények elkövetésére létesült, strukturált csoportok valósítanak meg, fenyegetést, erőszakot, korrupciót vagy más módszereket alkalmazva abból a célból, hogy közvetlenül vagy közvetve pénzügyi vagy más anyagi előnyre tegyenek szert.

Az ENSZ keretében 2000. december 14-én elfogadott, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezmény 2. cikkének a) pontja szerint a „szervezett bűnözői csoport: bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve”.

Széles körben elfogadott megoldás a kriminológiai fogalom meghatározás helyett a bűnszervezet büntető anyagi jogi definiálása, amelynek pragmatikus haszna vitathatatlan: a jogalkalmazás ezzel tudja a jogbiztonságot megvalósítani, és a szervezett bűnözés elleni védekezésnél látható, hogy igazi jelentősége a szervezetről szóló információknak, ismereteknek van. Ezt a megoldást választotta az Európai Unió is, amikor a bűnszervezetről

szóló 98/733/IB együttes fellépésében az alábbiak szerint fogalmaz (ez az ún. EU-definíció): „a bűnszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyet a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és - adott esetben - az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”

E megfogalmazást a 2006. július 24-én elfogadott, a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározat fogalma váltja fel, amely némi tartalmi módosulást, kiegészítést ad a szervezett csoport értelmezésével: E kerethatározat alkalmazásában a „bűnszervezet” olyan szervezett csoport, amelyet adott időszakra kettőnél több személy - legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadság elvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekmények elkövetése céljából - egyetértésben hoz létre közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében. „Szervezett csoport” olyan szervezet, amelyet nem valamely bűncselekmény azonnali elkövetésére hoztak létre alkalmoszerű jelleggel, amelyben a tagoknak nincs feltétlenül és egyértelműen meghatározott szerepe, és amelyben a tagság összetétele nem feltétlenül állandó és felépítése nem kidolgozott. Az új EU definíció alapvetően megegyezik az ENSZ Transznacionális Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény fogalmával, az ún. ENSZ definícióval. Nagyon fontos következtetés: a szervezett bűnözés nem a hagyományos bűnözés többszöröse, hanem a bűnözés egy más minősége!

Magyarországon először 1997-ben jelent meg a Btk-ban a szervezett bűnözés fogalma, amely a következő volt: „bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan - munkamegosztáson alapuló bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés”. Ez a meghatározás lényeges elemeiben különbözik a későbbitől. A bűnszervezet fogalmát törvényileg elsőként definiáló 1997. évi LXXIII. törvény indokolása (a 9. §-hoz) kifejezetten hangsúlyozza, hogy a bűnszervezet olyan bűnszövetség, „amely nem néhány bűncselekmény elkövetésére jön létre, hanem mintegy bűnöző vállalkozásként folyamatosan folytatja ezt a tevékenységet, tagjai között előre meghatározott munkamegosztás van, és tevékenységük célja a minél nagyobb haszon elérése”.

1999. március 1-jén módosult a bűnszervezet törvényi fogalma: „bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul”.

Jelenleg a *Btk. 137. §-a (1) bekezdésének 8. pontja* értelmében „*bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése*”.¹⁵⁸

Világosan látszik, hogy a jogalkotó a szervezett elkövetésnek a kriminológiában - ha nem is egységesen - kialakult ismérveitől a korábbi meghatározásokkal szemben egyre inkább eltekint, miközben a bevezetett értelmező szabály már jórészt a többes elkövetés tényére összpontosít. A 2002 óta hatályos módosítás előkészítése során a magyar törvényhozó az Európai Unió és az ENSZ által megfogalmazott tartalmi elemeket tartotta szem előtt, néhány lényeges ponton azonban mindkét szervezet iránymutató dokumentumától eltér. Ilyen körülmények között az elvileg alacsonyabb veszélyességű bűnszövetségtől való elhatárolás praktikusán is nehézségeket okozhat. A *bűnszervezet* minőségi különbsége az egyéb közös elkövetési formáktól *Búzás Huba* és *Nagy Sándor* szerint abban áll, hogy alapvető jellemzőjük a *rendszerműködés*. A csoportok lehetnek nagyobbak vagy kisebbek, de legalább akkorának kell lenniük, hogy az összetett munkamegosztásból eredő funkciókat az elkövetők el tudják látni.¹⁵⁹

¹⁵⁸ A *Btk. 137. §-a (1) bekezdésének 7. pontja* értelmében: „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet”.

¹⁵⁹ Az Europol tizenegy ismérvet tart szem előtt a szervezett bűnözés helyzetével kapcsolatos felmérései során:

1. két vagy több személy együttműködése;
2. a résztvevőknek meghatározott feladatuk van;
3. az együttműködés hosszú távra szól;
4. érvényesül az irányítás és a fegyelem valamilyen formája;
5. súlyos bűncselekmények elkövetésének gyanúja áll fenn;
6. nemzetközi szinten működik a csoportosulás;
7. az erőszakot vagy a megfélemlítés más formáját alkalmazzák;
8. kereskedelmi vagy más üzleti formában működnek;
9. pénzmosással is foglalkoznak;
10. befolyást gyakorolnak a politikára, a médiára, a közigazgatásra, az igazságszolgáltatásban működő szervekre vagy a gazdaságra;
11. profit- és/vagy hatalomszerzés a céljuk.

(A felsorolt ismérvek közül nem kell mindegyiknek egyidejűleg fennállnia ahhoz, hogy egy bizonyos alakulatot bűnszervezetnek lehessen nyilvánítani. Az első, a harmadik, az ötödik és a tizenegyedik pont konjunktív módon értelmezendő, a többi hétből pedig még kettőnek kell megállapíthatónak lennie.)

Az Európai Uniónak a bünszervezetben való részvétel büncselekménnyé nyilvánításáról szóló együttes fellépésében foglalt meghatározása szerint: „A bünszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan büncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a büncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és - adott esetben - az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”

Kriminológiai értelemben a bűnözés vállalkozásszerűen működő formái váltak a 20. század végére a szervezett bűnözés jellemző intézményeivé. A jogalkotás nem követte a kriminológia - kétségtelenül nem egységes - eredményeit. *Bócz Endre* a nemzetközi együttműködés és a társadalomra veszélyesség felismerése következményének tekinti a jogi meghatározás szükségességét, ami szerinte azt kívánja meg, hogy a kriminológia által kimunkált ismérvekből válasszanak, lehetőleg a leginkább jellemzőket. Az ilyen meghatározás a kevesebb feltétel miatt tágabb lesz, mint a tudományos fogalom, *Bócz Endre* szerint azonban a bűnöző szervezetek sokfélesége egységes és átfogó változatot törvényi definícióként nem tesz lehetővé.

Utóbbi megállapítás nyilvánvalóan helyes. Látni kell azonban, hogy a jelenlegi magyar törvényi definíció a szervezett bűnözés olyan kiterjesztő felfogását engedi meg, amelynek az is lehet a következménye, hogy az e kategória körébe sorolt ügyek száma eltorzítja a valóban kiemelkedő veszélyt jelentő csoportosulásokról alkotott képet. A statisztika a jelenség elszaporodását sugallhatja, holott csak a jogalkotó adott nagyobb rugalmasságot a bűnüldözésnek, valamint az igazságszolgáltatásnak. Nem jó tehát az sem, ha a kriminológiai, illetőleg büntetőjogi értelemben vett szervezett bűnözés között túlságosan nagy az eltérés. Hozzá kell tenni, hogy ráadásul az ilyen kategóriába sorolás igen súlyos büntetési következményekkel jár az elítéltekre nézve.

8. A szervezett bűnözés kriminológiája

Vizsgálódásaink szempontjából mindenekelőtt annak van jelentősége, hogy a szervezett bűnözés kutatása produkált-e olyan gondolatokat, elméleti tételeket, amelyek gazdagítják az adott jelenségre, de az általában vett bűnözésre vonatkozóan is tudásunkat, módszertani

lehetőségeinket. Erre a kérdésre igennel válaszolhatunk, hiszen a fehérgalléros bűnözés intenzívebb kutatásának megkezdése óta olyan viszonyok kerültek a tudomány érdeklődési körébe, amelyek hozzájárulhatnak és hozzá is járultak a deviancia, a gazdaság és a közhatalom kapcsolatrendszerének, kölcsönhatásainak jobb megértéséhez.¹⁶⁰

A szervezett bűnözés oksági tényezőinek vizsgálatakor megkerülhetetlen a nemzetiségi összefüggések megítélése. Amint arról szó volt, az Egyesült Államokban hagyományosan az olasz bevándorlók tevékenységéhez és családszerkezetéhez kötik a bűnszervezetek megjelenését és tevékenységük kibontakozását. A későbbiekben, a szervezett bűnözés újabb hullámainak megjelenésekor szintén erőteljes szerepet játszott és játszik a nemzeti eredet. A kommunista rendszerek összeomlása után az orosz és a kelet-európai maffia terjeszkedéséről, inváziójáról beszéltek - megjegyzendő, hogy ez a fajta gondolkodás másutt is jelen van. A szervezett bűnözés lényegének megítélése kérdésében mutatkozó eltérések értelemszerűen visszatükröződnek a megnyilvánulások okaira és feltételeire vonatkozó felfogásokban is.¹⁶¹

A bűnszervezetek tevékenységét, illetőleg a szervezett bűnözés kialakulását meghatározott nemzetek, nemzetiségek vagy etnikumok sajátosságaihoz vagy helyzetéhez kötő felfogások tagadhatatlanul jellemző ismérvekre és tényekre hivatkoznak. A valódi kérdés az, hogy ennek alapján tekinthetjük-e a nemzeti vonásokat vagy a vizsgált kriminális jelenségek kialakulásának konkrét földrajzi és történeti gyökereit a szervezett bűnözés lényegét adó összetevőknek. Számos alapos - és szintén tényekre, jellemző ismérvekre épülő - kutatás eredményei szerint nem.¹⁶²

¹⁶⁰ A hazai szakirodalom mindenekelőtt a szervezett bűnözés gazdasági szerepét, haszonszerzésre törekvését emeli ki. Kacziba Antal szerint a szervezett bűnözés veszélyessége abban tér el az egyéb bűnözés által okozott fenyegetettségétől, hogy itt már nem egyszerűen haszonszerzésről van szó, hanem gazdasági jelentőségű profit megszerzésére irányuló törekvéstről. Az ilyen tevékenységből származó pénz leküzdhetetlen konkurenciát okoz az adózott profit és gazdaság számára. Törvényszerű az is, hogy a szervezett bűnözői körből kiemelkedő, meggazdagodott elemek keresik társadalmi legitimációjuk megteremtésének lehetőségeit. Dános Valér pedig akként vélekedik, hogy a közhatalomhoz való kötődés a szervezett bűnözésnek csak esetleges ismérve, a kapcsolat tehát nem szükségszerű. Az erőszak azonban, amely Magyarországon különösen a XX. század kilencvenes éveinek második felében uralkodott el az alvilági konfliktusok megoldásában, a fejlődés bizonyos fokán a konkurens bűnszervezetek és a saját csoportba tartozó személyek elleni fegyverező vagy megtorló fellépés gyakori eszközévé válik.

¹⁶¹ Dános Valér a törvényi szabályozás, a tilalmazottság hatásait, a bűnüldözés diszfunkcióit, a társadalmi ellentmondásokat és azok tudati tükröződéseit, a gazdasági inspirációkat, valamint az egyéni tényezőket emeli ki.

¹⁶² Kimutatták például, hogy az amerikai szervezett bűnözés közismert fészkeiben: Chicagóban az afro-amerikai népesség egy része egyáltalán nem jelentéktelen szerepet játszott a bűnözői csoportok formálódásában és tevékenységük meghatározásában. Számos szerző támasztotta alá meggyőző érvekkel, hogy a szervezett bűnözés jegyei Amerikában léteztek már az olasz maffia színre lépése előtt, valamint azt, hogy a külföldről importált szervezett bűnözés mítosza a média és az előítéletes gondolkodás miatt alakult

A szervezett bűnözés kriminológiája fontos tanulságokat hordoz. Egyet kell érteni azokkal a kritikákkal, amelyek szerint a jelenség akár csak megközelítően pontos ismerete nélkül nem volna szabad olyan döntéseket hozni, amelyek megváltoztathatják a bűnüldözés hagyományos kereteit. Nem csupán kriminológiai, de történelmi lecke, hogy igen óvatosan kell bánni a deviáns magatartások meghatározott csoportokhoz, népekhez, nemzetiségekhez kapcsolásával. Az ilyen felfogások tartalmazhatnak ugyan részigazságokat (mint ahogyan kevés teória nélkülözi ezeket), a leküzdhetetlen előítéletek miatt azonban törvényszerűen hamis kép alakulhat ki, ami nem csupán az egyes társadalmi csoportok érzékenységét sérti, hanem szakmailag is félrevezető lesz, hiszen eltereli a figyelmet a valóban veszélyes személyekről, bűnözői együttműködésekről.¹⁶³

8.1. A szervezett bűnözés legfontosabb tevékenységi területei

Ezen területek viszonylag állandósultak, de a már említett nagyfokú rugalmasság miatt dominanciájuk időben és térben változik. Nyilvánvaló, hogy a 20. század elején, közepén működő maffiák nem számítógépen követték el a nagy gazdasági csalásokat és jóval kisebb esély lett volna milliárdokat keresni bankkártyák hamisításával, semmint a szerencsejáték ipar közben tartásával és a szesztilalom esetén az alkohol csempészettel.¹⁶⁴

A már említett *98/733/IB számú együttes fellépés* szerint a szervezett bűnözés különösen az alábbi bűncselekmények tekintetében követel fokozott együttműködést a tagállamoktól:

- kábítószer-kereskedelem,
- emberkereskedelem,
- terrorizmus,
- műalkotással folytatott kereskedés,
- *pénzmosás*,
- súlyos gazdasági bűncselekmények,

ki. Ugyanígy nem támasztják alá a körütekintőbb ténykutatások az „orosz maffia” létezését az Egyesült Államokban. Természetesnek tekinthető, hogy a Szovjetunió szétesése után kivándorlók között vannak bűnelkövetők is. Az is igaz, hogy nem csupán magányos bűnözőkről van szó, kétségtelenül megállapítható bizonyos csoportosulások megléte, egyes cselekmények együttműködésben történő elkövetése. Nem igaz ezzel szemben, hogy az orosz bűnözők maffiaszerveződésben tevékenykednének, nem fedezhető fel az egységes, hierarchikus irányítás. Tapasztalható mindazonáltal, hogy a média és néha a bűnüldözők is rávetítik az olasz maffiára jellemző ismérveket az elfogott kelet-európai bűnelkövetőkre.

¹⁶³ Korinek László: *Kriminológia*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 356-361. p.

¹⁶⁴ Közismert tény azonban, hogy dohánytilalom hiányában is napjaink egyik legnagyobb piaca a cigaretta csempészetének van.

- zsarolás és más, a személyek élete, testi épsége vagy szabadsága ellen irányuló, illetve személyekkel szemben közveszélyt jelentő erőszakos cselekmények.¹⁶⁵

8.2. A szervezett bűnözés elterjedtsége

Nehéz konkrét számokat, adatokat mondani a kriminalitás egyik legveszélyesebbnek tartott formájáról, hiszen a kifejtettekkel összhangban nyilvánvalóan igen jelentős látenciával kell számolnunk. Ettől függetlenül is problémát okoz az elhatárolás, mert a bűnözői csoportok közvetlenül kapcsolódnak a legális gazdasághoz, az átfedéseken belül pedig a lefolytatott büntetőeljárások hiányában az együttműködő partnerek tudattartalma nem tárható fel. Így csupán becsülni lehet, meddig nyúlnak a szervezett bűnözés csápjai. Kétségtelen tény, hogy ebből a szempontból előrelépés a „határterületi” magatartások, elsősorban a *pénzmosás kriminalizálása*.

További nehézség a növekvő nemzetközi meghatározottság, a bűnügyi statisztikák ugyanis továbbra is országonként foglalják össze a kriminalitásról szerzett adatokat. Ezért értelemszerűen eltérést mutatnak a nemzeti jogrendszerek és a különböző tudományos definíciók alapján végzett adatgyűjtések eredményei.

Nem lehet kiküszöbölni a többszöröződést sem, ami a kevés számú globális vagy regionális felmérésben torzíthatja az eredményeket. A valóság megismerése mindenekelőtt pontos meghatározást tételez fel. Ezen a téren sokáig jogalkotási változásokban is megmutatkozó bizonytalanság volt, így a jelenség időbeni alakulásának az adattárakban való megfeleltetése is gondokat okozott és okoz.

Az 1970-80-as évek fordulóján felderített, „*Presztízs*” *fedőnevű ügy* kapcsán már olyan, részben új, részben pedig a korábbiaknál erőteljesebben jelentkező vonásokat lehetett megállapítani, amiből a magyarországi bűnözés egyes szféráinak minőségileg új ismérveit tudták azonosítani. Ilyen volt például az elkövetők szakosodása, a „tippadók” felbukkanása, a „kemény mag” szerepének elkülönülése a cselekmények lebonyolításán belül, az

¹⁶⁵ Látható, hogy az utolsó két kategória igen átfogó, ezért maga a norma kiegészítőig utal az Europol Egyezményre (2. cikk, és az ahhoz kapcsolt függelék), amely jóval részletesebb felsorolást tartalmaz. A 2. cikk szerinti bűncselekmények - amelyek esetében az Europol mandátummal rendelkezik: Kábítószer-kereskedelem, nukleáris és radioaktív anyagok kereskedelme, illegális migránsok csempészete, emberkereskedelem és gépjárművek kereskedelme, az élet, testi épség, személy szabadsága és vagyon elleni terrorista cselekmények, tovább az ezekkel kapcsolatban levő illegális pénzmosás, és a kapcsolódó bűncselekmények.

értékesítői hálózat megszervezése, a folyamatos jogi tanácsadás igénybevétele, valamint a külföldi kapcsolatok megléte.¹⁶⁶

A 20. század kilencvenes éveinek második felében azután már lényeges alapot nyújtott a bűnszervezetek számára az a vagyon, amelyet a korábbi időszakban felhalmoztak. Megindult ennek az értéknek a tőkésítése, ami további bűncselekmények elkövetését és a szervezettség növelését hozta magával. A bűnözői csoportok azonban nem mondtak le a tevékenységük hatékonyságát segítő kriminális módszerek alkalmazásáról, így a korrupció, az erőszak és a fenyegetések, valamint a hamisítások és csalások megvalósításáról.

E bűnügy kriminológiai jelentőségét az a tény adja, hogy jóllehet a nyomozás során felderített bűncselekményeket nem sorolhatjuk a szervezett bűnözés fogalmi körébe, az ügyben feltárt tevékenység a szervezett bűnözés számos sajátosságát viselte. Mind módszerbelileg, mind az érintett elkövetői kört tekintve a tíz évvel később megjelent szervezett bűnözés egyértelmű előfutárának tekinthető.¹⁶⁷

8.3. A szervezett bűnözés és a pénzmosás kapcsolata

A szervezett bűnözés meghatározásának fontos eleme az, hogy ezek a csoportok a törvényesség látszatát megtartva próbálják a törvénytelen bűncselekményeiket végrehajtani, ezért tevékenységük nem sorolható könnyen és egyértelműen a feketegazdaság (a törvénytelen gazdasági tevékenységek) körébe. A látszat fenntartásának egyik legfontosabb és leghatékonyabb módszere a *pénzmosás*. Ennek lényege, hogy a bűncselekményekből származó pénzt különböző „*fedőszervezetek*” létrehozásával, a megszerzett pénz gyors és többszöri befektetésével és könyvelési trükkök segítségével törvényesen szerzettnek próbálják meg feltüntetni.¹⁶⁸

A pénzmosás elleni küzdelem veszélyezteti e csoportok működését, ezért fontos lehet a szervezett bűnözés terjedésének megakadályozásában. Az Európai Unióban érvényes

¹⁶⁶ A „Presztízs” fedőnevű bűnügycsoportban 85 gyanúsított ellen folyt a nyomozás, akik egymáshoz lazán kötődő, de egyenként jól szervezett öt bűnözőcsoportban összesen 170 bűncselekményt követtek el. A bűncselekmények zöme betöréses lopásnak minősült és akkori értéken több mint 21 millió Ft értékű vagyontárgy eltulajdonításával járt. Az e bűnügyben folytatott büntetőeljárások marasztaló ítéletekkel zárultak, ezek azonban nem állhatták útját a szervezett bűnözés magyarországi kifejlődésének, legfeljebb jó néhány bűnöző kriminális karrierjében idéztek elő néhány éves kényszerű szünetet.

¹⁶⁷ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 13. p., 15. p.

¹⁶⁸ http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=77

szabályozás szerint egyes szakmák képviselői, például az ügyvédek, közjegyzők, műkereskedők kötelesek a rendőrség ezzel foglalkozó részlegének jelenteni, ha pénzmosás-gyanúsügylettel találkoznak. Ezt persze nem könnyű felismerni, ezért az egyes szakmák számára tájékoztatókat, útmutatókat szoktak összeállítani. Egyes bankokban például külön szakértői csoport foglalkozik azzal, hogy a rengetegügylet közül kiszűrje azokat, amelyek tényleg a pénzmosás gyanúját vetik föl, és csak ezeket jelentse a rendőrségnek.¹⁶⁹

8.3.1. A pénzmosás

A szervezett bűnözés eredetét és lényegét tekintve a vállalkozásokhoz áll közel azzal a különbséggel, hogy *ez a fajta gazdasági tevékenység* különböző okok miatt *tiltott*. Másrészt viszont a már említett, a meghatározást is érintő sajátosságok - így a *magas fokú konspiráció*, a *cselekmények* jelentős részének „*áldozat nélkülsége*”, a *törvényes üzlettel való összefonódottság* - miatt nehéz elkövetési oldalról megragadni és felderíteni a csoportos elkövetésnek ezt a kiemelkedően veszélyes formáját.

Nem kismértékben ezzel függ össze a kriminalisztika, majd a kriminológia és a jogalkotás érdeklődésének a profit felhasználása felé fordulása. Abból lehet kiindulni, hogy a megszerzett jövedelmet valamilyen módon fel kell használni, az adóellenőrzés miatt azonban óriási összegeket nem lehet azok eredetének megjelölése nélkül zavartalanul mozgatni és költeni. Az is tény, hogy a bűnszervezetek fenntartásához és működtetéséhez, a további deliktumok elkövetéséhez is pénz kell, a lebukás kockázatának minimalizálása érdekében tehát szükség van a bűnös úton elért haszon legalizálására.

A források törvényes keretek közé illesztésének, becsületes úton történt megszerzésük látszata megteremtésének folyamatát nevezzük pénzmosásnak. A „piszkos” pénztügyletek hosszú és bonyolult sorozatán keresztül forgatják úgy, hogy a végén már ne lehessen következtetni az eredeti kriminálisügyletre. Ebben az a probléma, hogy maga az elkövető vagy elkövetők elvileg nem büntethetők, hiszen a büntetőjogban elfogadott elv: nem a bűncselekményből származó előny élvezetért kell valakit szankcióval sújtani, hanem magáért az elkövetésért.

A bűnös úton szerzett jövedelem felhasználása közvetlenül vagy közvetve valamennyi vagyoni haszonszerzés céljából megvalósított bűncselekmény elkövetésének fontos

¹⁶⁹ Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle, 2005. 10. szám, 79. p.

mozzanata. Fokozottan érvényes ez a megállapítás a bűnszervezetek tevékenységére, amelynek középpontjában a jövedelemszerzés áll.

A bűnszervezetek fenntartásához, működtetéséhez további, gyakran nagy anyagi, pénzügyi ráfordításokat igénylő bűncselekmények elkövetéséhez, jelentős pénzeszközök szükségesek. Ehhez a bűncselekmények útján szerzett pénzüsségeket legalizálni kell, a bűnös úton szerzett „feketepénzt” az angol kriminológiai szóhasználat szerint folyamatosan „fehérre kell mosni” (money laundering).

A rendőrségi felderítés nemzetközi tapasztalatai a bűnszervezetek logisztikai modelljének középpontjába a jövedelemszerzési folyamatot állítják. Ennek a folyamatnak a legérzékenyebb pontja a bűnös úton szerzett pénz „fehérre mosása”, az a mozzanat, amikor a korábban, rendszerint mélyen konspirált módszerekkel megszerzett „feketejövedelem” immár „tisztán”, legális eredetűként megjelenik a pénzpiacon vagy az üzleti kapcsolatokban.

Mindenütt, ahol gazdasági bűncselekményeket követnek el, mindenütt, ahol bűnözőszervezetek működnek, feketejövedelem keletkezik, tehát pénzmosás szükséges. Ennek pontos méretei sehol sem állapíthatók meg pontosan.¹⁷⁰

A gazdasági bűnügyekkel és a szervezett bűnözéssel foglalkozó nyomozó szervek megállapítása szerint napjainkra a pénzmosás számtalan, gyakorlatilag szinte áttekinthetetlen módszere alakult ki. A pénzmosás jogi eszközökkel történő visszaszorításának kedvezőtlen esélyeit tovább rontja a pénzforgalom globalizálódása és az elektronikus pénzforgalmi eszközök alkalmazásának megállíthatatlan terjedése.

Ezt figyelembe véve - a teljesség igénye nélkül - legfeljebb a bűnszervezetek által leggyakrabban alkalmazott, a nemzetközi gyakorlatban leginkább ismertté vált módszerek említése kísérelhető meg.

¹⁷⁰ Egyes országokban a szervezett bűnözés egyes ágazataiban elérhető jövedelem értékének megbecslése útján következtetnek arra, hogy milyen összeget tehet ki a pénzmosás. Ha figyelembe vesszük, hogy kriminológiai kutatások Magyarországon kb. 23 milliárd Ft-ra becsülik az olajbűnügyek elkövetésével elért jogtalan hasznot és az évtized második felében évente rohamosan növekedett az illegális kábítószerforgalmazás, a tisztára mosást igénylő pénztömeg, csupán a belföldön elkövetett bűncselekmények következményeként évente több milliárdos nagyságrendben jelentkezik.
In: Bűncselekmények az ásványolaj-forgalomban, Főiskolai Figyelő (különszám), Budapest, 1996, 26. p.

A pénzmosás legkezdetlegesebb módszere: a maguk fizikai valóságában jelentkező pénzösszegek bejuttatása betét létesítése vagy átutalás révén valamely bankba vagy más pénzintézetbe. Végrehajtható belföldi vagy külföldi viszonylatban. Ez utóbbi esetben külföldről átszállított/átutalt pénzt helyezik el a hazai pénzintézetben. A végrehajtás módját döntően befolyásolja az illető ország pénzforgalmi vagy devizajogi szabályozása, tehát például, hogy megállapítják-e jogszabályok a készpénzforgalom felső értékhatárát vagy bel-, illetve külföldi fizetőeszközök országhatárokon át történő átszállításának módozatait. Az értékhatárra vonatkozó szabályozások kijátszására a nagyobb összegeket részekre bontják, megfelelő létező vagy fiktív strómanokat kapcsolnak be az ügyletekbe.

A pénzmosás elleni küzdelem erősítésének jegyében a *2001. évi CXXI. törvény 60. §-a* megteremtette a korábbi bűncselekmény elkövetőjének büntethetőségét akkor, ha szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez.

Más a helyzet a zsákmány elosztásában és felhasználásában közreműködő személyek esetében, az orgazdaság például vitathatatlanul az üldözendő magatartások közé tartozik. A pénzmosás azonban igen gyakran véltlen és a dolog lényegét illetően tudatlan közreműködők bevonását hozza magával, ők pedig a hagyományos bűnösségi felfogás szerint aligha vonhatók felelősségre. Tulajdonképpen ez a megfontolás vezetett el odáig, hogy a pénzmosást olyan sajátos deliktumként igyekeznek meghatározni, amely a fokozott veszélyek közepette igenis felveti a bankok és más szervezetek-személyek (például ügyvédek) kiemelt gondossági követelményeit, amelyek megszegése esetén már a szervezett bűnözéshez való tényleges és tudatos kapcsolódás nélkül is alkalmazhatók a büntetőjogi következmények.

Az előbb vázoltakon túlmenően az is nehezíti a szervezett bűnözésnek pénz tisztára mosása oldaláról történő megközelítését és az ellene való ilyen fellépést, hogy az említett óriási vagyontömegek, pénzeszközök vonzást gyakorolnak egyes - önmagukban véve legális -pénzügyi vállalkozásokra, sőt közhatalmi tényezőkre is. Számolni kell például az úgynevezett „*off-shore pénzügyi központok*” szerepével, amelyek másokhoz képest olcsó és alig ellenőrizhető szolgáltatásaikkal segítik a hozzájuk forduló ügyfelek adóterheinek

csökkentését, ennek során pedig pénzmosásra, illetőleg annak előmozdítására is alkalmas technikákat működtetnek.¹⁷¹

Magyarországon 1993 és 1995 között a kriminológiai kutatások eredményei alapján mintegy 23 milliárd forint bevétel keletkezhetett az olaj bűnügyek során, amellet a továbbiakban erőteljes növekedés volt megfigyelhető a kábítószer-forgalmazás terén is. Magától értődik, hogy az így keletkező profitot is törvényes csatornák felé kellett terelni. A Financial Action Task Force 2001 júliusában igen negatív minősítést adott hazánkról: kinyilvánította, hogy a jelenség elleni küzdelemben az úgynevezett „nem együttműködő” országok sorába tartozunk.¹⁷²

A bűnös úton szerzett pénz „kifehérítésének” módszerei nagy változatosságot mutatnak. A legegyszerűbb a készpénz bankszámlára történő befizetése, gyakran - a gyanú elkerülése érdekében - kisebb részletekre osztva, több ember bevonásával. Ennél bonyolultabb forma a fedővállalkozások, fantomcégek alapítása. A *fedővállalkozás* ténylegesen működő, legális tevékenységet is folytató cég, amelynek azonban az a rendeltetése, hogy a „piszkos” pénzeket a törvényes pénzforgalomba átjuttassa. A fantomcégek egy-egy tranzakció leplezésére jönnek létre, majd annak lebonyolítása után úgy szűnnek meg, hogy az eredetileg mögötte álló személyek azonosíthatatlanok és felkutathatatlanok maradnak. Az igazán kiépült, kiterjedt pénzügyi eszközökkel rendelkező bűnözői csoportok akár pénzintézeteket is megszerezhetnek, jelentős részvénytranzakciókkal vagy játékkaszinókon keresztül végezhetik nagyban a pénzmosási műveleteket.

A kifejtettekből logikusan következik, hogy *a pénzmosás ellen a büntetőjogi fenyegetés kilátásba helyezése és alkalmazása mellett mindenekelőtt az anyagi eszközök mozgásának szigorú szabályozásával és következetes ellenőrzésével lehet fellépni*. E két irányt köti össze a pénzintézetek és más szervezetek, valamint személyek jelentési kötelezettségének előírása: a gyanús ügyletekről tájékoztatni kell a bűnüldöző hatóságokat.

¹⁷¹ A pénzmosás méreteire, így annak veszélyességére is az illegális gazdaság működésének becsült adataiból lehet következtetni. Katona Géza szerint a hét legfejlettebb ország kormányai által létrehozott Financial Action Task Force következtetése szerint az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában a múlt század kilencvenes éveinek végén mintegy 85 milliárd amerikai dollár jövedelem keletkezett csak a kábítószerrel való kereskedésben. Logikus tehát az a feltételezés, hogy ezt az összeget a további felhasználás érdekében pénzmosásnak kellett alávetni.

¹⁷² A 2003. évi XV. törvény általános indokolása

Tényként lehet megállapítani, hogy ezek a bűnüldözési törekvések viszonylag szerény eredményeket hoztak mind Magyarországon, mind pedig a világ egyéb országaiban. Egyes következtetések szerint éppen ezért a súlyosabb ügyek feltárása és bizonyítása körültekintő titkos nyomozást és egyes elkövetőkkel vádalku megkötését igényli.¹⁷³

8.3.1.1. Pénzmosás fedővállalkozások, fantomcégek alapítása útján

Kezdetben - Magyarországon sokan ma is - a pénzmosás szinte kizárólagos módszerének a készpénzforgalomban történő ügyleteket tekintették. Ma már egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a bűnszervezetek szempontjából a pénzmosás legbiztonságosabbá fedő- vagy fantomvállalkozások létesítése útján tehető.

A bűnszervezet tevékenységének legális gazdasági szerv alapításával történő leplezése nem kizárólag pénzmosás céljait szolgálhatja. A bűnszervezet tagjai egymással legbiztonságosabban, legkényelmesebben úgy tarthatnak kapcsolatot, ha ez látszólag egy legális gazdasági szerv fedése alatt történik. A fedővállalkozás ténylegesen működő cég, melynek fő feladata nem a legálisan folytatott tevékenység, például vendéglátás, szórakoztatóipar, hanem a „feketepénzek” bejuttatása a legális pénzforgalomba.

A fantomcégek egy-egy tranzakció leplezésére alakultak, ennek végrehajtása után, olyan módon „szívódnak fel”, hogy a mögötte álló személyek azonosíthatatlanok és felkutathatatlanok maradjanak. A fedő- vagy fantomcégeket régebben az adóparadicsomokként ismert országokban vagy városokban hozták létre (például Jersey, Virgin-szigetek, Ciprus etc.). Jelenleg azonban azokban az országokban, ahol nem alkalmaznak hatékony ellenőrzésre épülő cégbejegyzési vagy cégnyilvántartási rendszert pénzmosás céljából tulajdonképpen nem szükséges valamely távoli országban történő cégalapítás.¹⁷⁴

¹⁷³ Korinek László: Kriminológia, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 367-375. p.

¹⁷⁴ Egy nemzetközi pénzmosás ellenes szakértő szerint a következőképpen kellene a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak eljárnia. A cégbírószági regiszterben megtekinthető, hogy az egyes off-shore adóparadicsomokból hány cégnek van magyar leányvállalata. Ennek alapján ki kellene szűrni a vélhetően adóelkerülés miatt alapított cégeket (így például ahol ciprusi a tulajdonos). Valamennyi ilyen társaságról meg kell kérdezni a társhatóságot, hogy ki áll mögötte. Ha megérkeznek a válaszok, bizonyára lesznek olyan cégek, amelyek mögött magyar állampolgár a tulajdonos, míg másoknál ciprusi. Utóbbi esetben a társhatóságok segítségével meg kell kérdezni a ciprusi képviselőt arról, hogy miként működtetik a céget, ki fizeti a képviselőt. Ha végre felbukkan egy magyar magánszemély, akkor annál a személynél vagyonosodási vizsgálatot kell kezdeményezni. Ha pedig egy ciprusi képviselő nem szolgáltat információt a megbízóiról, nemzetközi eljárást kell kezdeményezni ellene pénzmosásban való bűnségület vagy társtettség címén.

Azonos bünszervezet, mint cégtulajdonos felügyelete alatt működő fedőcégek rendszere, a közöttük kialakított körszámlázás és átutalások is rendszeresen lehetővé teszik az egyes tételek tényleges származási helyének elködösítését.

Azonos érdekkörbe tartozó cégek és fedőcégek között fiktív vagy túlszámlázott tételeket tartalmazó kereskedelmi ügyletek illegális, esetleg éppen pénzmosás céljából végrehajtott átutalásokat rejthetnek. Az olyan fedőcég, amely valamely külföldi székhelyű anyacég leányvállalataként működik, a pénzmosást célzó tranzakciók végrehajtására különösen alkalmas.

Közel egy évtizede érvényesül az a trend a világban, hogy a kormányzatok igyekeznek megregulálni az off-shore cégeket. Nincs könnyű dolguk, hiszen az ilyen cégeknek helyet adó országok méretükhöz képest - csakúgy, mint a világszerte működtetett több millió aktív off-shore cég - hatalmas tőkével és gazdasági erővel rendelkeznek. Ennek elsősorban az az oka, hogy sokkal kedvezőbb az adózási rendszerük. Az OECD és az Európai Unió régi törekvése, hogy ezt a versenyelőnyt, adómigrációt megszüntesse, ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy az egyén, a vállalkozó szíve joga, hogy hol alapít céget, a multik felfogása szerint pedig az adó egy ugyanolyan egyszerű költségelem, mint a béreket terhelő járulékok mértéke. Amíg tehát az adóráták nem egyenlítődnek ki, ez az adóverseny zajlani fog.

Természetesen rendkívül fontos az *Európai Unió tagállamai között a pénzmozgásokra vonatkozó információcsere intézményeinek kiépítése, egy közös, a pénzmozgási tevékenységet ellenőrző (szupranacionális) európai felügyelet kialakítása*, valamint a *bankszektor és a hatóságok hatékonyabb együttműködésének fejlesztése*, mégpedig azzal a céllal, hogy az off-shore tevékenységről szóló banki információszolgáltatás naprakészebb, sőt kötelező legyen. A bankszektor bevonása elkerülhetetlen, hiszen ez a szektor rendelkezik a legtöbb olyan információval, amelyekkel a pénzmosást, az adóelkerülést meg lehet akadályozni.

Kijelenthetjük, hogy az *adó- és a tőkemenekítés csorbítja a nemzeti adójogok érvényesítését, forrást von el a nemzeti költségvetésből, rontja a tisztességesen gazdálkodó cégek versenyképességét, társadalmi szempontból pedig igazságtalan*, mert az adófizetést elkerülők helyett az adókötelezettségüket tisztességesen teljesítőknek kell többletterheket vállalniuk.¹⁷⁵

¹⁷⁵ 2010 decemberében tárgyalja meg az Országgyűlés azt a képviselői indítványt, amely elfogadása esetén az offshore-vagyonok hazahozatalára ad lehetőséget. Eszerint 16%-os adót fizethet a magánszemély a külföldön szerzett jövedelme után, ha a külföldi társaság az osztalékfizetés alapjául szolgáló jövedelmét legkésőbb

8.3.1.2. Pénzintézetek megszerzése

Külföldi példák bizonyítják, hogy kiterjedt pénzügyi eszközökkel rendelkező bünszervezetek részére legális pénzintézetek megszerzése vagy alapítása pénzmosás vagy más illegális pénzügyi tranzakciók végrehajtásához kiváló lehetőségeket teremt. Kockázatmentessé válhat különböző álkölcsönök nyújtása vagy látszat-pénzátutalások végzése is.

Pénzintézetek legális megszerzése feleslegessé teszi a külföldön ismert párhuzamos vagy titkos bankrendszer (Chop) fenntartását, amely családi vagy más jellegű bizalmi kapcsolatok alapján lehetővé teszi, hogy az egyik országban átadott pénzösszeg tényleges pénzmozgás nélkül a célországban kifizetésre kerüljön. Miután az elmúlt években hazánkban is több példa volt arra, hogy bankokat használjanak fel csalás vagy egyéb bűncselekmény elkövetésére, nem hagyható számitáson kívül egyes bankok vagy más pénzintézetek felhasználása pénzmosás céljaira.

A nemzetközi gazdasági, pénzügyi kapcsolatok középpontjában álló érték- és árutőzsdéken keresztül lebonyolódó ügyletek - tisztességtelen vagy éppen kriminális beállítottságú szereplők esetében - jól felhasználhatók pénzmosásra. Ebben az esetben a bűncselekmények elkövetése útján szerzett jövedelem a névtelenséget biztosító részvényeken keresztül legális és gyakran tekintélyes vállalatokhoz kerül és a tulajdonosának rendelkezése szerint forgalomképes értékpapírként tovább értékesíthető, bárhol felhasználható, vagy tulajdonosának osztalék alakjában legális rendszeres hasznot biztosíthat.

A részvényvásárlás vagy más tőzsdei tranzakciók lebonyolításában a közvetítő ügynöki irodák, brókerek játszanak fontos szerepet. A tőzsde újbóli felállítása óta eltelt, viszonylag rövid időszakban Magyarországon több mint száz brókercég kezdte meg működését. A 90-es években csőd miatt 10 cég működését kellett felfüggeszteni és több ezer ügyfelet kellett a befektetési alap felhasználásával kártalanítani. Több esetben a csőd mögött a tulajdonosok vagy alkalmazottak által elkövetett bűncselekmények álltak, ezért három esetben indult büntetőeljárás sikkasztás, csalás és egyéb bűncselekmények elkövetésének

2010. október 31. napjáig bevételként elszámolta, vagy az legkésőbb 2010. október 31. napjáig a külföldi társaság bankszámláján szerepelt.
(<http://www.jogiforum.hu/hirek/24326#axzz17zf1RK00>)

gyanúja miatt. Nem zárható ki a pénzmosási tranzakciókban részt vevő egyes brókerek és a szervezett bűnözés közötti kapcsolat sem.

8.3.1.3. Játékkaszinók

A játékkaszinók feletti ellenőrzés megszerzése esetén a bűnszervezetek a fehérre mosandó pénzüsszegek játéknyereménykénti származásáról adhatnak hamis igazolásokat. Kisebb pénzüsszegek esetében lehetőség van arra, hogy a „piszkos pénzből” a kaszinókban zsetonokat vásároljanak és felhasználás nélkül rövid idő múlva kérjék azok visszaváltását, esetleg éppen készpénzcsekk alakjában. A magyarországi jogi szabályozás megnehezíti, hogy bűnszervezetek kaszinók feletti korlátlan rendelkezést szerezzenek, de korrupció alkalmazottak bekapcsolásával végrehajtott pénzmosás lehetősége nem zárható ki.¹⁷⁶

8.4. A szervezett bűnözéssel szembeni fellépés jelentősége, eszköztára

A szervezett bűnözés, valamint a kezelése körül kialakult vita jelentős mértékben azzal függ össze, hogy a jelzett veszélyek miatt sokak szerint olyan jogi változtatásokra van szükség, amelyek lehetővé teszik, illetőleg megkönnyítik a fenyegetés elleni fellépést. A különleges felhatalmazásokat vagy eszközöket igénylő kutatók és a hatóságok arra hivatkoznak, hogy a kriminalitásnak ez a területe olyan lépéselőnyre tett szert a bűnüldözéssel szemben, amelyet valamilyen módon kompenzálni kell.

A felmerült változtatási tervek - amelyek közül számos már meg is valósult a világ különböző országaiban - annyira mélyrehatóak, hogy nem csupán az anyagi büntetőjog és az eljárás sokáig köbe vésettnek tűnő szabályaitól térnek el, hanem egyenesen a bűncselekményről alkotott fogalom alapkérdéseit feszegetik. Ebből a szempontból a kriminológia számára is alapvető jelentőségű kérdésekről van szó.

A szakmai közvéleményben elterjedt nézetekkel szemben a szervezett bűnözés megelőzésére viszonylag kedvező lehetőségek nyílnak. Ezt az állítást azzal indokoljuk, hogy a szervezett bűnözés fogalmi körébe tartozó bűncselekmények jelentős részét közvetlenül vagy közvetve rendszeresen az anyagi haszonszerzés, a maximális profit elérésének szándéka motiválja. Ebből kiindulva - ezekben az esetekben - viszonylag könnyen meghatározhatók azok az

¹⁷⁶ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 81-85. p

eszközök és módszerek, amelyekkel az illegális haszonszerzés lehetőségei korlátozhatók, kedvező esetben megszüntethetők. Ezt a célkitűzést a bűnszervezetek a legkülönbözőbb eszközcselekmények útján kívánják megvalósítani. Ez utóbbi körülményből adódóan a szervezett bűnözés megelőzéséhez sokrétű, változatos és bonyolult intézkedési rendszer alkalmazása szükséges.

A bűnözés elleni küzdelem általános modelljének megfelelően a szervezett bűnözéssel szemben is a *preventív* és a *represszív intézkedések* alkalmazhatók.¹⁷⁷

A szervezett bűnözéssel szemben alkalmazható *megelőzés területén alapvető követelménynek* tekinthetjük:

- ❑ *a szervezett bűnözés kialakulását lehetővé tévő körülmények pontos felmérése;*
- ❑ *a megelőzési intézkedések összetettsége;*
- ❑ *idejekorán történő alkalmazása.*

Miután az illegális haszonszerzést a bűnszervezetek mint vállalkozások valósíthatják meg, ezeknek az illegális törekvéseknek a megelőzése messze túlmegy a büntető igazságszolgáltatás és bűnüldözés területén. Ebből következik, hogy a szervezett bűnözés leghatékonyabb megelőzése az illegális haszonszerzés lehetőségeinek gazdasági vagy államigazgatási eszközökkel, intézkedésekkel történő korlátozásával érhető el.

A szervezett bűnözés más területein - például az adósságbehajtásra szakosodott erőszakipari vállalkozások eseteiben - a bűnmegelőzés rendkívül összetett intézkedéseket követel. A bűnszervezet erőszakos cselekményeket elkövető „részlegének” kialakulása a bűnözővé válás megelőzését szolgáló általános társadalmi, gazdasági, kulturális etc. intézkedés révén kísérelhető meg. Másrészt a bűnszervezet szolgálataira iránti igény csökkentése vagy megszüntetése a kriminológiában „szituációs bűnmegelőzéseként” ismert intézkedésekkel kísérelhető meg. Fontos szerepet tölthet be például az illegális követelés-behajtás iránti igény csökkentése a legális érdekérvényesítési módszerek fejlesztése útján.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Mivel alapvetően sajátos piaci mechanizmusokról van szó, az illegális ellátás szervezésével foglalkozó csoportok lebuktatása óhatatlanul újabbak születését vagy bejövetelét fogja előidézni. A felderítés, valamint a represszív tevékenység mellett éppen ezért törekedni kell az adott javak vagy szolgáltatások iránti kereslet csökkentésére, illetőleg - amennyiben lehetséges - a legális keretek megteremtésére.

¹⁷⁸ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 110-111. p

A szervezett bűnözés elleni védekezés - részben hozzáállást fejez ki, részben az angol és német szakirodalom kifejezésének átvételeként általában harcnak nevezzük - az „ellenfélhez” kell, hogy igazodjon. Amennyiben pedig dinamikus, rugalmas, szerteágazó és komplex, akkor a védekezésnek/harcnak is ilyennek kell lennie.

A védekezés azért reagál szükségszerűen lassabban, mint maga a jelenség, mert védekezés, tehát a jelenséget követő, másrészt mert a demokratikus jogállam, és a demokratikus jogrendszerek önkorlátozó garanciákat építettek fel magukkal szemben, az emberi jogok tiszteletét követelik meg (a kívánatos cél, az igazi követelmény egy proaktív védekezés lenne, jelenleg azonban reális, mértékadó tudósok és szakértők szerint is a szervezett bűnözés van előnyben).

A szervezett bűnözés elleni fellépés meghatározó síkja a jogi alapok megteremtése - ez alapvetően büntetőjogi és büntető eljárásjogi szabályozást igényel, továbbá intézmények létrehozását (bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek), ezen intézmények nyék együttműködését, valamint ezen szervek működéséhez szükséges eszközök biztosítását (nyilvántartási rendszerek felállítását, speciális technikák alkalmazását etc.). Természetesen ezek a világ minden államában léteznek, de éppen itt a nehézség: fragmentált rendszerekkel - az egyes államok saját, egymástól sok elemben eltérő rendszerével és szabályaival - nem lehet a határokon átlépő szervezett bűnözéssel felvenni a harcot!

Ha a szervezett bűnözés jellemzésénél elfogadjuk azt a tételt, hogy a szervezett bűnözés a bűnözés egy más, speciális minősége, akkor el kell fogadnunk azt is, hogy ellene speciális fellépésre van szükség. Ez a specialitás megköveteli, hogy a bűnüldözésben nem a klasszikus büntetőjogi gondolkodást kell követni, nem az elkövetett cselekményből, hanem a veszélyforrást jelentő szervezetből kell kiindulni, mert csak ez biztosít esélyt proaktív kezelésre. A jelenség elleni fellépés kulcsa nagyon leegyszerűsítve:

- a védekezés központi eleme az információ a szervezetről, és tervezett cselekvéseiről, mert ennek alapján lehet beavatkozni,
- a szervezet csak anyagi alapjának megrendítésével gyengíthető, illetve semmisíthető meg.

A szervezett bűnözés veszélyeire Európa kicsit megkésve döbönt rá, bár már az 1970-es években vészharangot kongattak a rendészeti szervek (a német Bundeskriminalamt, a TREVI csoport). Az utolsó pillanatban kezdett el reagálni, reagálása pragmatikus: a politikai döntések megszületnek, innen azonban a kisebb ellenállás irányában halad a megvalósítás, leggyorsabban az intézmények jönnek létre, a rendőri és igazságügyi szervek - a veszély ismerői - gyors cselekvésbe, együttműködésbe kezdenek, azonban ezt csak a jogi keretek között tehetik, és ez a leglassabban mozduló elem.

Az anyagi büntetőjog és az ahhoz kapcsolódó közigazgatási, valamint pénzügyi és egyéb jogi szabályozás lényegében már elindult azon az úton, amely segít a szervezett bűnözés alapjainak felszámolásában, egyúttal a jogellenesen szerzett profit felhasználásában. Tekintettel arra, hogy a konspiráció és a kifinomult munkamegosztás miatt a kriminális tevékenységet folytató csoportok működését nehéz tetten érni, a stratégiák egy része a megszerzett nyereség elvonása, felhasználásának megakadályozása útján kívánja ellehetetleníteni a bűnszervezeteket. Lényegében ezzel függ össze a már tárgyalt pénzmosás bűncselekménye.

Az eljárási normák megváltoztatása kapcsán szóba került a bizonyítási teher megfordítása, általában az adatvédelmi és a magánélet zavartalanságát szavatoló előírások lazítása, a titkos eszközök használatának megkönnyítése. Mindezek természetesen alapos megfontolást igénylő javaslatok, hiszen nem abszolút jogokról van szó, tehát a szükségesség és arányosság elvének tiszteletben tartása mellett a felderítés, továbbá a büntetőeljárás szabályait lehet módosítani. Minden jogalkotási változtatás megtétele előtt gondolni kell azonban arra, hogy a szervezett bűnözésnek igen jelentős eszközei vannak. A közhatalom jogosítványainak bővítése - ami jogállamban természetesen nem történhet titokban - mindig válaszlépéseket vált ki az alvilág részéről. A konspiráció erősítése, a leplezés érdekében olyan új emberek bevonása a kriminalitásba, akik enélkül abból kimaradtak volna, mind olyan következmények, amelyekkel a felhatalmazások és az eszköztár átalakítása során számolni kell. Mindemellett nem elhanyagolható az a veszély, hogy a különleges felhatalmazások alkalmat adhatnak a közhatalom, illetőleg az abban tevékenykedő személyek visszaéléseire.

A hazai büntetőeljárások gyakorlata egyelőre azt tükrözi, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben a rendelkezésre álló lehetőségek nagyon kis részét használják ki a

bűnüldöző hatóságok, a bizonyítási eljárásban a titkos információgyűjtés, illetőleg adatszerzés módszerei közül inkább csak a telefon- és helyiséglehallgatások anyagai kerülnek a bíróság elé.

A nemzetközi bűnüldözés tapasztalataiból az szűrhető le, hogy a leginkább eredménnyel kecsegtető módszer a szervezetek egyes tagjainak bevonása a működés leleplezésébe. A „*pentito*”, vagyis a bűnbánó (volt) maffiózó a legértékesebb segítség, hiszen közvetlenül tud beszámolni a bűncselekményekről. Hasonlóan fontos bizonyítási eszközökkel szolgálhat a csoportba beépülő fedett nyomozó, az ő esetében azonban felmerül az elkövetésben való részvétel problémája. Magának a bűnbánó gengszternek az átállása a bűnüldözés oldalára is problematikus, hiszen nyilvánvalóan meg kell hálálni a szolgáltatásait, ami a tettarányos büntetés elvétől való eltérést jelent. Ha a közhatalom alapos megfontolás után az ilyen módszer alkalmazását megengedhetőnek, esetleg kívánatosnak tartja, akkor a sikeresség egyik alapfeltétele a valóban hatékony tanúvédelem megteremtése. Az amerikai tapasztalatok mutatják, hogy a minden bünszervezeti tagra kötelező hallgatás („*omerta*”) akkor törhető meg egyes személyeknél, ha a bűnüldözés garanciát tud adni arra, hogy a saját társait eláruló bandatag megmenekül a többiek bosszúja elől. Ezen túlmenően is érdekeltté kell tenni a bűnbánatot tanúsító és a hatóságokat aktívan segítő személyeket a hatóságokkal és a bíróságokkal való együttműködésben. Nyilvánvaló, hogy ennek érdekében szükség van a büntetési tétel, illetőleg a kiszabható büntetés csökkentését megalapozó jogi szabályozásra.

Az Európai Uniónak a szervezett bűnözés megelőzéséről és ellenőrzéséről szóló stratégiájának 25. számú ajánlása előírja egy olyan eszköz kidolgozását, amely azokra a személyekre vonatkozik, akik bünszervezetben vesznek, illetve vettek részt, és hajlandók a bírósági eljárás során a hatósággal együttműködni a nyomozáshoz vagy a bizonyítékok megszerzéséhez hasznos, illetve olyan információkkal szolgálva, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a bünszervezetek elessenek forrásaiktól, illetve megakadályozzák a bűncselekmények megvalósítását. E javaslatnak egyebek között arról is rendelkeznie kell, hogy egy, bűncselekmény elkövetésével vádolt személy büntetését enyhíteni lehessen, hogyha jelentős mértékben együttműködik egy ilyen jellegű ügy keretében.

A világ és Európa érdeke azonos: a politikának, a társadalom egészének, a jogi szabályozásnak és a biztonságot garantálni hivatott szerveknek koherens egységet alkotva kell

a szervezett bűnözés ellen fellépnie, mert a veszély nagy és nő. Meg kell jegyezni, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatban is felmerült a küzdelem „háborús” felfogása. Miként a kriminalitással szemben általában, a kábítószeres cselekményeket érintően különösen, ugyanúgy a terrorizmus leküzdésére (még a 2001. szeptember 11-i terrortámadás előtt), továbbá a szervezett bűnözésre vonatkozóan is élt az a nézet, amely szerint e negatív jelenségek végleges kiküszöbölésére kell törekedni, ami megfelelő szövetségesekkel és a szükséges források megteremtésével elérhető.¹⁷⁹

VI. FEJEZET

NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

A PÉNZMOSÁS ELLENI KÜZDELEM NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSA; NEMZETKÖZI BÜNTETŐJOGI EGYÜTTMŰKÖDÉS A PÉNZMOSÁS TERÜLETÉN

„A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása olyan nemzetközi problémák, amelyek leküzdése végett globális erőfeszítéseket kell tenni.”¹⁸⁰

Az európai profitorientált bűnözés megerősödéséhez jó alapot szolgáltat a határok lebontása, az ellenőrzési formák visszaszorulása, valamint a fejlett közlekedési, szállítási és kommunikációs infrastruktúra. Az utóbbi évtizedben a pénzmosást megkönnyítette a pénz és tőkepiacok nemzetköziesedése, melynek révén hatalmas összegek fektethetők be szabadon a világ különböző országaiban.

Az Európai Unió kibővülésével a tagállamok között megvalósuló szabad tőkeáramlás kiszélesedése is kedvez a pénzmosóknak. Az egyre modernizálódó pénzügyi rendszerekben, a

¹⁷⁹ Berta Krisztina: A szervezett bűnözés, in: Kriminológia-Szakkriminológia, szerkesztette: Gönczöl Katalin-Kerecsi Klára-Korinek László, Complex Kiadó, 435-436. p.

Korinek László: Kriminológia, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 378-383. p.

¹⁸⁰ Lásd: 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv

készpénzkímélő fizetési eszközök elterjedésével a nagyobb összegű készpénzes tranzakciók könnyen gyanút keltenek. Ez újabb megoldási módokat felé kényszeríti azokat, akik így kívánják „tisztára mosni” az illegálisan szerzett pénzjövödelmüket.

Manapság tehát a bűnözés elleni küzdelemben a bűnüldözés már nem szorítkozhat a nemzeti határokon belülre, így ugyanis fennáll a veszélye annak, hogy a piszkos pénz nagy rugalmassággal és gyorsasággal a nemzetközi rendszer leggyengébb pontjai felé áramlik.¹⁸¹

¹⁸¹ Szendrei Ferenc: A pénzmosás, PhD értekezés, PTE-ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2010, 8-9. p., 16-17. p.

9. A nemzetközi szintű fellépés igényének megjelenése

A pénzmosás jelensége nem újkeletű, de számos új formát öltött napjainkra. A bűncselekmény elkövetéséből származó jövedelem egymást követő pénzügyi műveletek során válik „tisztává” és kerül be a legális gazdaságba. Az utóbbi évtizedben az Európai Unió különböző szervei jelentős harmonizációs tevékenységbe fogtak a bankfelügyeleti jog terén is.¹⁸²

A bűnözés nemzetközivé válása magával hozza az internacionális, illetve szupranacionális intézkedések szükségességét. A forum shopping lehetőségének elkerülése, a kettős inkrimináció biztosítása, valamint a bűnüldöző hatóságok együttműködésének megkönnyítése kívánatosá teszi a nemzeti alapelvek és stratégiák harmonizációját. A nemzetközi magánjog tudománya ezért kialakította a *forum shopping* fogalmát. Ez azt a taktikát jelenti, amikor a *szerezést kötő fél* igyekszik a *vitás kérdésben az ő számára kedvező jog alkalmazási alapját* biztosítani, ezért e célból *olyan bíróság joghatóságának feltételeit* teremti meg, amely a *számára előnyösebb rendelkezéseket tartalmazó nemzeti jogot* alkalmazza.

A *büntetőjogban* szintén létezik a forum shoppinghoz hasonló jelenség. A bűnelkövetők ugyanis olyan helyet próbálnak a bűncselekmény elkövetéséhez keresni, ahol az igazságszolgáltatás kevésbé szigorúan reagál. A *kevésbé hátrányos következmények*, esetleg a *büntetőjogi következmények elmaradása* tehát *célként* lebeghet az *elkövetők szeme előtt*, amikor a *bűncselekmény elkövetési helyét megválasztják*. A kellően gondos pénzügyi, illetve hatékony bűnüldözési rendszer hiánya következtében egyes országok így „pénzmosó paradicsommá” válhatnak.

A *kettős inkrimináció* a *nemzetközi bűnügyi jogsegély alapkövetelménye*. Az igazságszolgáltatási rendszerek közötti kölcsönös jogsegélynek ugyanis előfeltétele, hogy a kérdéses cselekmény mind a megkereső, mind a megkeresést teljesítő államban büntetendő legyen. A jogsegélyhez szükséges kettős inkrimináció követelménye *elengedhetlenné* teszi tehát a *pénzmosáshoz kapcsolódó bűncselekmények törvényi tényállási elemeinek nemzetközi harmonizációját* és ezáltal a *büntető törvények bizonyos mérvű egységesítését*.

¹⁸² Kereszty Béla: A pénzmosás, in: Magyar Jog, 1995/2., 65. p.

A határokon átnyúló bűnözés elleni harcban meghatározó szerephez jut a *bűnüldöző hatóságok közötti nemzetközi együttműködés*. Tekintettel arra, hogy a nemzeti hatóságok cselekvése a joghatóság által területileg behatárolt, a kölcsönös segítségnyújtás nélkül ezen hatóságok magányos harca hatástalan marad.

A bűnügyi szakértők tehát éppen a hatékony bűnüldözés érdekében sürgetik leginkább a bűnügyi együttműködési eljárások gyorsítását. Ezek a feladatok arra ösztönzik az államokat, hogy közösen határozzák meg a nemzetközi normákat. A *jogegységesítésnek*, illetve a *harmonizációnak két alapvető célja* van: egyfelől a *kölcsönös segítségnyújtást gátló* vagy *korlátozó*, a *nemzeti jogrendszerekben fellelhető különbségek kiküszöbölése*, másfelől a *pénzmosás elleni hatékony küzdelem alapelemeinek megteremtése a hazai jogokban*.¹⁸³

10. Az egységes nemzetközi követelményrendszer intézményi alapjainak, valamint eszközrendszerének kialakulása és fejlődése

10.1. A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi jogi dokumentumai

A *pénzmosás elleni nemzetközi szintű fellépés szükségességét* a gazdaságilag fejlett országok a '80-as évek során ismerték fel. A nemzetközi szervezetek - mint például az OECD, az Európai Unió, az Európa Tanács, az IMF - valamennyien foglalkoznak a pénzmosás és a nemzetközi vonatkozású bűncselekmények problémájával. Az ilyen bűncselekmények elleni küzdelemre számos nemzetközi szervezetet és szervet is létrehoztak - így az Interpol, az Europol, az Egmont Csoportot és egyéb regionális munkacsoportokat.

A *pénzmosással foglalkozó nemzetközi dokumentumok* tehát viszonylag későn, csak a XX. század utolsó két évtizedében jelentek meg.

Az *Európa Tanács 1980. június 27-én ajánlást* fogadott el a *bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének a megakadályozása tárgyában*. Ezt *Strasbourg-i Konvenciónak* is szokták nevezni.¹⁸⁴

¹⁸³ Cech András - Szűts Márton: A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi követelményrendszere és a magyar jog(szabályok), in: Külgazdaság, Jogi melléklet, XLVII. évfolyam, 2003/6., 80-81. p.

¹⁸⁴ Javasolták a tagállamoknak, hogy:

- szervezzék meg azon ügyfelek azonosítását, akik számlát vagy betétet nyitnak, letétet bérelnek, s akár részletekben bizonyos összegű készpénzügyleteket vagy bankközi forgalmat bonyolítanak;
- a biztonsági letét lehetőségét csak a megbízhatónak minősített ügyfelek részére tegyék lehetővé;
- az olyan bankjegykészleteket tartsák vissza, amelyekről (például számszámuk alapján) feltehető, hogy bűncselekmény elkövetéséből származnak;
- megfelelően képezzék ki alkalmazottaikat az ügyfelek megfelelő azonosítására;
- teremtsék meg és használják ki a nemzetközi együttműködés lehetőségét.

1988. december 20-án, Bécsben, 67 ország írta alá az ENSZ keretében a *kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni Egyezményt*, amely *Bécsi Konvenció* néven vált ismertté. A Konvenció célja, hogy az illegális kábítószer-kereskedelemmel szemben a korábnál hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé. Az Egyezmény hatályánál fogva (tekintettel a csatlakozó államok nagy számára) a kábítószer-bűnözés és a pénzmosás elleni küzdelem nemzetközileg leghatékonyabb eszközének tekinthető.

Kifejezetten pénzügyi rendelkezéseket tartalmaznak a nyugat-európai országok vezető bankjai és az *USA és Japán központi bankjai* által megalkotott *1988. évi Bázeli Nyilatkozat alapelvei*. Az alapelvek előírják az ügyfelek személyazonosságának tisztázását, pénzmosás alapos gyanúja esetén a banki szolgáltatások megtagadását, a nyomozhatóságokkal való szoros együttműködést és a banktisztviselő megfelelő képzését.

2000. október 30-án a legnagyobb svájci bank, az UBS AG kezdeményezésére *tizenkét pénzügyi egységes nemzetközi szabályok* bevezetéséről állapodott meg. Ezeket a szabályokat nevezzük a „*Wolfsbergi pénzmosás ellenes alapelvek*”-nek. Az alapelvek célja a *pénzmosással kapcsolatos ügyletek kiszűrése*. A szabályok megkövetelik a megállapodást aláíró bankoktól a náluk elhelyezett pénzek eredetének tisztázását, különösen olyan ügyfelek esetében, akik gyenge pénzmosás ellenes szabályozással rendelkező országokból kívánnak az adott bankban pénzt elhelyezni. Az *alapelvek átvétele önkéntes* alapon történik, a csatlakozó bankok menedzsmentje felel az alapelvek átültetéséért és betartásáért. Szankciós mechanizmust nem dolgoztak ki, így ezt hiányosságnak is tekinthetnénk, mivel azonban az egész folyamat alapgondolata az önkéntesség volt, a csatlakozó bankok nagy valószínűséggel komolyan is veszik a vállalt kötelezettségeiket. A csatlakozó bankok létrehozták a *Wolfsberg Csoportot* (Wolfsberg Group of Banks, másik neve: *Wolfsberg Group of International Financial Institutions*), amely *2002 januárjában* elfogadott egy *nyilatkozatot a terrorizmus finanszírozásának visszaszorítása tárgyában*.¹⁸⁵

Ma már nyilvánvaló tény, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűnözés és a pénzmosás ellen folytatott küzdelem csak nemzetközi szintű együttműködéssel valósulhat meg. A pénzmosás elleni harc területén használatos standardok felállítására és a nemzeti szabályozások fölötti

(Lásd: Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 350. p.)

¹⁸⁵ Dr. Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései*, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 92. p., 95-97. p.

egységes kontroll megteremtése érdekében több nemzetközi szervezetet hoztak létre, amelyek közül - legnagyobb tagságára tekintettel - a *Nemzetközi Pénzmosás Elleni Akciócsoport* - alábbiakban részletezendő - tevékenységét kell kiemelnünk. Az Akciócsoport preventív intézkedésekkel kívánja a bankok és a pénzügyintézetek pénzmosásra történő felhasználását megakadályozni és kölcsönös információcserét és együttműködést biztosítani a tagországok között.

10.1.1. A Nemzetközi Pénzmosás Elleni Akciócsoport (FATF) jelentősége a pénzmosás elleni küzdelemben, valamint a FATF-család

Mindenekelőtt a kábítószer-kereskedelemből és a szervezett bűnözésből származó pénzeszközöknek a legális gazdaságba való visszaforgatása elleni egységes követelményrendszer kialakítása érdekében, illetve azért, hogy előmozdítsa a nemzetközi fellépést a pénzmosás megelőzése és megakadályozása terén, a legfejlettebb államok *G7 csoportja* 1989-ben hozta létre az *OECD Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akciócsoportját*.¹⁸⁶ E nemzetközi szervezet, a *pénzmosás elleni harc fő letéteményeseként, ajánlásaival olyan standardokat alkotott meg, amelyek az adott állam jogalkotására, pénzügyi-gazdasági szférájára, valamint a végrehajtó hatóságok működésére vannak kihatással*, tekintettel arra, hogy az ajánlások célja a *pénzmosás elleni intézményrendszer uniformizálása*.

A *FATF* nem hivatalos nemzetközi szervezet, hanem jogállását tekintve *kormányok közötti testület*, így az általa kidolgozott *40 ajánlás nem minősül nemzetközi jogi dokumentumnak*.¹⁸⁷ Ennek ellenére a *FATF* munkája és így a 40 ajánlás is a pénzmosás elleni küzdelem területén nemzetközileg általánosan elfogadottá vált, számos állam politikai kötelezettségvállalást tett ezen ajánlások alkalmazására, valamint különböző nemzetközi szerződéseken keresztül az államok nemzetközi jogilag is érvényesen vállaltak kötelezettséget az ajánlások figyelembe vételére.¹⁸⁸

¹⁸⁶ A G7-országcsoporthoz vezetői 1989-ben döntöttek egy előre meghatározott ideig működő, a pénzügyi rendszerben tapasztalt pénzmosási jelenségek felszámolásának alapelvei kidolgozásával megbízott munkacsoport (task force) létrehozásáról. Valószínűleg akkor még egyik alapító sem gondolta, hogy ténylegesen a világ egyik legbefolyásosabb nemzetközi szervezetét indították útjára. A Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) rövidített neve ugyanis hamarosan védjegyértékűvé vált.

¹⁸⁷ Itt kell megjegyezni a pénzmosás elleni fellépés területén a soft law jelentőségét, mivel e szabályok iránymutatásul szolgálnak a jogi kötéssel bíró dokumentumok megalkotásánál. A jogi kötőerejű nemzetközi jogi dokumentumok elfogadására három szinten kerül sor: ENSZ, Európa Tanács, Európai Unió. A legfontosabb soft law szabályok: az Európa Tanács 80. számú ajánlása (1980), a Baseli Bankfelügyelet Nyilatkozata (1980), a FATF 40 ajánlása és kiegészítései (1990, 2003).

¹⁸⁸ Dr. Sinku Pál: Nemzetközi büntetőjogi együttműködés a pénzmosás területén, in: A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései, szerkesztette: Gál István László, PTE-ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2005, 21. p.

A FATF határozza meg a pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni nemzetközi küzdelem stratégiáját és főbb elemeit.¹⁸⁹ Feladata a pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni harc nemzetközi szabványának kialakítása, tagállamai ilyen irányú jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek vizsgálata, ellenőrzése (monitorozása), értékelése, ezen intézkedések fejlesztésének, harmonizálásának elősegítése és a nemzetközi együttműködés erősítése.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem egyik kulcseleme az az igény, hogy az egyes országok rendszereit megvizsgálják és értékeljék ezen nemzetközi standardoknak való megfelelésük szempontjából, ezért a FATF - az ajánlások és az ezek követésének vizsgálatára szolgáló módszertan alapján - minden tagállamról meghatározott rendszerességgel *jelentést* készít. Az országokról készült jelentéseket a plenáris ülésen vitatják meg a tagállamok képviselői.¹⁹⁰

A még napjainkban is klubszerűen működő FATF-nak egyrészt a taglétszám növekedését erősen korlátozó felvételi politikája, másrészt az általa kialakított, a tagállamok rendszeres kölcsönös értékelésén alapuló értékelési rendszere következtében szükségessé vált a *nem FATF-tagországok FATF-típusú regionális szervezeteinek* megalakítása. A régiót a földrajzi Európa országainak az EU régi tagjain kívüli államok alkotják. Ezek a szervezetek a FATF-ajánlások betartásának ellenőrzésével foglalkoznak, *ajánlaskészítési joguk* azonban *nincs*. Kialakulóban van tehát egy olyan piramisszerű hierarchia, amelynek csúcsán a szabályok megalkotására, azok betartásának ellenőrzésére és a hiányosságok szankcionálására egyaránt felhatalmazott FATF áll, alapját pedig az e szabályok betartását a FATF módszertana alapján ellenőrző és értékelő regionális szervezetek alkotják.

¹⁸⁹ A nemzetközi büntetőjogi együttműködésben már láthatók olyan tendenciák is, hogy a pénzmosás fogalma kibővül. A tágabb értelemben vett pénzmosás eszerint magába foglalja a terrorizmus finanszírozását is, amely megvalósulhat úgy is, hogy legális forrásból származó pénzeket illegális célok finanszírozására utalnak át. Ezt találóan „fordított pénzmosásnak” is nevezhetjük. (Lásd: Dr. Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései*, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 32. p.)

Érdekességképpen: a 2001. évi New York-ban végrehajtott repülőgép-eltérítések elkövetői például külföldi diáknak álcázva szerény támogatási összegeket vettek fel rendszeresen és kivétel nélkül egyik átutalás sem érte el a „bűvös” 10.000 dolláros határt. (A World Trade Center és a Pentagon elleni terrortámadások együttes költsége amerikai becslések szerint nem haladta meg az 500.000 dollárt!)

(Lásd: <http://www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2003/vol2/html/29843pf.htm>)

¹⁹⁰ A FATF és a FATF-típusú regionális testületek (például az Európa Tanács keretében létrehozott Moneyval, amelynek Magyarország is tagja) által készített közös értékelések, valamint az IMF és a Világbank vizsgálatai rendszert alkotnak annak biztosítása érdekében, hogy a FATF ajánlásokat hatékonyan hajtsák végre valamennyi országban.

A FATF 40 pontban dolgozta ki *ajánlásait*, amelyeket minden nemzetközi szervezet elfogadott alapelveként. Az ajánlások *kiemelik a multilaterális együttműködés fontosságát, a nemzeti jogrendszerek megerősítésének szükségességét, a pénzügyi felügyeletet* (valamint a meghatározott nem pénzügyi szolgáltatók és hivatások) *teendőit*, valamint a *nemzetközi információcsere fontosságát*.¹⁹¹ A 40 ajánlást (amelynek első változata 1990-ben készült, majd amelyet 1996-ban módosítottak először) már több mint 130 ország fogadta el pénzmosás elleni alapszabályként. A 40 ajánlást a FATF 2003-ban felülvizsgálta és felújította.¹⁹² 2001. szeptember 11. után a FATF kiterjesztette felhatalmazását a terrorizmus finanszírozásának kérdéskörére is, és az elmúlt években 9 speciális ajánlást fogalmazott meg a terrorizmus-finanszírozás elleni küzdelemmel kapcsolatban - ezért beszélünk ma már 40+9 ajánlásról.¹⁹³ Az új, 2003 júniusában kiadott 40+9 ajánlás alapvetően abban különbözik a régitől, hogy a tömör, közérthető, de szükségképpen leegyszerűsítő előírások helyett, a gazdaság, a pénzügyi közvetítés tényleges működését jobban figyelembe vevő, a különböző helyzetek kezelésére többféle, egymástól esetenként jelentősen különböző, választási lehetőséget megengedő új előírásokat vezetett be. Emellett a szabályozás sok tekintetben az adott szolgáltatóra bízta azt, hogy a kockázat megítélése alapján milyen mértékben alkalmazza az előírt intézkedéseket.

A FATF ajánlások elsősorban az államoknak, illetve a jogalkotási joggal rendelkező szervezeteknek szólnak, javasolva az ajánlások tartalmának nemzeti jogszabályokba való átültetését.

A FATF ajánlásainak érdekessége, hogy azokat az *Európai Unió irányelvekbe foglalta*, így azok minden tagállamban kötelezőek, ezért meg kell teremteni a nemzeti szabályozást az irányelv adta keretek között,¹⁹⁴ az EU mindegyik tagállama így nemzeti jogszabályban honosítja az ajánlásokban foglaltakat. Az EU-tagországokra közvetlenül vonatkozik a 2003 júniusa óta érvényben lévő 40 ajánlás elfogadása. Nemzeti jogszabályaik - legkésőbb 2007. december 15-éig történt - megalkotásához azonban a legtöbben a 40 ajánlás új EU-irányelven (közös európai jogszabályalkotáson) keresztül megszürt változatát vették alapul. Az EU

¹⁹¹ Marton Bernadett: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása, in: Európai Tükör különszáma, 2004/1., 219. p.

¹⁹² <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.pdf> (FATF The Forty Recommendations)

¹⁹³ <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/8/17/34849466.pdf> (FATF Special Recommendations on Terrorist Financing)

¹⁹⁴ Kovács Krisztián: Szigorúbb ellenőrzés a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben, in: Európai Tükör, 2007/11., 115. p.

elsősorban az egységes belső piac kialakítása és megőrzése érdekében látta szükségét egy olyan, a minimumkövetelményeket tartalmazó és a kulcstémákban egységes közösségi szintű szabályozás elkészítését, amely az Európai Unió sajátosságait is érvényre juttathatja. A sajátos EU-szempon az, hogy a tőke szabad áramlása a belső piacon és a pénzügyi szolgáltatások szabad nyújtása az EU valamennyi tagországában szükségessé teszik az ezekből fakadó különleges kockázatok speciális kezelését.

10.1.1.1. A FATF és más nemzetközi szervezetek együttműködése

A *Nemzetközi Valutaalap - Világbank (IMF/WB)* párosa már hosszú ideje örökdió a világ nemzetközi pénzügyeinek egyensúlyán. Ennek keretében rendszeresen készítenek úgynevezett *ország-értékeléseket az adott ország pénzügyi rendszerének állapotáról (Financial Sector Assessment Program: FSAP)*. Felismerve a pénzmosás elleni harcnak egy ország pénzügyei egészségének szempontjából adódó jelentőségét, elfogadva a FATF ajánlásait és értékelési szempontjait, elkészítették azt az *FSAP* részét képező *egységes IMF/WB értékelési módszertant*, amely egyúttal kompatibilis a FATF és a FATF-típusú szervezetek módszertanaival is.

A *Bázei Bankfelügyeleti Bizottság a jegybankok, illetve a hitelintézetek felügyeletét ellátó hatóságok fóruma*, az évek során egyre inkább a *bankbiztonság* legkülönbözőbb aspektusainak *szabványalkotója* lett. Így lett számos, köztük a *pénzmosás* - mint a bankok jó hírét súlyosan veszélyeztető jelenség - *elleni intézkedésekről* szóló ajánlásnak is a megalkotója. A FATF olyan fontosnak tartja ezeket, hogy az új 40 ajánlása már közvetlenül is hivatkozik azokra, sőt, elő is írja alkalmazásukat más pénzügyi szolgáltatás területén is, ahol az lehetséges. Itt tehát két különböző szempont alapján kialakított szabályozási rendszer találkozott. A pénzügyi intézmények, az ügyfelek, a tulajdonosaik, továbbá a pénzügyi piacok védelme és a bűncselekmények elleni védekezés feladatainak közös pontjaiban jött létre - ez pedig a mindkét szabályozás céljait egyaránt szolgáló összekapcsolódás.

Más pénzügyi szolgáltatások (biztosítás, értékpapír-kereskedelem etc.) nemzetközi testületei ugyancsak elkészítették a maguk pénzmosás elleni szakmai ajánlásait, erősen figyelve a 40 ajánlásra. Így alakult ki az egymással összehangolt ajánlások hierarchikusan felépülő rendszere.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben - Globális rendszer a bűnözés ellen, in: Pénzügyi Szemle, LI. évfolyam, 2006/3., 320-322. p.

10.1.2. A pénzmosás elleni védelem közösségi jogi és uniós eszközei

10.1.2.1. Az Európai Unió pénzmosás elleni első és második direktívája, a 91/308/EGK irányelv és a 2001/97/EK irányelv főbb rendelkezései

Az Európai Unió is foglalkozik - irányelvi szinten - a pénzmosással. A már hatályos nemzetközi egyezményeket alapul véve ezért egy, az Európai Közösségek sajátosságaihoz igazodó irányelvet fogadtak el az *Európai Közösségek Tanácsának 91/308/EGK irányelve a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről*.¹⁹⁶

A közösségi jogalkotásban mérföldkőnek számít az *I. pénzmosási irányelv* elfogadása, amely irányítúként szolgált a *tagállamok* és a *csatlakozni kívánó államok* - így hazánk - *pénzmosás elleni szabályozásának megalkotásához*, illetve a már meglévő fellépések harmonizálásához. Az irányelv rendelkezéseit a tagállamoknak *1993. január 7-éig* kellett *implementálniuk* nemzeti jogrendszerükbe. A belső piac kialakításához és rendeltetésszerű működéséhez elengedhetetlen volt a tagállamok pénzügyi rendszerét védő szabályok összehangolása. E nélkül a tagállamok szabályozásában fennálló különbözőségeket a pénzmosók ki tudták volna használni a „piszkos” pénzek legalizálására.

Az *Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK irányelve* a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló *91/308/EGK tanácsi irányelv módosításáról*¹⁹⁷ szóló irányelv módosította.¹⁹⁸ A *II. pénzmosási irányelv* jelentős módosításokat vezetett be. A *pénz- és hitelintézeteknek előírt - elsősorban megelőző - intézkedések hatályát kiterjesztette más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett pénzügyi rendszeren kívüli szakmákra, vállalkozásokra, egyúttal módosította a pénzmosás definícióját*.

Az EU pénzmosás elleni *II. irányelvének célja, hogy megelőzze és megakadályozza a bűncselekmények elkövetéséből származó vagyonnak a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett* (az irányelv hatálya alá tartozó) *tevékenységeken keresztül történő tisztára mosását*.

¹⁹⁶ A Tanács 91/308/EGK irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről; Az Európai Közösségek hivatalos lapja (OJ), L 281/26. szám, 1997. 10. 14.

¹⁹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK irányelve (2001. december 4.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 91/308/EGK tanácsi irányelv módosításáról; Az Európai Közösségek hivatalos lapja (OJ), L 344. szám, 2001. 12. 28.

¹⁹⁸ Gál István László: A pénzmosás, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004, 42. p.

10.1.2.2. A pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi direktíva

Az Európai Unió pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni harmadik irányelvét¹⁹⁹ az *Európai Unió Tanácsa* a 2005. szeptember 20-i ülésén fogadta el. Az irányelv szerint a tagállamoknak 2007. december 15-ig kellett hatályba léptetniük azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az irányelvnek megfeleljenek. A Bizottság felhatalmazást kapott arra, hogy az irányelv egységes végrehajtásának biztosítása érdekében végrehajtott rendelkezéseket fogadjon el. A „politikai közszereplők” fogalmát, valamint az egyszerűsített ügyfél-átvilágítási eljárások és az alkalmi, vagy nagyon korlátozott alapon folytatott pénzügyi tevékenység alapján nyújtott mentesség technikai követelményeit illetően a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó végrehajtási intézkedések megállapításáról szóló, 2006. augusztus 1-jei *2006/70/EK bizottsági irányelv* Hivatalos Lapban történő közzététele 2006. augusztus 4-én történt meg és az ezt követő 20. napon lépett hatályba.²⁰⁰

Az EU pénzmosás elleni harmadik irányelve felváltotta a 91/308/EGK irányelvet és annak 2001-es 2001/97/EK módosítását, egyúttal a *FATF 40+9 ajánlásának* rendelkezéseit a *közösségi jogba* emelte.

Az EU pénzmosás elleni III. irányelvének egyik fontos célja a *korábbi irányelv hatályának kiterjesztése* a pénzmosás mellett a *terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre is*, illetve a terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében a *FATF* által elfogadott *9 új speciális ajánlásnak a közösségi jogba történő beemelése*. Ezen irányelv tehát nemcsak a hatálya alá tartozó szolgáltatók tevékenységének pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzését tűzte ki célul, hanem a terrorizmusnak ezen tevékenységeken keresztül pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel. Az irányelv már preambulumban kimondja, hogy ezen irányelv megelőző intézkedéseinek nem kizárólag a bűncselekményből származó pénzek kezelésére kell kiterjedniük, hanem a jogszerűen szerzett pénzeknek, vagy vagyontárgyaknak a terrorizmus céljaira történő gyűjtésére is. Az irányelv alapján a tagállamok kötelesek biztosítani a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának tilalmát, továbbá az irányelv meghatározza, hogy mely elkövetői magatartások minősülnek pénzmosásnak és a terrorizmus

¹⁹⁹ Lásd: Európai Unió hivatalos lapja, L 309. szám, 2005. november 25.

²⁰⁰ A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény indokolása

finanszírozásának. Az irányelv valamennyi további rendelkezése, kötelezettsége pedig a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzését, megakadályozását egyaránt szolgálja (az irányelv 22. cikke alapján például a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás gyanús ügyletek bejelentésének kötelezettsége egyaránt fennáll).²⁰¹

Az irányelv hatálya kiterjed továbbá bizonyos, eddig nem lefedett személyekre, intézményekre és tevékenységekre, különös figyelmet szentelve a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása szempontjából kockázatot hordozó készpénzben történő fizetéseknek. Az irányelv - többek között - pontosítja a tényleges tulajdonos meghatározását, az ügyfél-átvilágítási és a gyanús esetekre vonatkozó bejelentési kötelezettséget, kiterjeszti azt a pénzmosás gyanújának felmerülésén kívül a terroristák finanszírozásának gyanújára is. Rögzíti a harmadik fél által elvégzett ügyfél-azonosítás elfogadásának feltételeit, statisztikai célú adatgyűjtési előírással segíti a szabályok hatékonyságának ellenőrzését és - a közösségi szabályozás szintjén új elemként - bevezeti a felügyeleti-ellenőrzési kötelezettséget is a tagállamok számára. Az irányelv nagy része a kockázatalapú megközelítésre épül és ez érvényes a felügyeleti rendszer működésére is.²⁰²

10.1.2.2.1. A csalás és pénzmosás megelőzése

A tagállamoknak a közrenddel kapcsolatos legfontosabb közérdekű célkitűzései a szerencsejátékokkal összefüggő csalás és pénzmosás megelőzése. Az online szerencsejátékokkal összefüggő két leggyakoribb bűncselekmény a hitelkártyával való visszaélés és a banki azonosító adatok lopása. Az online szerencsejátékokat továbbá illegális tevékenységekből származó pénz mosására is használják. E bűncselekmények gyakran több országot is érintenek, és a szervezett bűnözés körébe tartoznak.

A tagállami hatóságoknak és szabályozott üzemeltetőknek számos kihívással kell szembenéznük a csalás és pénzmosás elleni mechanizmusok hatékony alkalmazása tekintetében. E tranzakciók legeredményesebben nemzetközi együttműködés és koordináció, például a nemzeti szerencsejáték-hatóságok, a nemzeti rendőrség és a nemzetközi jogérvényesítő hatóságok közötti strukturált együttműködés révén kezelhetők. A megfelelő

²⁰¹ Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni első és második irányelvének és a FATF ajánlásainak eltérő rendelkezései, *Iustum Aequum Salutare* II., 2006/1-2., 229-238. p.

Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni második és harmadik irányelvének eltérő rendelkezései. A hatályos pénzmosás elleni törvény várható változásai; *Iustum Aequum Salutare* IV. 2008/1., 137-155. p.

²⁰² A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény indokolása

mértékben a pénzmosás elleni küzdelem terén releváns megelőzési és védelmi intézkedéseket (például a név nélküli veszteségképzés tilalma) is mérlegelni kell a fogyasztók közös védelméről szóló ajánlás keretében. A szerencsejátékokkal kapcsolatos csalással és pénzmosással összefüggő kérdésekről képzést kell biztosítani a bírói kar számára.

10.1.2.2.2. A pénzmosás elleni intézkedések hatályának meghosszabbítása

A szerencsejátékokkal kapcsolatos tevékenységeket illetően a pénzmosás elleni irányelv²⁰³ jelenleg csak a kaszinókra vonatkozik. Egyes tagállamok már kiterjesztették az irányelv alkalmazásának hatályát a szerencsejátékok egyéb fajtáira is. Számos szabályozott üzemeltető alkalmaz olyan eszközöket, mint a vásárlóellenőrzési folyamatok, a vásárlói profil kialakítása és a fizetésellenőrzés. Valamennyi szerencsejáték-üzemeltető számára egyenlő versenyfeltételek megteremtése és a tagállamokban összehasonlítható védelmi szint biztosítása érdekében az irányelv alkalmazását szélesebb körben, valamennyi szerencsejáték-szolgáltatásra ki kell terjeszteni. A Bizottság az irányelv felülvizsgálatával összefüggésben mérlegelni fogja, hogy - az arányosság elvét tiszteletben tartva - kiterjessze hatályát a szerencsejátékok valamennyi formájára.²⁰⁴

10.1.2.2.3. A pénzmosás fogalmának kibővítése

A pénzmosás elleni küzdelem a kábítószer-kereskedelem elleni intézkedések közül nőtt ki. Viszonylag hosszú időn keresztül lényegében csak a kábítószer-kereskedelemből származó illegális jövedelmek tisztára mosása számított pénzmosásnak, különösen azért, mert erre vonatkozóan állt rendelkezésre nemzetközi szerződéses háttér is.

A FATF, illetve a 40 ajánlás megjelenésével létrejött új nemzetközi háttér azonban lehetővé tette a pénzmosás fogalmának a más bűncselekményekből származó pénz és más eszközökre való kiterjesztését. Ennek a folyamatnak köztes állomása volt a pénzmosásnak a súlyos bűncselekményekből származó eszközök eredete elleplezéseként való meghatározása, végpontja pedig az úgynevezett „all crimes approach” lett, azaz bármely bűncselekményből származzék is az eszköz, pénzmosást követ el az, aki segít az eredetet eltitkolni.²⁰⁵

²⁰³ A 2005/60/EK irányelv a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről.

²⁰⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Úton a szerencsejátékokra vonatkozó átfogó európai keretrendszer felé, Brüsszel, 2012. 10. 23., COM (2012) 596 final, 15-16. p.

²⁰⁵ Az új (harmadik) EU-irányelv lényegében ez utóbbi alapelvet vezette be, amely egyúttal azt is jelenti, hogy egyre több pénzmosást követnek el a Földön, már pusztán csak amiatt is, mivel egyre több cselekmény minősül pénzmosásnak. Nagyon fontos következmény, hogy a bejelentésre kötelezettek is (egyre inkább) meg kell tennie a pénzmosás gyanújára vonatkozó bejelentését. Ha gyanús pénzek és tranzakciók mögött

A „pénzmosás” kifejezés tehát *minden olyan eljárást* magában foglal, *amely arra irányul, hogy lehetetlenné tegye az illegálisan szerzett - bűncselekményből származó - pénz eredetének azonosíthatóságát, és azt legális forrásból származónak tüntesse fel.* A pénzmosás nem önálló, hanem *járadékos bűncselekmény.* A pénzmosást mindig meg kell előznie egy másik bűncselekménynek, amelynek jövedelmét legalizálni, tisztára mosni próbálják. A jövedelmet így lehet „beforgatni” a legális gazdaságba.

10.1.2.2.4. A kötelezettek körének kiterjesztése

A szabályozás leglényegesebb elemei közismertek. Ahogyan azonban a pénzmosás technikai egyre fejlettebbek lettek és a pénzügyi intézményekben érvényre jutottak a pénzmosás elleni intézkedések, a bűnözők egyre újabb ügyleteken keresztül igyekeztek legalizálni pénzüket.

Ennek felismeréseként került sor az Európai Unióban - a FATF hasonló lépését több évvel megelőzve - már 2000-ben a pénzmosás elleni intézkedések kötelező alkalmazásának kiterjesztésére. A folyamat következő lépése az lett, hogy egy viszonylag magas küszöbérték feletti készpénzes áruvásárlás esetén már az EU területén működő valamennyi kereskedőre vonatkoztak a pénzmosás elleni szabályok, elsősorban az ügyfél adatainak felvétele és a gyanús ügyletek bejelentési kötelezettsége. Az eredetileg a bankokon kívül csak keveseket érintő kötelezéstől ily módon jutottunk el odáig, hogy napjainkra a pénzmosás (és a terrorizmus finanszírozása) elleni szabályoknak potenciálisan minden kereskedő kötelezettjévé vált, így már milliókban mérhető azoknak a személyeknek száma, akiknek fel kell készülniük a különböző eljárásokból. Emellett kötelesek belső szabályzatot készíteni, alkalmazottaikat rendszeresen továbbképezni, létrehozni nyilvántartási rendszereiket és ellenőrizni a különböző tiltólistákat etc. Ezek kialakítását és betartását pedig mindenütt valamilyen hatóságnak - amely lehet persze szakmai önkormányzat is - ellenőriznie kell.

10.1.2.2.5. A 40 ajánlás alkalmazásának térbeli kiterjesztése

A FATF-család jellemzőiből következik, hogy kezdetben annak tagjai vállalták magukra a pénzmosás elleni intézkedések bevezetésének kötelezettségét. A saját feladatai mellett az FATF titkársági feladatait is ellátó OECD azonban hamarosan az OECD-tagság feltételei közé emelte a 40 ajánlás megvalósítását. Az ajánlások többek között azt is kimondják, hogy a

bármilyen egyéb bűncselekmény állt is, azok mind bejelentés-köteles tranzakciónak minősülhetnek. Ez viszont azt jelenti, hogy a pénzmosás elleni szabályrendszer mára - az egyetlen bűncselekmény elleni eszközből - szinte valamennyi bűncselekmény elleni eszközzé vált.

pénzmosás elleni nem megfelelő szabályozással rendelkező országokkal és intézményekkel meg kell fontolni a kapcsolatok megszüntetését. Ebben az irányban a következő lépés az FATF „feketelistázás”-nak nevezett fellépése volt, melynek keretében a világ országai közül kijelölte azokat az államokat, illetve nyilvánosságra hozta nevüket, amelyek szabályozását nem tartotta megfelelőnek. Ezzel a lépéssel gyakorlatilag a világ valamennyi országa a 40 ajánlásnak megfelelő jogalkotásra kötelezettek közé került, hacsak nem akarta szándékosan kockáztatni fizetési és (ezen keresztül) gazdasági kapcsolatainak megszakítását a világ többi országával. A feketelistázás rendkívül eredményesnek bizonyult: a listára felkerült államok mindent megtettek, hogy lekerüljenek arról, s a többiek is fokozták erőfeszítéseiket a szabályozásuk továbbfejlesztésre.

A rendszeresen megismételt kölcsönös értékelések és eredmények teljes nyilvánossága kiegészítette a feketelista hatását, sőt részben még a helyébe is lépett. Napjainkban, a harmadik kölcsönös értékelési fordulóban már nem is a jogszabályok meglétén van a hangsúly - mert ez már lényegében minden országban megtörtént -, hanem a szabályok tényleges érvényesülésén. Ma már a szabályok egyaránt megkövetelik a hatóságok és a kötelezettek részéről is a végrehajtást. A megfelelő eljárásokat követő vállalati kötelezettek köre földrajzi értelemben még tovább bővült. Valamely tagállamban bejegyzett cég köteles lett ugyanis az Európai Unión kívüli országokban lévő fiókjaiban, sőt leányvállalatainál is érvényesíteni anyaországa pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni szabályait, eljárásait. Ha pedig erre nincs módja az adott országban, azt azonnal jelentenie kell.

10.1.2.2.6. Az ügyféllenőrzés átfogóvá tétele

A pénzügyi intézmények *prudenciális szabályozásának* régóta az egyik sarokpontja a körültekintő ügyfélkezelés és a megfelelő ellenőrzés megkövetelése. Az „*Ismerd meg ügyfeledet!*” („Know Your Customer”) szabálya így hamar része lett a pénzmosás elleni eszközrendszernek is. Az új szabályozás a változatlan előírást azonban már átfogó követelményként fogalmazta újra. A szolgáltatónak az üzleti kapcsolat létesítésekor kötelessége az ügyfél gazdasági tevékenysége céljainak, az ezek elérésére szolgáló eszközei származásának - vállalat esetén a tényleges tulajdonosoknak - a megismerése. A kapcsolat során folyamatosan figyelemmel kell kísérnie, hogy az ügyfélnek az üzletfeleivel bonyolított tranzakciói megfelelnek-e a kialakított ügyfélprofilnak.

Minden esetben a legfontosabbnak az ügyfél-átvilágítási feladat tekinthető, melynek során az ügyfél azonosításra az okmányok, illetve „Tényleges tulajdonosi nyilatkozatás” alapján kerül sor (külföldi lakhely esetén nyilatkoztatják arról, hogy kiemelt közszereplőnek minősül-e).²⁰⁶

10.1.2.2.7. A pénzmosással kapcsolatos cselekmények büntethetőségének kiterjesztése

Magyarországon ma a törvény a pénzmosás két változatát különbözteti meg: a szándékos és a gondatlan elkövetési módokat. A *III. EU-irányelv* meghatározásában mind a *pénzmosás*, mind a *terrorizmus finanszírozása gyanújakor a szándékosság* dönti el, hogy lehet-e bűncselekményről beszélni. Ennyiben tehát az irányelv enyhébb, mint a jelenlegi hazai szabályozás.

Egy más helyén azonban az EU-irányelv azt a követelményt támasztja, hogy a jogi személyek vezető tisztségviselői a vállalatnál betöltött funkciójuk alapján akkor is felelősségre vonhatók - az adott ország döntésétől függően, de legalábbis felügyeleti eljárás keretében -, ha magához a pénzmosáshoz egyáltalán semmi közük sem volt, ám:

- a cselekményt az adott intézmény haszonszerzése érdekében követte el valamelyik alkalmazottjuk, vagy
- ha a vezető elmulasztotta a feladatkörébe tartozó ellenőrzést, s ez tette lehetővé a cselekmény elkövetését.

Ez *utóbbi* tényállás viszont - a *vezetőkre* korlátozva - lényegében megegyezik a *gondatlan elkövetésért viselt felelősség* koncepciójával, ugyanakkor jól illeszkedik a jogi személyek vezetői nagyobb személyes jogi felelősségére törekvő új szabályozási irányzatába is.

Nagy gyakorlati hatású új előírásnak ígérkezik az, hogy a jogi személyeknek - „hatékony, arányos és elrettentő büntetéssel” - büntethetőnek kell lenniük, legalább egy felügyeleti eljárásban. A saját maga által elkövetett bűncselekményből származó pénz- és más eszközök (kifejező szóalkotással „önmosás”-nak nevezett) elrejtése, az eredet elleplezése etc. viszont a definíció szerint pénzmosásnak számít, annak ellenére, hogy ezt itthon nem kevés jogász kétszeres büntetésnek tekinti.

Összességében elmondható: az új szabályozás közvetlen nyomást gyakorol a felső vezetésre és egyúttal megteremti a tulajdonosoknál is az előírások betartatásában való érdekeltséget.

²⁰⁶ <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>

10.1.2.2.8. Az ellenőrzési és jelentési kötelezettség kiterjesztése

A pénzmosás megakadályozására létrejött világméretű intézményrendszernek számos olyan vonása van, amely alkalmassá teszi azt a terrorizmus anyagi forrásainak elvágására is:

- elsősorban az a sajátosság, hogy a bejelentésnek már a pusztán gyanú alapján is meg kell történnie, igen korai vizsgálat-indítást és felderítést tesz lehetővé;
- a kidolgozott jogi háttér;
- nagyon fontos technikai szempont az, hogy az automatizált, számítógépesített fizetési és elszámolási rendszerekbe beépített, a pénzmosás elleni rendszerekhez kialakított tranzakciótípusok felismerésére is képes ellenőrzési programok és a minden kötelezettnél működő, részletesen kidolgozott és bejártatott bejelentési rendszerek együttesen, viszonylag kevés kiegészítéssel, azonnal alkalmasak más jellegű műveletek és személyek gyors kiválogatására és a hatósággal való közlésre.²⁰⁷

Az ENSZ, az Európai Unió és az egyes kormányok különböző nemzetközi listákon teszik közzé azon személyek nevét és ismert adatait, akiknek, vagy amelyeknek terrorista tevékenységben való részvételük miatt nem szabad semmilyen szolgáltatást nyújtani, pénz- és más eszközükkel való rendelkezésüket pedig meg kell akadályozni, be kell fagyasztani.

10.1.2.3. Az Európai Unió III. direktívájának új, jövőbeli eszközrendszere

10.1.2.3.1. A kockázatalapú megközelítés

A folyamat-ellenőrzés számos területén - így a pénzügyi intézmények felügyelésében is - régóta használatos az úgynevezett *kockázatalapú megközelítés*. Ez röviden a korlátos erőforrások koncentrációját jelenti a potenciálisan legnagyobb veszélyt, illetve kárt okozó területekre és intézményekre.

Az új irányelv több helyen lehetővé teszi a tagállamok, illetve az egyes kötelezett intézmények számára az ajánlottnál enyhébb előírások, belső eljárások bevezetését, vagy akár az adott szabály alkalmazásának teljes mellőzését is abban az esetben, ha ezt a kockázat értékelése alapján megengedhetőnek találják. Az eddigi rendszerhez képest a nagy különbség

²⁰⁷ Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben - Globális rendszer a bűnözés ellen, in: Pénzügyi Szemle, LI. évfolyam, 2006/3., 323-327. p.

az, hogy megszűnik a mindennel és mindenkivel szemben azonos eljárást előíró egyszerű, ugyanakkor merev rendszer. Szerephez juthat a szükséges eljárás megválasztásában a kötelezettek szakmai tudása és tapasztalata.

Ennek azonban ára van: a választás felelősségét, az ezzel járó kockázatot is a döntésre jogosultaknak kell vállalniuk. Ez pedig nagy kockázatot jelent egy-egy intézmény vezetése számára. Profitmaximalizálás szempontjából előnyös lehet persze az egyszerűsített eljárások alkalmazása, viszont ilyenkor állandóan felettük lebeg annak a lehetősége, hogy a felügyeletük utólag nem fogja jóváhagyni az eljárásukat és viselniük kell majd az előbbieken vázolt személyes következményeket. Ebből valószínűsíthető az a tömeges törekvés, hogy a felügyelettel már előre hagyassák jóvá az adott helyzettípus kis kockázatúnak való megítélését. Ez azonban aligha lenne összhangban az irányelv céljával: a kockázatalapú megközelítés alkalmazásával járó kockázatot a szolgáltató felelős vezetőinek kell viselniük, rákényszerítve ezzel őket a még vállalható valamennyi kockázat rendszeres, illetve esetenkénti mérlegelésére.

10.1.2.3.2. Egyszerűsített és fokozott ügyféllenőrzés, tilalmak

Az irányelv talán ezen a területen ad igazán komoly lehetőséget a tagországok számára több, a helyi sajátosságokat figyelembe vevő, azaz ország-specifikus szabályozási változat kialakítására. Az irányelvben foglalt esetek többségében a tagországok maguk dönthetnek az enyhébb eljárások bevezetéséről, ám kötelezettek a fokozottan szigorított eljárások bevezetésére.

Az egyszerűsített eljárások egy része ténylegesen teljes felmentést jelent az ügyfélkezelési előírások alól. Az egyszerűsített eljárások másik része pedig egyes alkalmasszerűen, illetve jelentéktelen mértékben végzett szolgáltatások kis egyedi értékű ügyleteinél teszi lehetővé az előírt vizsgálatok egyszerűsített elvégzését. Egy sor kulcsfontosságú intézmény - például a hitelintézetek, biztosítók, befektetési alapok etc. - a más pénzének (other people's money) kezelése miatt, míg a pénz- és tőkepiaci szereplők a piac működésének védelme érdekében állnak szigorú állami (hatósági) felügyelet alatt. Sok ügyfél (például önkormányzatok) az államapparátus részeként vagy az állam tulajdonaként (például állami tulajdonú vállalatok) áll valamilyen formában az állam közvetlen, illetve közvetett felügyelete alatt. Az irányelv e felügyeletre tekintettel - ezen belül figyelembe véve a felügyelés jellegének különbségeit - részben kötelezően, részben választhatóan egyszerűsített eljárást ír elő, illetve tesz lehetővé.

Az irányelv az ügyfélkezelési előírások alól a hitelintézeteket és pénzügyi intézményeket kötelezően menti fel, azaz a tagországok törvényhozása nem írhat elő velük kapcsolatban kötelezettséget e tekintetben. Az irányelvben és annak végrehajtási irányelvében felsorolt további intézményeknél a felmentés csak lehetőség, tehát a nemzeti jogszabályokban felmentést lehet adni, de ez nem kötelező.

Fokozott, avagy szigorított ügyféllenőrzést kell előírni a nemzeti jogszabályokban a kötelezettek számára mindenkor, ha:

- az ügyfél azonosítására nem a személyes megjelenése alapján került sor;
- levelező banki kapcsolatot létesítenek nem EU-tagország vagy ezzel azonos elbírálás alá eső ország hitelintézetével;
- politikai közszereplőknek minősülő ügyfelekkel veszik fel, illetve tartják fenn az üzleti kapcsolatot;
- névtelenséget elősegítő termékekkel, illetve tranzakciókkal van dolguk.

Az egész irányelvben, a pénzügyi szervezetek azonosítási kötelezettség alól való felmentésén kívül, összesen két határozott tiltás található: az egyik az úgynevezett shell bankokkal, azaz a tényleges üzleti jelenlét nélkül valahol bejegyzett fantombankokkal, a másik pedig az azonosíthatatlan ügyfelekkel való kapcsolat megkezdését vagy folytatását tiltja meg.

10.1.2.3.3. A tényleges tulajdonos kilétének feltárása

A második irányelv is tartalmazta már azt az előírást, hogy az ügyfélen kívül a szolgáltatónak ismernie kell azt a tényleges tulajdonosnak nevezett természetes személyt, aki - az ügyféltől eltérően - az adott pénz- és egyéb eszköz végső tulajdonosa vagy kedvezményezettje.

A tényleges tulajdonos tehát *csak természetes személy* lehet. A tényleges tulajdonos kilétének az ügyfél oldaláról való feltárási kötelezettsége, illetve a valós tulajdonos kiderítésének a szolgáltatót terhelő kötelezettsége ugyanazt a célt szolgálja: az irányelv hatályának a valós tulajdonosokra való kiterjesztését. A tényleges piaci szereplők azonosításának megkövetelése tehát a pénzmosás és a terrorizmus elleni harcban messze túlmutat: *hosszú távon alapja* lehet az *általános pénz- és tőkepiaci transzparencia megteremtésének*.

10.1.2.3.4. A bejelentési kötelezettség teljesítése

A '90-es évek elején a hangsúlyt a pénzmosás elleni szakértők még arra helyezték, hogy az ügyféllel közvetlen kapcsolatban álló ügyintézőre a bejelentési kötelezettségének teljesítése érdekében minél nagyobb nyomás nehezedjen. A vállalatra, a vállalkozásra ekkor csak az a kötelezettség hárult, hogy ne akadályozza a bejelentés megtételét, hanem inkább segítse azt a bejelentések megtételéért felelős személy kijelölésével.

Ma az ajánlások - és még inkább az irányelv - alapján elkészítendő jogszabályok általános címzettje, végrehajtója a vállalat, a munkaadó, vagyis neki kell gondoskodnia arról, hogy mind a működtetett rendszerei, mind az alkalmazottai megfelelőek legyenek és végre is hajtsák az előírásokat. A bejelentést végül legtöbbször - számos belső szabály betartásával és szoftverek sorozatának felhasználásával, illetve további szakértők bekapcsolásával végzett vizsgálat után - egy olyan elemző írja majd meg, akinek a hivatalos munkaköre a pénzmosók és terroristák felderítése.

10.1.2.3.5. A készpénz használatának korlátozása

A pénzmosás elleni küzdelem kezdetei óta tudjuk, hogy a készpénzes ügyletek a pénzmosásra leginkább alkalmas tranzakciónak számítanak. Ezért külön szabályrendszer alakult ki a kezelésükre és a lehető legszűkebb területre szorításukra. Annak ellenére, hogy van példa EU-tagországban a készpénzben lebonyolítható (engedélyezett) fizetések felső határának megszabására is, az EU nem ezt a nagyon drasztikus, tiltó megoldást vezette be (bár hivatkozik rá az irányelvben). Ehelyett előírták, hogy a 15.000 euró fölötti készpénzes fizetésnél azoknak a kereskedőknek is alkalmazniuk kell az ügyféllenőrzés szabályait és más pénzmosás elleni intézkedéseket, akik egyébként nem tartoznának e szabályozás hatálya alá. Ez az előírás várhatóan korlátozó, ám közel sem tiltó hatással lesz a készpénzzel való fizetésekre, szinte egész Európában. Valószínű az is, hogy ezen előírás bevezetése elsősorban a - készpénzt az EU-átlagnál lényegesen gyakrabban használó - új tagországok napi forgalmában okoz majd némi gondot. Érdekes azonban kiemelni: ez talán az első olyan uniós szintű jogszabály, amely a tagországok jegybankjai által törvényes fizetőeszközként kibocsátott bankjegyek hivatalos és engedélyezett fizetőeszközként való felhasználását, ha közvetett módon is, de nyíltan diszpreferálta. A későbbiekben számítani lehet arra, hogy az

így megkezdődött folyamat továbbfolytatódik, azaz újabb és újabb megszorítások bevezetése várható, annak érdekében, hogy minél kevesebb ellenőrizetlen pénzmozgásra kerüljön sor.

10.1.2.3.6. A PEP-szabályozás bevezetése

Az új szabályozásban a *politikailag exponált személy* (Politically Exposed Person, röviden: PEP) fogalmának bevezetése és a vele kapcsolatos eljárások előírása a leginkább univerzális bűnüldözési funkciót megjelenítő elem. Abból kiindulva, hogy magas állami, katonai, politikai etc. poszt birtoklása teremt meg az alkalmat az ilyen bűncselekmények elkövetésére, az irányelv előírta valamennyi jelentős közfeladatot betöltő személy, továbbá közvetlen rokonaik és munkatársaik besorolását a politikailag exponált személyek közé, valamint elrendelte *magas kockázatú*ként való *besorolásukat*.

Az irányelv hivatkozik arra a kockázatra is, amely az ilyen személyekkel üzleti kapcsolatot fenntartó, s a törvénytelen tranzakcióikban is részt vevő vállalkozások jó hírnevét és így végső soron a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, mint a gazdasági rendszer egyik alappillérét fenyegeti.²⁰⁸

A logikusnak elfogadott levezetésen alapuló rendszer azonban nagyon sajátos és szokatlan következményekkel is együtt jár majd. A világ összes vezetőjének magas kockázatú, illetve különösen alaposan megfigyelendő - bankjukban, biztosítójuknál, nyugdíjpénztáruknál, autó, ingatlan, ékszer vásárlásakor etc. - ügyféllé nyilvánítása egyfajta fordított, a „Nagy Testvér figyel téged” helyzetet hoz létre. Mostantól ugyanis nem a vezető figyeli meg totálisan a vezetetteket, hanem - a kötelezett szolgáltatók közbeiktatásával - éppen fordított lesz a viszony. A szemünk előtt bontakozik ki a hivatali hatalommal való visszaélés, az állami korrupció elleni globális figyelőrendszer, amely a pénzmosás elleni elvek következetes továbbgondolásán, végsőkéig való feszítésén alapul. A PEP-szabályozásban ezért a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés kettős feladata mellett a rendszer harmadik, a korrupció elleni felhasználásának kezdetét ismerhetjük fel.²⁰⁹

²⁰⁸ Az EU-irányelv jó hírnév védelmére (is) szolgáló előírása ezen a ponton ismételt kapcsolódást és átfedést mutat a bankbiztonságot szolgáló Bázeli Alapelvekben és a pénzmosás elleni harcra a FATF ajánlásaiban megfogalmazott követelmények között, igazolva ezzel a különböző célú, de azonos folyamatokat érintő szabályozások globális összekapcsolódási folyamatának a létét.

²⁰⁹ Ha a tényleges tulajdonos kilétének kötelező felderítését olyan önálló feladatnak tekintjük, amelyet akkor is el kell végezni, ha egyébként nincs se pénzmosásra, se terrorizmus finanszírozására utaló gyanú, akkor az előbbiekkal együtt már a rendszer négy fő feladatköréről beszélhetünk, amelyekből csak kettő deklarált.

Annak eldöntése azonban, hogy ki is tartozzon a PEP-ek közé, már meghaladta az irányelvet kidolgozók lehetőségeit. A PEP pontos meghatározása a végrehajtási utasítások keretében nem egyszerű feladatát - a tagállamokat a Pénzmosás és Terrorizmus Finanszírozása Megelőzésére szolgáló Bizottságban képviselő szakértők véleményének kikérésével - az EU Bizottsága kapta meg.²¹⁰ A FATF javasolta a PEP-szabályok kiterjesztését a hazai PEP-ekre is, és feltehetőleg lesz olyan tagállam, amely figyelembe is fogja venni ezt az ajánlást.

10.1.2.3.7. Az ügyfél megbízott általi azonosítása

Az új irányelv - követve a 40 ajánlást - elfogadta a globalizálódott világgazdaságnak és a távközlési eszközök fejlődésének a következményét: úgy váltak tömegessé a nemzetközi befektetések, hogy a befektetők legnagyobb része soha meg sem jelenik abban az országban, ahol érdekeltséget és ehhez elengedhetetlenül kapcsolódóan pénzügyi és más szolgáltatásokat vásárolt. Ha ezektől a befektetőktől vagy más, hasonló helyzetben levő személyektől - így például külföldi jogdíjtulajdonosoktól és örökösöktől - a szabályozás azt is megkívánná, hogy a célországbeli szolgáltatóknál személyesen azonosítsák magukat, az bizony összeegyeztethetetlen lenne a világgazdaság tényleges működésével. A 40 ajánlás - s ez alapján a bemutatott irányelv - két megoldási utat nyitott a probléma megoldása előtt. Az egyik: *személyes jelenlét nélküli azonosítás* (például interneten keresztül történő szerződéskötésnél a szolgáltatónak fokozott gondossággal kell eljárnia: további dokumentumokkal és egyéb azonosítási technikák alkalmazásával neki kell meggyőződnie az új ügyfél, illetve a tényleges tulajdonos személyazonosságáról).

Az előbbinél lényegesen közelebb áll a személyes azonosításhoz - és jóhiszeműen eljáró feleknél mindkét félnek előnyösebb is - a *másik* lehetséges megoldás: a *szolgáltató megbízásából az azonosítást elvégző új, úgynevezett harmadik szereplő*, az angolszász országokban használatos néven a *bemutató* (introducer) *bekapcsolása*. A FATF új 40 ajánlása vezette be ezt a fogalmat olyan módon, hogy - az ebben a témában is sokféle és egymást esetenként ki is záró nézeteket képviselő - tagságának lehetővé tegye a saját út követését. Lényegében a jogalkotókra bízta, hogy egy adott országban vagy ország-csoportban ki, vagy mi lehessen bemutató. A bemutatói tevékenység szakmásváltása - és bevezetése az egyik vagy a másik formában az egész világon - láthatóan arra szolgál, hogy az „*Ismerd meg ügyfeled!*”

²¹⁰ A részletszabályok kidolgozása - így például meddig tekinthető egy volt PEP egyáltalán még PEP-nek, melyek a kiemelkedő beosztás ismérvei, mit jelentsenek a helyi államhatalom vezető posztjai, mi a mércéje a nagyvárosi besorolásnak, meddig terjedjen a közvetlen munkatársak köre etc. - nagyon sok vitával és munkával járt és még távolról sincs kidolgozva valamennyi alapelv, illetve részlet.

típusú elvi követelmény, illetve a világgazdaság tényleges működése között keletkezett ellentmondást valahogyan feloldja.

Összességében tehát itt is látható, hogy egy olyan nagyszabású, a világot *átfogó azonosítási rendszer* képe kezd kirajzolódni, amelyben - akár többféle lehetséges kombinációban, de jól átlátható szabályok szerint - a meghatározott szereplők között már globális méretekben áramolhatnak az ügyfelekre vonatkozó meghatározott információk. Még nagyobb szabású adatáramlást látunk, ha ehhez hozzákapcsoljuk azt az új szabályt is, amely az eddigi teljes tiltással szöges ellentétben lehetővé teszi az adott ügyféllel kapcsolatos gyanú közlését egy vállalatcsoporton belül, sőt bizonyos feltételek teljesülése esetén gyakran azon kívül is.

10.1.2.4. Az irányelvek hatása

Közismert tény, hogy az EU irányelvei általában nagy késéssel követik az alapjukat képező nemzetközi ajánlásokat. Ennek elsősorban a folyamatos egyeztetések igénye és gyakorlata az oka, így a jövőben sem várható sok változás e téren. Ezt fel- és elismerve jelenik meg az irányelvekben egyre gyakrabban az EU Bizottságának felhatalmazása. Eszerint az adott jogszabály technikai részleteinek az idővel változó körülményekhez való igazítására, illetve a várhatóan gyakrabban változó részek kidolgozására és szigorú kontroll-mechanizmus mellett történő átdolgozására kap jogot és kötelezettséget az adott jogszabályban meghatározott időtartamra.

A 2005/60/EK irányelv így többek között azzal is megbízta az Európai Unió Bizottságát, hogy állítsa össze és tartsa karban azoknak a harmadik (azaz az Európai Uniót kívüli) országoknak a listáját, amelyek már a Pénzmosás és Terrorizmus Finanszírozásának Megelőzésére szolgáló Irányelvvel legalább azonos színvonalú szabályozással rendelkeznek és azt végre is hajtják.²¹¹ A FATF taglétszámának felét kitevő európai országokat érintő belső EU-szabályozás tehát máris az EU nemzetközi kapcsolatai egyik mércéjévé vált, illetve válhat, ez pedig várhatóan hozzájárul a nemzetközi követelményrendszer további egységesüléséhez és az Európai Uniót kívüli országokat is befolyásoló globális rendszerként való továbbfejlődéséhez.

Az EU irányelvei nemcsak az Európai Unió határain belül gyakorolnak hatást a jogalkotásra, hiszen több csatlakozásra váró állam már évekkal ezelőtt megkötötte az Európai Unióval a

²¹¹ Az irányelv egy sor, az EU egységes belső piacon érvényesülővel azonos könnyítést tesz ugyanis lehetővé a tagállamoknak az ezen a listán szereplő országokkal fenntartott elszámolási, fizetési, levelező banki és más fontos pénzügyi kapcsolataiban.

társulási, együttműködési megállapodást, így jogalkotási programjukban már a csatlakozás előtt is figyelembe veszik az uniós normákat.

Mindemellett az *EU önálló büntetőjoga* is kialakulóban van. Ezt a pénzügyi érdekek védelmét szolgáló jogszabály-tervezetet négy évvel később Firenzében, 1999 májusában fogadták el. A *Corpus Juris* büntető anyagi jogi rendelkezései között megtalálhatjuk a pénzmosásra vonatkozó szabályokat is, a pénzmosás fogalma ugyanakkor itt szűkebb a nemzetközi gyakorlatban ma elfogadottnál.²¹²

VII. FEJEZET

ZÁRÓ GONDOLATOK - „PECUNIA (NON) OLET”

Amint azt láthattuk, az intellektuális (közkeletű kifejezéssel élve fehérgalléros) gazdasági bűnözés egyik jelentős területe a pénzmosás. A pénzmosás elleni küzdelem azért is fontos, mert segít „elzárni azokat a pénzügyi csapokat”, amelyek a bűnözés, ezen belül a terrorizmus anyagi alapját képezik. A pénzmosás magas fokú pénzügytechnikai és gazdaságjogi ismereteket feltételez, amellyel a pénzügyi, tőzsdei, deviza tranzakciók sokaságán, fedőcégeken át végül eltűnik a pénz bűnös eredete. Napjainkban a terrorizmus elleni harc előtérbe helyezte a pénzmosást, mert így jutnak a terrorista szervezetek pénzügyi forrásokhoz. Ma már erős a nemzetközi bűnüldözői együttműködés, számottevőek a közös akciók ezen bűnesetek feltárásában, elhárításában.

A pénzmosás elleni harc sikere attól függ, hogy sikerül-e a társadalommal tudatosítani, hogy e tevékenység súlyosan sérti érdekeit. Ebben fontos szerepe van a kommunikációnak, a különböző oktatási és konzultációs programok kidolgozásának, hogy az emberek képesek legyenek felismerni az olyan pénzműveleteket, amelyek a pénzmosás gyanújára engednek következtetni, s az ellen fellépni.

Általánosságban megállapítható, hogy a kockázatkezelési, kárelhárítási, illetőleg közvetlenül vagyónvédelmi szempontok egyre hangsúlyosabbá válnak az etikai megalapozottsággal szemben. Ez a büntetőjogon belül is megfigyelhető, példaként említhető a helyreállító

²¹² A *Corpus Juris* kizárólag a pénzügyi érdekeket sértő bűncselekmények (ezek közül is csak a csalás, a versenytárgyalás manipulálása, a bűnszervezet és a hivatali titoksértés) eredményéhez vagy az azokból származó haszonhoz kapcsolja a pénzmosást.

igazságszolgáltatás térhódítása. Továbbra is eleget kell tenni azonban annak a jogos társadalmi elvárásnak, hogy a károk, veszteségek okozóit bűnösségük esetén a hagyományos keretek között is büntetni kell.²¹³

Magyarországon úgy tűnik, a jelenlegi jogszabályi lehetőség már tágabb teret biztosít a pénzmosás, mint bűncselekmény miatti büntetőeljárás megindításának. Ezért még több ügyben kellene megpróbálni végig vinni egy büntetőeljárást. Mindaddig ugyanis amíg nem lesz nagyobb számban nyílt nyomozás, büntetőeljárás pénzmosás miatt és nem alakul ki egy egységes bírói gyakorlat, addig csak az elméleti kérdések szintjén fogunk leragadni. Az elmélet már rögzítette, hogy melyek azok a külsőjegek, amelyek pénzmosásra utalnak.

A már ismertetteket összefoglalva elmondható tehát, hogy mindenképp gyanús a nagy mennyiségű készpénz használata, az úgynevezett „bőröndös vállalkozók” megjelenése, olyan gazdasági vállalkozások léte, amelyek tevékenységükhöz képest túlzott jövedelmet produkálnak, továbbá a más néven lévő, nagy értékű ingóságok, gépjárművek tartós birtoklása, a legális jövedelemhez nem igazodó hirtelen meggazdagodás. Mert igenis létezik pénzmosás, mint bűncselekmény a mai magyar gyakorlatban. Nemcsak a klasszikus szervezett bűnözés kereteire kellene gondolnia a jogalkalmazóknak, a bűnüldöző hatóságoknak, hanem esetleg kisebb bűncselekmények kapcsán is meg kellene tenni az első lépéseket.

A pénzmosás elleni fellépés egyik további gátja a jelenlegi bizonyítási teher, mely szerint a bűnös pénz eredetét, alaphűncselekményből származó voltát, az elkövető tudattartalmát az eljáró hatóságoknak kell bizonyítani. Ezt az álláspontot az angol és a francia jogalkotás már meghaladta. Ott a bizonyítási teher oly módon fordult meg, hogy amennyiben az érintett személy gazdagodásának jogalapját nem tudja kellően bizonyítani, akkor az adott vagyontárgyakat tőle el lehet vonni - ez a módszer bizonyos esetekben Magyarországon is beválna. További probléma a jelenlegi jogi szabályozás terén, hogy a bűncselekményből származó vagyon, vagyoni előny elkobzása még mindig nehézkes. Jogi személyek vagyonához teljes mértékben még a mai napig sem lehel hozzáférni. Meg kellene teremteni annak a lehetőségét is, hogy a pénzmosással érintett bankszámlákat az adott hatóságok rövid időn belül zárolhassák, még akkor is, ha e számlákat más országokban vezetik.

²¹³ Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése, in: Rendészeti Szemle, 2009/7-8., 56. p.

Mindezen fejtegetések, illetve a pénzmosás büntetendősége körüli „mit?” és „hogyan” kérdések azonban mitsem változtatnak azon a tényen, hogy Vespasianus történelmi kijelentése, miszerint a pénznek nincs szaga, elveszítette érvényét. Elveszítette, mivel az már nagyon nem mindegy, hogy milyen forrásból származó pénzt költünk. S hogy elkerüljük a képzavart, ezért fogalmazzunk ily módon: az illegális forrásokból származó pénz legalább annyira bűdös, mint amennyire piszkos. Így már világos és érthető: *pecunia olet* - azaz, a pénznek igenis van szaga.